ନୂଆ ଶିକ୍ଷାର ଆହ୍ୱାନ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ନୂଆ ଶିକ୍ଷାର ଆହ୍ୱାନ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ; ଓଡ଼ିଶା

ନୂଆ ଶିକ୍ଷାର ଆହ୍ୱାନ

ଲେଖକ—ଅଧ୍ୟାପକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ—ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ, ଓଡ଼ିଶା

ମୁଦ୍ରକ—ନୋବେଲ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, କଟକ-୧୦

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ—ମେ, ୧୯୮୯

ପ୍ରଥମ ଆବୃତ୍ତି—୧,୦୦୦

ମୂଲ୍ୟ—ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ମାତ୍ର

NUA SIKSHARA AHWANA

Auther—Prof. Chittaranjan Das

Publisher—Suhrud Gosthi, Orissa

Printer—Nobel Printers, Cuttack-10

First Edition—May, 1989

First round—1,000

Price—Rs. 5/- only

……ଠିକ୍ ଦେଢ଼ବର୍ଷ ତଳେ 'ନୂଆ ଶିକ୍ଷା, ନୂଆ ବିଶ୍ୱାସ'ର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସେହି କ୍ରମରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମ, ପଣ୍ଡିଚେରୀରୁ ନବଜ୍ୟୋତି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରୁ ବାହାରୁଥିବା ମାସିକ 'ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାପତ୍ର'ରେ ପ୍ରକାଶିତ କେତେକ ଲେଖାର ସଂକଳନ । ଏହି ଅବସରରେ ମୁଁ 'ନବ-ଜ୍ୟୋତି'ର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୋର ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡଟି 'ମାନବ କଲ୍ୟାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ' ସମ୍ବଲପୁରର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡଟିକୁ 'ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ' ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ସମ୍ବଲପୁରର ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ବନ୍ଧୁମାନେ ସେହି ପ୍ରଥମ ସଂପର୍କରୁ ହିଁ 'ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ'ରେ ସାମିଲ୍ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ଆମ୍ଭପ୍ରଚାର ପରିଧି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ………

ସୂଚୀ ପତ୍ର

କ୍ର. ନଂ.	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ ।	ଆମ ପରୀକ୍ଷା ଆମ ଜନ ଦ୍ୱାରା	୧—୩
୨ ।	ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି	୪—୬
୩ ।	ଆମେ କୃପା କଲେ ଯାହା ହେବ	୭—୯
୪ ।	ପରସ୍ପରେଣ ପରସ୍ପରଂ	୯—୧୧
୫ ।	କୃତ୍ରିମ ଓ କପଟୀର ସ୍ୱର୍ଗ	୧୧—୧୪
୬ ।	ସାଧନା ଭିନ୍ନ, ସନ୍ତକ ବି ଭିନ୍ନ	୧୪—୧୬
୭ ।	ମୁକ୍ତି ସ୍ୱାହାଡ଼ାର କୋଳ	୧୭—୧୯
୮ ।	ଶାନ୍ତିନିକେତନ	୧୯—୨୨
୯ ।	ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି (୨)	୨୨—୨୪
୧୦ ।	ଶିଷ୍ୟବିତ୍ତାପହାରକାଃ	୨୫—୨୮
୧୧ ।	ସମ୍ମିଳନ ଓ ସମୀକ୍ଷଣର ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ	୨୮—୩୨
୧୨ ।	ବିଧି ଓ ବିଜ୍ଞାନ	୩୨—୩୫
୧୩ ।	ଏ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି କାହାର ?	୩୫—୩୯
୧୪ ।	ଅବସର କାଳର ବିନୋଦନ	୩୯—୪୨
୧୫ ।	ଅବସର ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟ	୪୨—୪୬
୧୬ ।	ଏକ ଭ୍ରମଣ-ଶିବିରର ସଂସ୍ମରଣରେ	୪୬—୫୨
୧୭ ।	ଉତ୍ଥାନ	୫୨—୫୫
୧୮ ।	ଯତ ସତକୁ ସତ	୫୬—୬୧
୧୯ ।	ବିଦ୍ୟାରୁ ବିନୟ	୬୧—୬୬
୨୦ ।	କଳି ଯତ କରି ବସିବ	୬୬—୭୨
୨୧ ।	ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା : ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା	୭୨—୭୫
୨୨ ।	ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ-ସତ୍ୟଗ୍ରାହୀ	୭୫—୭୭

ଆମ ପରୀକ୍ଷା ଆମ ନିଜ ଦ୍ୱାରା

ସେଦିନ ହେମନ୍ତର ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସକାଳ ସମୟରେ ଆମେ ଗନେଇଲେ ସ୍କୁଲରୁ ବାହାରିଲୁ । ଆମେ ମଣିଷ ନଅଜଣ, ସାଇକେଲ ପାଞ୍ଚୋଟି । ମୋତେ ଗୁଡ଼ି, ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଇକେଲରେ ଦୁଇଜଣ କରି ମଣିଷ । ଅପାମାନେ ପଛରେ ବସିଲେ, ଭାଇମାନେ ଟାଣିଲେ । ଆମର ରାସ୍ତା ଛନ ଛନ ଧାନବିଲ ଭିତରେ ସରୁଆ ସାପଟି ପରି ବଙ୍କେଇ ବଙ୍କେଇ କେତେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଛି । ଆଗକୁ ଅନାଇଲେ ରାସ୍ତାରେ ଆଦୌ ବେଶି ବାଟଯାଏ ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ । ତଥାପି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଯାଇଛି । କୋଉଠି ହେଲେ ଛିଣ୍ଡି ଯାଇ ନାହିଁ । ଏମିତି ଅଠର କିଲୋମିଟର ବାଟ ସରିଲେ ବାଲିକୁଦା ପାଖରେ ଆମର ନାଗପୁର ସ୍କୁଲ । ବାଟରେ ଅମଣିଆପାଟଣା ପଡ଼ିଲା । ଆମେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସେଠାର ଅପା ଓ ଭାଇମାନେ ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ କରି ଅଢ଼ିଆଅଢ଼ି ହୋଇ ବାଲିକୁଦା ବାହାରିଥାଆନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଯାଇ ସାଢ଼େ ନଅଟା ବେଳକୁ ନାଗପୁର ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ।

ଆଜି ତିନୋଟିଯାକ ସ୍କୁଲର ମାସିକ ବୈଠକ,—ଅର୍ଥାତ୍ ମାସିକ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ । ଆତ୍ମମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ତଥା ପାରସ୍ପରିକ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ । ଏହି ରୀତିଟି ସେମାନେ ମନରୁ ବାହାର କରିଛନ୍ତି । ଆପେ ଆପେ ବାହାର କରିଛନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଉଥିବା ଆବଶ୍ୟକତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଏହିପରି ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ତିନି ସ୍କୁଲର ଅପା ଓ ଭାଇମାନେ ଦିନଓଳଟା ଏକାଠି ହେବେ । ଏକାଠି ହେବାର ସ୍ଥାନ ମାସକୁ ମାସ ବଦଳୁଥିବ । ଏ ମାସରେ ଏଠାରେ ତ ସେ ମାସରେ ସେଠାରେ । ସ୍କୁଲରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ା ଯାଉଥିବା କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟର ଅଧ୍ୟାପନା ବିଷୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ କଥା ପଡ଼ିବ; ଆଲୋଚନା ହେବ, ସମାଧାନ ବାହାରିବ । ଖାଲି ଭାଷଣଭିତ୍ତିକ ଆଲୋଚନା ନୁହେଁ । ଜଣେ ତଦ୍‌ବିତ୍ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଉପରେ ବସି ଭାଷଣ ଛଳରେ ଜ୍ଞାନର ଉଦ୍‌ଗାର କରିବେ । ବାହାରୁ କୁଆଡ଼ୁ ଡକାହୋଇ ଆସିଥିବେ ଏବଂ ସମସ୍ତେ ତଳୁ ଥାଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବେ, ଜ୍ଞାନମକରନ୍ଦକୁ ପାନ କରିବେ, ଟିକଲାଙ୍କ ପରି ଖାତାରେ ଟିପି ପକାଉଥିବେ ଓ ତା'ପରେ ହୁରୁମାଙ୍କ ଭଳି ସବୁ ପାଶୋରି ପକାଉଥିବେ, ଏମିତି ବି ନୁହେଁ । ଏଗୁଡ଼ାକ ହେଉଛି ପୁରାତନ ପଦ୍ଧତି, ଆଦୌ କୌଣସି ଫଳ ଫଳୁ ନଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅପଦ୍ଧତି । ସେଦିନ ବାଲିକୁଦାରେ ଯେଉଁ ପଦ୍ଧତିର ଅନୁସରଣ କରାଗଲା, ତାହା ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ପଦ୍ଧତି ।

ସେଦିନ ସ୍କୁଲରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଡକା ଯାଇଥାଏ । ସେମାନେ ବସିଲେ । ଠିକ୍ ଯେମିତି କ୍ଲାସରେ ବସନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ସ୍କୁଲର ଅପା ଓ

ଭାଇମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇଲେ । ସେଥରକ ସକାଶେ ଗଣିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଏହି ଦୁଇଟି ବିଷୟ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରୁ ଜଣେ ଗଣିତ ଓ ଆଉ ଜଣେ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଇଲେ । ଏହି ଭାବରେ ତିନୋଟି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରୁ ଛଅଜଣ ଅପା ଓ ଭାଇ କ୍ଲାସ ନେଲେ । ସେମାନେ କଏ କେଉଁ ବିଷୟଟି ପଢ଼ାଇବେ, ସେ କଥା ସେମାନେ ନିଜେ ବାଛି କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ବସିଲେ । ଶିକ୍ଷାଦାନଟିକୁ ଦେଖିଲେ । ତା'ପରେ ସମସ୍ତେ, ପିଲା ଓ ବଡ଼—ଏକାଠି ଖାଇବାକୁ ଗଲେ । ଖାଇବା ପରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଛୁଟି ହୋଇଗଲା । ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧିବେଶନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଶିକ୍ଷାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସମୀକ୍ଷା ହେଲା । ପ୍ରଥମେ ଟିପା ହୋଇ ରହିଥିବା ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ପଚରାଗଲା । ପାଠ ପଢ଼ାଇଥିବା ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ ଛଅ ଜଣ ସେହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଲେ । କେତେବେଳେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, କେତେବେଳେ ଅଙ୍ଗେଇ ମଙ୍ଗେଇ କି ହେଲେ । ଆଉ କେତେବେଳେ ନିଜର ଅସୁବିଧାଟାକୁ ଭଲ ଭାବରେ ସମଝି ପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯାହା ଆମମ ବଡ଼ମାନେ ସଚରାଚର କରୁ, କେବଳ କୈଫିୟତମାନ ଦେଲେ । ସମୀକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ବେଳେବେଳେ ସମାଲୋଚନାରେ ବି ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ସମାଲୋଚନା କର୍କଶ ଲାଗିବା କଥା । ମାତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବାରୁ ହୁଏତ କର୍କଶ ଲାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଘାତ ଦେଉ ନଥିଲା, ମୋଟେ ହତୋତ୍ସାହ କରି ପକାଉ ନଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଏତେ ସିଧା ହୋଇ ପହଞ୍ଚିପାରୁଛୁ, ମୁଁ ସେହି କଥା ଭାବୁଥିଲି । ଏକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଅଭୟ ନପାଉଥିଲେ ମଣିଷ କଦାପି ଏତେ ସିଧା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଥରେ ଗଣିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଉପରେ ସାଧାରଣ ଆଲୋଚନାଟିଏ ହେଲା । ସେଥିରେ ସମସ୍ତେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କଲେ । ନିଜ ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ନଜିରମାନ ଦେଲେ । ନୂଆ କଥାମାନ ଶୁଣି ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତା ସହିତ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାସର ବୈଠକରେ ସାମାଜିକ ପାଠ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ଆଲୋଚନା ହେବ ବୋଲି ଠିକ୍ ହେଲା । ବୈଠକଟିକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଗଲା । ବେଳ ବୁଡ଼ିଲାବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ବିଦା ହୋଇଗଲେ ।

ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ହେବାକୁ ମୋଟେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରୁ ନଥିଲେ ଯାଇ ଏହିଭଳି ଏକ ବୈଠକ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହେବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ କେହି କାହାର ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମୂଳରୁ ଏକ ସଙ୍କଳ୍ପ ନିଆଯାଇଛି । ଏହି ସଙ୍କଳ୍ପଟି ଆମ ଭିତରେ

ଜାଗରୂକ ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଏହିପରି ଭାବରେ ସିଧା ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇପାରୁଥିବା, ଅଥଚ କେହି କାହାର ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁ ନଥିବା । ନିଜର ପରୀକ୍ଷା ନିଜ ଦ୍ୱାରା କରାଇ ପାରୁଥିବା, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମୂହିକ ଉଭୟ ସ୍ତରରେ କରି ପାରୁଥିବା । ଆମର ଆନନ୍ଦ-ନିକେତନଗୁଡ଼ିକରେ ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାଲାଗି ଆମ କାହାରିକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଲାଜ ଲାଗୁ ନଥିବ । ଏଠି ଖାଲି ସାନମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ବଡ଼ମାନେ କରିବେ ନାହିଁ; ବଡ଼ମାନେ ପ୍ରକୃତ ପରିପକ୍ୱତା ହାସଲ କରିପାରିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯଥାର୍ଥ ନମ୍ରତା ସହିତ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ରହିପାରିଲେ ସାନମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷିତ ହେବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଲାଜ ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ପରୀକ୍ଷିତ ହେବାଲାଗି ସମ୍ମତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଆହୁରି ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯିବାର ସମ୍ମତି । ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୁଖା ତଳେ, ବୟସର, କ୍ଷମତାର, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ଅଥବା ତୁଚ୍ଛା ଆତ୍ମମ୍ଭରିତାର ମୁଖା ତଳେ ମଧ୍ୟ ଅଟକି ନରହିବା ଲାଗି ଭିତରେ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଉତ୍ସାହ ରହିଥିଲେ ଆମେ କଦାପି ପରୀକ୍ଷିତ ହେବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ହେବା ନାହିଁ । ଆମର ଏହି ପରୀକ୍ଷାରେ କେହି ଫେଲ ହେବେ ନାହିଁ, କେହି କାହାରିକୁ ଫେଲ କରାଇବାକୁ ଏତେ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ସଜାଗ ରହିବେ ନାହିଁ । ପରସ୍ପରକୁ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଦେଇ, ଉତ୍ସାହ ଦେଇ, ସାତତ୍ୟର ସ୍ପର୍ଶ ଦେଇ ଆଗକୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ଆମର ଏହିସବୁ ପରୀକ୍ଷା । ଯେଉଁଠି ପରୀକ୍ଷା କହିଲେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାକୁ ବୁଝାଏ, ସେଠି କାହାରିକୁ ଉତ୍ସାହ ବୋଲି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଯାବତୀୟ ବାସନାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ମଳ ବସିକରି ରହିଥାଏ । ଯୋଗ୍ୟତା ନାମରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଅହଂ ପରସ୍ପରକୁ ଆବୋରି ଧରି ଲଟରପଟର ହେଉଥା'ନ୍ତି । ସେଠି ଆଉ କାହା ଉପରକୁ ମାଡ଼ିଯିବାକୁହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚିତ ଲାଗେ । ଆମ ବାଟ ଏକ ଅନ୍ୟ ବାଟ ।

ଯିଏ ପରୀକ୍ଷିତ ହେବାଲାଗି ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥାଏ, ସେଇ ଯୋଗ୍ୟତମ ଭାବରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା କରିପାରେ । ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଆମ ପିଲାଏ ବି ବେଳେବେଳେ ଆମର ଶିକ୍ଷକ ହେବେ, ବୟସ୍କମାନଙ୍କୁ ବାଟ ବତାଇବେ, ଢଙ୍ଗ ବତାଇବେ । ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି ଆପଣାଙ୍କୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ରଖିଥିଲେ ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ ହୁଏତ ଅନେକ ପ୍ରକାର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇପାରନ୍ତୁ; ସତତ ବାଟ ଖୋଲିପାରନ୍ତୁ, ଅତି ସହଜରେ ପୁରୁଣା ଖୋଳଗୁଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ି, ଆହୁରି ଓ ଆହୁରି ଅଧିକ ନୂତନ ହୋଇପାରନ୍ତୁ,—ପରୀକ୍ଷା ପରେ ପରୀକ୍ଷା ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରନ୍ତୁ ।

ଜାନୁଆରୀ, ୧୯୮୪

ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି

ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି କୁଆଡ଼େ ତା'ର ସ୍ୱଭାବସୂତ୍ରରୁ ହିଁ ବଙ୍କା । ତୁମେ ତାକୁ ସିଧା କରିବାଲାଗି ଯେତେ ଯାହା ଚେଷ୍ଟା କର ପଛକେ, ତାହା ସେହିପରି ବଙ୍କା ହୋଇ ରହିବ ହିଁ ରହିବ । ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର ଉକ୍ତିର ଉଦ୍ଧାର କରି ଅନେକ ସମୟରେ କୁହା ଯାଇଥାଏ ଯେ, ତୁମେ ଯଦି ଗୋଟିଏ କୁକୁରର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ କୌଣସି ସିଧା ନଳୀ ଭିତରେ ପୂରାଇ ରଖିବ, ଏହିପରି ଭାବରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ କାଳ ରଖିବ, ତଥାପି ନଳୀ ଭିତରୁ ବାହିନେବା ମାତ୍ରକେ ତାହା ପୁନର୍ବାର ସେହି ଆଗପରି ବଙ୍କା ହିଁ ହୋଇଯିବ, ମୋଟେ ସିଧା ହେବନାହିଁ ।

କୁକୁର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ର ଉପମାଟିକୁ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲଗାଇ କହୁଥିବା ସମୟରେ ଆମ ସମାଜରେ ଅନେକ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଉଲ୍ଲାସ ଅନୁଭବ କରି କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ ଭାବନା, ହୁଏତ ଏକ ଖଳ ଭାବନା । ଭାରତବର୍ଷରେ ସାଧୁସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସଂସାରର ସାଧାରଣ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଏକ ନୀତିବାଦୀ holier than thou ଶୈଳୀରେ ଭର୍ତ୍ସନା କରି କହିବାବେଳେ ସେହି କଥା କହି ଆସିଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାର ପ୍ରକୃତି ପାଖରେ ପୁଞ୍ଜି ହାର ମାନିଛନ୍ତି, ଆପଣାର ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ହୁଏତ ସକଳ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ଯେଉଁମାନେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ତଥାକଥିତ ନୀତିବାଦର ଉଚ୍ଚପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଯାଇ ବସି ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ସେଇଠୁ ଆଉ ପ୍ରକୃତିଜାଲ ଭିତରେ ଘାଣ୍ଟି ହୋଇ ରହିଥିବା ଆମର ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନାମୂଳକ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି, ସେଇମାନେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ତଥାକଥିତ ଅସାଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତିଟା ବିଷୟରେ ସତର୍କ କରିଦେଇ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଅଲପକୁ ଆହୁରି ପଙ୍ଗୁ କରିଦେବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ଉପରେ ଥାଇ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିବା ମଣିଷ ପାଇଁ ଏହି ନୀତିଟି ଯେତେ ଉପକାରୀ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସେହି ନୀତି ପାଖରୁ ସର୍ବଦା ଦୂରରେ ହିଁ ରହି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ଶିକ୍ଷକ ଖଳ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ଅନ୍ୟ କଥା ହେବ । ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ହେଉଛି କୁକୁରର ଲାଙ୍ଗୁଳ ପରି, ତାହା ସ୍ୱଭାବତଃ ବଙ୍କା ଓ କଦାପି ସିଧା ହେବନାହିଁ, ଯେଉଁ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜ ଭିତରେ ଏହିପରି ଗୋଟାଏ ମନୋଦୃଷ୍ଟିର କବଳରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବ, ସିଏ ହୁଏତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅନେକ ଅନିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନେକ ଅନର୍ଥର କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଭିତରେ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ରହୁଥିବ,

ବାହାରେ ନାନା ତଥାକଥିତ ଶୃଙ୍ଖଳାର ନଳୀ ଭିତରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତିରୂପକ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଭର୍ତ୍ତି କରୁଥିବାର ଅଭିନୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ସେହି ଅଭିନୟ ଦ୍ୱାରା ପିଲାମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ନାନା ଉପଦ୍ରବ ହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବ । ଆପଣାର ନିଜ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଏହିପରି ଉପଦ୍ରବୀ ଭାବରେ ଲଢ଼ିଲଢ଼ି ଯେଉଁମାନେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ମାନିନେବାର ଲଜ୍ଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରିବାର ନାନା ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ କ୍ରୋଧୀ ଅଭିଯାନରେ ବାହାରିବା ଲାଗି ଉତ୍ତେଜିତ କରି ରଖିଥାଏ, ସେହିମାନେ ହିଁ ଖାଲି ଶିକ୍ଷକ ହୁଅନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ମଣ୍ଡନାତ୍ମକ ହିସାବରେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଉପଦ୍ରୁତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, ବିଦ୍ୟାଳୟରୂପୀ ଉଦ୍ୟାନଟିକୁ ନାନା ପ୍ରକାରରେ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଶିକ୍ଷକମାନେ ଗୁରୁମାନେ ଓ ସାଧୁମାନେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଭାଜନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ,—ଆପଣାକୁ ନାନା ପ୍ରକାରର ଦୂରତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୁପିତ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ପୁରୁଣା ବାଟଗୁଡ଼ାକୁ ପକାଇ ନୂଆ ବାଟକୁ ଓଗାଳି ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଏହିପରି ହୋଇଥାଏ ଯେ, ଆପଣାର ପ୍ରକୃତି କହିଲେ ଆମେ ନିଜ ଜୀବନର ଆୟତନକୁ ଅନାଇ ଯେତିକି ଦେଖୁ, ଅନ୍ୟର ବିଚାର କରି ବସିଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେତିକି ଦେଖୁ । ଯେତେ ଧରା ନ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଇଥାଉ । ବିଶେଷ କରି, ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାକୁ ତଥା ଅପରକୁ ସ୍ନେହ ଦେଇ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ଦେଖିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଥାଉ ବୋଲି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ହିଁ ଅମୋଘ ବର୍ମ ପରି ଗ୍ରହଣ କରି ପରିଧାନ କରିଥାଉ, ଆମେ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ପକାଇଥିବା ସମୟରେ ସବାଆଗ କୁକୁରର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଟି କଥା ମନେ ପକାଇଥାଉ । ଆମେ ଯଥାର୍ଥରେ ଛୁଇଁ ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ଅସ୍ୱୀକାର କରୁ, ନିନ୍ଦିତ କରି ରଖୁ ; ଯଥାର୍ଥରେ ଭେଦ କରି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ବାହାରେ ବାହାରେ ବାଡ଼ି ବୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ମାତ୍ର ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ଆମେ ନିଜ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରୁଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ସୁବିଧାଟିକୁ ପାଇଯାଉ । ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ କୁକୁର ଲାଙ୍ଗୁଳର ଦର୍ଶନ ଭିତରେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଖୋଜି ଯିବା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏନାହିଁ ।

ମାଆ ପ୍ରାୟ ତିରିଶବର୍ଷ ତଳେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ କହିଛନ୍ତି : Do not react just like that with what is most commonplace

in you. Enter within yourself, try to find the best in yourself and with this you must react. It is very important, it is very important. [ମାତୃରଚନାବଳୀ, ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣ, ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ, ୧୯୭୯, ପୃଷ୍ଠା-୪୪୪-୪୫] ମେର ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ପ୍ରକୃତିରେ ଯାହା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସମ୍ଭାବନାପୂର୍ଣ୍ଣ, ନାନା ଅନିଚ୍ଛା ଅର୍ଥାତ୍ ଅହେତୁକ ତ୍ରାସ ହେତୁ ଆମେ ତାହାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ସକାଶେ ବାହାରେ ଆଉ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ପରି ହେବାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଦିଶିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଉ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସଂସର୍ଗରେ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ାକ ସାଧାରଣତଃ ସେହି ସ୍ତରର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତେଣେ ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯଥାର୍ଥରେ ସର୍ବୋତ୍ତମଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ସହିତ ଭେଟ ହେବେ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି । ଆମେ ସେହି ସମ୍ମିଳନଗୁଡ଼ିକୁ ଟାଳି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଉ ।

ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ପ୍ରକୃତିଟିକୁ ଦେଖିବା, ସେହି ସ୍ତରକୁ ଭେଦିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସେହି ସର୍ବୋତ୍ତମଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା,— ତାହାହିଁ ଅସଲ ଭେଟାଭେଟି ହେବାକୁ ବୁଝାଇବ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆମେ ପାହାଚଗୁଡ଼ିକୁ ଉଠିବାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପାଖୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେବାରେ ପରସ୍ପରର ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବା । କୁକୁର ଲାଙ୍ଗୁଳକୁ ନେଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଯାବତୀୟ ଦର୍ଶନ କୁକୁରମାନଙ୍କ ପାଖରେହିଁ ରହିଥିବ, ଆମକୁ ମୋଟେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଆମଣାକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲାବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ ନିଜ ଭିତରେ ତଥା ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ସର୍ବୋତ୍ତମଟିକୁ ଆଘ୍ରାଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସିଏ ନିଜର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିବ, ସିଏ ପିଲାମାନଙ୍କର ବି ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିବ । ତା'ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକ ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ନେଉଥିବେ । ଆପଣା ଭିତରେ ହୁଏତ ଅନେକ ସମୟରେ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥିବା ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବଙ୍କା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ଲାଗି ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟର ବଙ୍କା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ବାହାରିବା ପାଇଁ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ରହିବନାହିଁ ।

ଫେବୃଆରୀ, ୧୯୮୪

ଆମେ କୃପା କଲେ ଯାହା ହେବ

ଭଗବାନ କୃପା କଲେ କ'ଣସବୁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ସେହି ବିଷୟରେ ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଅସୁମାରି କେତେ କ'ଣ ଲେଖା ହୋଇ ରହିଛି । ଆମ ସମାଜର ପଣ୍ଡିତମାନେ ଆମକୁ ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ସେହି ବିଷୟରେ କେତେ କେତେ ପ୍ରବଚନ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଏହି ପରମ୍ପରାଟି ଅନୁସାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ କୃପାମୟ, କୃପାସିନ୍ଧୁ ଓ କୃପାନିଧି ପ୍ରଭୃତି କେତେ କେତେ ବିଶେଷଣ ଲଗାଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଛି । ସିଏ କୃପା କଲେ ପଙ୍ଗୁ ଗିରି ଲଂଘନ କରିପାରିବ, ମୂକର ବାକ୍‌ସ୍ଫୁରଣ ହୋଇ ପାରିବ, ଆମକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେବାପାଇଁ ଏପରି ଦେତେ ସ୍ତୁତିବାକ୍ୟର ବିଧାନ ହୋଇଛି । ଆମେ ନିଜେ ଆଗ ପର୍ବତ ଲଂଘିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଓ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ କରିବା ପାଇଁ ସର୍ବବଳର ଅଧିକାରୀ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଯାଇ ଯେ ଆମ ଲାଗି ତାଙ୍କର କୃପା ଉପଲବ୍‌ଧ ହୋଇପାରିବ, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହି ଅସଲ କଥାଟିକୁ ସେତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କେଉଁଠିହେଲେ କୁହା ହୋଇ ନାହିଁ । ଆମେ ନିଜେ ଆଗ ବାକ୍‌ସ୍ଫୁରଣ ଲାଗି ମନକଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଆମକୁ ଅନୁରୂପ ଶକ୍ତି ଦେବାଲାଗି ସକଳ ଶକ୍ତିର ନିଧାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଯାଇ ଯେ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ଓ କୃପା ଆମଲାଗି ଉତ୍ସାରିତ ହୋଇ ଆସିବ, ଏହି କଥାଟିକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇ ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ବେଶୀ କିଛି କହିନାହାନ୍ତି । ଆମେ ପର୍ବତ ଲଂଘିବାକୁ ମନ ନକଲେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଭଗବାନ ନିଜଆଡ଼ୁ ପ୍ରଲୁବ୍‌ଧ ହୋଇ ଆମକୁ କୃପା କରିବେ ଓ ଆମେ ରାଜି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର କାନଧରି ଆମକୁ ପର୍ବତ ପାର କରାଇ ନେଇଯିବେ, ଏହି କଥାଟି ସତ ହୋଇଥିବ ବୋଲି କ'ଣ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛୁ ? ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ସମ୍ମତି, ଆମର ସମ୍ମତି । ଆମର ଅସଲ ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକୁ ସତକୁ ସତ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଧରାଇଦେବା କାମ ଆମ ନିଜର, ତାଙ୍କର ଆଦୌ ନୁହେଁ ।

ଆମର ଅନ୍ତର ଭିତରେ କୁସୁମ କଳିଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣବିକଶିତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ପାଦରେ ନିବେଦିତ ହେବ ବୋଲି କେଉଁ କାଳରୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଆମେ କୃପାକଲେ ଯାଇ ମଝିରେ ଅନ୍ତରସ୍ଥ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଅହଂକାରର ଏହି କବାଟଗୁଡ଼ାକ ଖୋଲିଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ସେହି କଳିର ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ ସମ୍ଭବ ହେବ । ଆମେ ତାଙ୍କର ନାମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବୋଲି ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବୁ ବୋଲି ବାହାରିଛୁ, ଆମେ କୃପା କଲେ ଯାଇ ସେହି ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବ, ଅସଲ ଆସନଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଆସି ବସି

ପାଇବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଆସନଗୁଡ଼ାକରେ ଯିଏ ବସିନାହାନ୍ତି, ଆମେ ବସିଛୁ ଆମେହିଁ ଏତେ ଏଡ଼ ଜବାଟର ଆକାର ଧାରଣ କରି ତାଙ୍କର ଆଗମନ-ପଥଟିକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିଛୁ, ତାଙ୍କ ଆଗମନର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିକୁ ବିଲମ୍ବିତ କରି ରଖିଛୁ ।

ଆମେ କୃପା କଲେ ଯାଇ ଆମ ଦୁଆରଟି ଖୋଲିଯାଇ ପାରିବ । ଦୁଆରଟି ଖୋଲିବ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ଯିଏ ଦୁଆର ବାହାରେ ଆମର ଜନ୍ମ ଜନ୍ମ ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛନ୍ତି, ଆମେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ଦୁଆରଟିକୁ ଖୋଲିଦେଲେ ଯାଇ ସିଏ ଘର ଭିତରକୁ ଆସିବେ, ଆମର ଏହି ଜୀବନରୂପୀ ସଦନଟିକୁ ପବିତ୍ର କରି ଦେବେ । ଆମେ କୃପା କଲେ ଯାଇ ଆମର ଏହି ଯାବତୀୟ କୃତ୍ରିମତାର ପରିପାଟୀଗୁଡ଼ାକ ଆମ ଉପରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଆମର ବିମୋଚନ ଘଟାଇବ । ଆପଣାକୁ କୃପା କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆପଣାକୁ ଏକ ଯନ୍ତ୍ରରୂପେ ତିଆରି କରି ରଖିବାଲାଗି ସମ୍ମତି ଦେବା । ଆମର ଅସଲ ନିୟତିଟି ଯାହା, ତାହାହିଁ ହେବାଲାଗି ଓ ତେଣୁ ଆମଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାଲାଗି ସମ୍ମତି ଦେବା । ଏହି ସମ୍ମତି ଆମେ ଦେବା କି ନାହିଁ, ସେକଥା ବାହାରୁ କୌଣସି ଭଗବାନ ଆସି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବେ ନାହିଁ, ଆମ ନିଜକୁହିଁ ସେହି ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିକୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା’ ନହେଲେ, ଆମର ଏହି ମୁଖାଗୁଡ଼ିକହିଁ ଆମ ଜୀବନଘରେ ଆମର ଭର୍ତ୍ତା ହୋଇ ରହିଥିବେ, ଆମକୁ ଗ୍ରସ୍ତ କରି ରଖିଥିବେ, ଭୀରୁ କରି ରଖିଥିବେ; ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ନୋହୁଁ, ଆମକୁ ସେହିସବୁ ନାନା ବେଶରେ ନାନାମତେ ନଚାଇବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।

ଆପଣା ଉପରେ କୃପା କଲେ ଆମେ ସେହି କ୍ରମରେ ଆଉ ପାଦେ ଆଗକୁ ଯାଇ ପରସ୍ପର ଉପରେ ମଧ୍ୟ କୃପା କରି ପାରିବା । ଅର୍ଥାତ୍, ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିବା । ପରସ୍ପର ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବାକୁ ଆଉ ମୋଟେ ମନ କରିବା ନାହିଁ । ତା’ ପରେ ପରସ୍ପରକୁ ଗିଳି ପକାଇବାର ଯାବତୀୟ ଧନ୍ଦା ଆମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଲଜ୍ଜାକର ମନେହେବ । ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲେ ଆମେ କେଡ଼େ ପ୍ରମାଦମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଏକାଠି ଅସଲ ପଂକ୍ତିଗୁଡ଼ିକରେ ଯାଇ ବସିପାରିବା । ତା ପରସ୍ପର ପାଖରେ କୃତ୍ରିମ ହେବାଲାଗି, ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ମିଥ୍ୟାଭାଷଣ କରିବାଲାଗି ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବନାହିଁ । ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବା ମାତ୍ରକେ ଆମର ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ସହଜରେ ଖୋଲିଯାଇ ପାରୁଥିବ । ତା’ ପରେ ଶ୍ଳାଘା ହେବାକୁ, ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଏବଂ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦେଖାଇବାକୁ ଆମକୁ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ପରସ୍ପରର ଅନ୍ତର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ସୂତ୍ରଟି ପାଇଗଲେ ତା’ ପରେ ପରସ୍ପରକୁ ଜଲକା କରି ରଖିବାପାଇଁ ନାନା କପଟ ବର୍ତ୍ତିରେ

ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା ପୃଷ୍ଠଗୁଡ଼ାକୁ ଠେକ ନାଚବାର ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନହିଁ ରହିବନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସଖ୍ୟହିଁ ଯାବତୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧର ଅନ୍ୟ ନାମ ହୋଇ ରହିବ ।

ଅସଲ ଓ ସର୍ବମୂଳ କୃପାଟିକୁ ଆମେ ସବାଆଗ ନିଜ ଉପରେହିଁ କରିବା । ଆମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅମିତ ସମ୍ଭାବନାମୟ ଅସଲ ଅନୁରାଗୀଟି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାକୁ ନିଜର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆପଣାର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବା ହେଉଛି ଆମ ଜୀବନଲାଗି ଆମର ସର୍ବପ୍ରଥମ କୃପା । ଆମେ ନାନା କାରଣରୁ ତାକୁ କେତେପ୍ରକାରର ଖୋଳ ଓ ଆବରଣ ଦେଇ ଆମ ଦୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତରାଳ କରି ରଖିଛୁ । ନାନା ଅନ୍ୟ ଗରିମାର ଆଳ ଦେଖାଇ ଓ ନାନା ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିମାକୁ କାମ୍ୟତର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ଆମେ ସେଇଟିକୁ ନିଜଠାରୁ ଅନ୍ତରାଳ କରି ରଖିଛୁ । ତେଣୁ ସମ୍ବନ୍ଧର ଅସଲ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରାଳ ହୋଇ ରହିଛୁ । ପରସ୍ପରକୁ ଗିଳି ପକାଇବାରେ ଏତେ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଉଛୁ । ତେଣୁ ଭଗବତ୍ସ ସକଳ କୃପା ଲାଗି ଭାରି ଅଭାଜନ ହୋଇ ରହିଛୁ । ତେଣୁ ଭଗବତ୍-କୃପା ବିଷୟରେ ମହାପ୍ରମତ୍ତତା ସହିତ କେତେ ନା କେତେ କୀର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ପ୍ରବଚନ ଲାଗି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀ ସଚେତନା ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଭିଡ଼ିଥିବା ପରି କେବଳ ଘାତଗୁଡ଼ାକୁ ଆଶ୍ରା କରି ପଡ଼ିରହିଛି । ଆଗାମୀ ସକାଳ ସଚେତନା ଆମର କୃପା ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ବିଶ୍ୱବିଧାତାଙ୍କର ସେହି ଉନ୍ମୋଚନକାଙ୍କ୍ଷୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ସଚେତନା ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ସାନ ସାନ ଅଥଚ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ।

ପରସ୍ପରେଣ ପରସ୍ପରଂ

ଅସଲ ଶିକ୍ଷାର ଦୃଷ୍ଟି ଅଲଗା, ତେଣୁ ତା'ର ଗତି ମଧ୍ୟ ଅଲଗା । ସୈନ୍ୟ-ବାହିନୀରେ ସମସ୍ତେ ଆଦୌ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜଣେ ଉପରେ ଥାଏ, ଆଦେଶ ଦିଏ । ଆଦେଶ ଦେବାଲାଗି ତାହାକୁ ମୁତୟନ କରି ରଖା ଯାଇଥାଏ । ସମସ୍ତେ ତାହାର ବୋଲଗୁଡ଼ାକୁ ମାନନ୍ତି । ନମାନିଲେ ପ୍ରମାଦ ଘଟେ, ସଂସାର ବିଭ୍ରାଟ ହୋ'ଇଯାଏ । ଏହି ବିଭ୍ରାଟ ଘଟିବ ବୋଲି ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କର କାଳେ-କାଳେ ଯେଉଁ ଭୟ ରହି ଆସିଛି, ତାହାକୁହିଁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାଲାଗି ସେମାନେ ଶୃଙ୍ଖଳାର କଥା କହନ୍ତି । ଯେଉଁଠାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବୋଲି ମାନିବା ରହିଥାଏ, ସେହିଠାରେହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଅବଶ୍ୟ ରହିବ ବୋଲି ସେମାନେ କେତେ ଢାଗରେ ବଖାଣିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରର ନେତାମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣାର ବ୍ୟୂହଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା କୌଣସି ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଗ୍ରାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ିବାଲାଗି ସ୍ଥିର ମନ କରି ଆସିଛନ୍ତି । କୌଣସି ଏକ ସ୍ତର ବିଧାନବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସବା ଉପର ଚିପଟା ଉପରେ ନେଇ ବସାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ ପରି ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମର ଶାସନାଧୀନ କରି ରଖିବାଲାଗି ସ୍ଥିର ମନ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିଲାଗି କେତେ ହାନି ହୋଇଛି, ଲୋକକ୍ଷୟ ଘଟିଛି, ମାତ୍ର ଧର୍ମର ମଧ୍ୟ ଗ୍ଲାନି ଘଟିଛି । ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତିରେ ମଧ୍ୟ କାଳେ କାଳେ ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଖଳ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି । ସେହି ମତଲବରେ ଦେଶ ଜାତି, ଅତୀତ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦକୁ ଅଫିମ ପରି ବ୍ୟବହାର ବି କରାଯାଇଛି । ଚତୁରମାନଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ି ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ମଣିଷକୁ ଡରାଇ କରି ରଖିବାଲାଗି କେତେକେତେ ଅସ୍ତ୍ର ଆଣି ଥୋଇଦେଇଛି । ତଥାପି, ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ଭାଙ୍ଗିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ମଣିଷ ରହିଛି । ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷ ଏବଂ ରାଜ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷମାନେ କୁଆଡ଼େ ପାସୋର ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ମଣିଷ ଅଗ୍ରଗତି କରିବାରେ ଲାଗିଛି ।

ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱର ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ନେତୃତ୍ୱ କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଇ ଆସିଛି, ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାହିଁ ବଳବତ୍ତର ହୋଇ ରହିଛି । ଏକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱପ୍ରଧାନ ସମାଜରେ ଶିକ୍ଷାର ଯାବତୀୟ ଗଠନ ଏବଂ ସଂଗଠନ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱପ୍ରଧାନ ହୋଇ ରହିଛି । ଶାସନାସ୍ଥିତ ଶିକ୍ଷା ଶାସନର ଅନୁସରଣ କରିଛି, ସାମନ୍ତପଣକୁହିଁ ବୃହତ୍ତମ ପଣ ବୋଲି ମାନି ନେଇ ଆସିଥିବା ସମାଜରେ ତାହାର ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ମଜ୍ଜା ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ସାମନ୍ତଧର୍ମୀ ହୋଇ ରହିଛି । ଆଧୁନିକତମ ପଦ୍ଧତିରେ ଆଧୁନିକତମ ସାଧନ ଓ ସୁଯୋଗଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଶିକ୍ଷାକୁ ପାଉଥିବା ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ସାମନ୍ତହିଁ ହେଉଛନ୍ତି, ଏକ ସାମନ୍ତବାଦୀ ସମାଜରେ ଭାରି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଖାପ ଖାଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏହିସବୁ ସମାଜରେ ଧର୍ମ ଯେମିତି ଖାପ ଖାଇ ଯାଇଛି, ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ାକ ଯେମିତି ଖାପ ଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଅବିକଳ ଠିକ୍ ସେମିତି ।

ନୂଆ ପୃଥିବୀରେ ନେତୃତ୍ୱ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ହେବ । ତେଣୁ, ଏକ ନୂଆ ପୃଥିବୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ନୂଆ ମଣିଷ ସମ୍ଭବ କରିବାଲାଗି ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ, ସେଥିରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସହିଁ ଆମର ସର୍ବମୂଳ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିବ । ଭଗବାନ ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ବାହାରେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ କେଉଁଠି କେଉଁ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସି ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଶାସନ କରୁନାହାନ୍ତି; ସିଏ ଏହି

ପୃଥିବୀରେ ଅଛନ୍ତି, ଆମ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି, ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି । ସତ୍ୟ ଆମ ବାହାରେ କେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତରେ କିଂବା କେଉଁ ସଂହିତା ଭିତରେ ନାହିଁ; ତାହା ଆମର ଭିତରେ ଅଛି, ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଛି । ସେହି ସତ୍ୟର ବାହକ ହିସାବରେହିଁ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବା, ପରସ୍ପରର ସହଯୋଗୀ ହେବା । ପରସ୍ପରକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେବା,—ଆମେ କେହି କାହାରିକୁ ବର୍ଜନ କରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ପରସ୍ପରହିଁ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବା; ପରିଚାଳିତ କରିବା, ଏହା ଆମ ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସ୍ଥିତ ହୋଇ ରହିବ ।

ଏହି ସ୍ଥିତିହିଁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯାବତୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳାର ନିୟାମକ ହୋଇ ରହିବ । ତେଣୁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ନେତୃତ୍ୱର ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ହେବ । ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଆମ ସମାଜରେ, ଆମ ଧର୍ମରେ ଏବଂ ଆମ ନୈତିକତାରେ ନେତୃତ୍ୱର ପ୍ରକାରମାନ ଯେପରି ଭାବରେ ନିରୂପିତ ହୋଇ ଆସୁଛି, ନୂତନ ଶିକ୍ଷାରେ ସେହିସବୁ ପ୍ରକାର ଆମକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମେ ପରସ୍ପରର ତୁଳନାରେ ବଡ଼ ସାନ ହୋଇ ରହିବା ନାହିଁ, ସାମନ୍ତବାଦୀ କୌଣସି ଆଚରଣକୁ ସେଠାରେ ବାଧ୍ୟକର ରଖିବାକୁ ମନା କରିବା ନାହିଁ । ପରସ୍ପରର ପାଖରେ ଯାଇ ବସିବାକୁ, ଏକାଠି ବାଟ ଖୋଜିବାକୁ ଓ ଏକତ୍ର ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ଆମକୁ ମୋଟେ ଲାଜ ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆମେ ବୟସରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ କେତେ ବଡ଼ ବା କେତେ ସାନ, ପରସ୍ପର ସହିତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ବାଟ ଚାଲି ପାରିବାକୁ ତାହା ଏକ ଅନ୍ତରାୟ ରୂପେ ଆଦୌ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବନାହିଁ ।

ଏବଂ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଆମକୁ ଘେରକରି ବସିଛନ୍ତି, ବୟସରେ ସେମାନେ ଆମଠାରୁ କେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ତଥାପି ଖୁସିରେ ଆମଠାରୁ କେତେ ଢେଣି ! ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ସତକୁ ସତ ପାଖରେ ଯାଇ ବସି ପାରିବାର ଭାଜନ ହେବା । ତେବେଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ଭଣ୍ଡାରଭରା ଖୁସି ଆମକୁ ବୁଢ଼ା ହେବାର ପ୍ରମାଦରୁ କେତେ ପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖି ପାରୁଥିବ ।

ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୪

କୃତ୍ରିମ ଓ କପଟୀର ସ୍ୱର୍ଗ

କପଟୀ ମଣିଷର ସ୍ୱର୍ଗ ତା'ର ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ, ତା' ପାତାଳ ତା ନିଜ ଭିତରେ,—ଏବଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଆଦୌ କେଉଁଠିହେଲେ ନାହିଁ ।

କପଟୀ ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସରଖିନଥାଏ । ସିଏ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆପଣା କାମରେ ବ୍ୟବହାର କରେ । ଆପଣା କାମରେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବାକୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲୋଡ଼େ, ଆଦର୍ଶକୁ ଲୋଡ଼େ ଏବଂ ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟକୁ ଲୋଡ଼େ । ଆପଣାକୁ ସବା ଆଗରେ ରଖି ସିଏ ଶାସ୍ତ୍ରର, ଭାଷ୍ୟ କରେ, ଆଦର୍ଶର ଭାଷ୍ୟ କରେ ଏବଂ ଭଗବାନଙ୍କର ଭାଷ୍ୟ କରେ । ସଂସାର ଭିତରେ ଏହି ଯାବତୀୟ ମନ୍ଦିର ଓ ଯାବତୀୟ ତୀର୍ଥ ତାକୁ ସତେଅବା ବଣିଜ କରିବାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘର ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ବଣିଜରେ ଲାଭ ହୁଏ, ଯେଉଁ ବଣିଜରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିଦେଇ ହୁଏ, ବୋକା ବନାଇଦେଇ ହୁଏ, କପଟୀ ମଣିଷ ଅନବରତ ସେହି ବଣିଜ କରୁଥାଏ । ଗଡ଼ି ଜିତି ଜିତି ଯାଉଥାଏ, ଗାତରେ ପଶି ପଶି ଯାଉଥାଏ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ବଣିଜ ଅଛି, ଯେଉଁଥିରେ କି ସବୁକିଛି ଦେଇ ସବୁକିଛି ଲାଭ କରିହୁଏ, ଦୁଆରଗୁଡ଼ାକ ଖୋଲିଦେଇ ଏହି ସବୁଟି ସହିତ ସୂତ୍ର ଲଗାଇ ହୁଏ, ବିଶ୍ୱର ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ରଟି ସହିତ ଖିଅ ଲଗାଇ ବଞ୍ଚି ହୁଏ । କପଟୀ ମଣିଷ ସେହି ବଣିଜର ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଜାଣେନାହିଁ ।

କପଟୀ ମଣିଷର ସବୁଯାକ ସ୍ୱର୍ଗ ତା' ବର୍ତ୍ତମାନର ତେଲଘଡ଼ିଟି ଭିତରେ ଯାଇ ରହିଥାଏ । ସେହି ତେଲଘଡ଼ିଟିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିବାକୁହିଁ ସେ ଜୀବନରେ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଧର୍ମ କରେ, ପୁଣ୍ୟକରେ, ପଙ୍ଗତରେ ବସେ ଏବଂ ସାଥି ହୁଏ । ଏତେବଡ଼ ବିଶ୍ୱରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମେଳରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆପଣାର ଏକ ଆତ୍ମାନ୍ୱେଷୀ ଘରକରଣାରେ ସତତ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତା' ସମ୍ମୁଖରେ ବିଶ୍ୱଜୀବନର ଏତେ ବଡ଼ କୋଳ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଆପଣାର ଦଉଡ଼ିଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଥାଏ, ମୋଟେ ପଦାକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ସେ ମୁଖା ଭିତରେ ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ । ମୁଖା ତଳେ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଅସଲ ଚତୁରତା ବୋଲି ମଣିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେହି ଚତୁରତା ତାକୁ ଖାଇ ଖାଇ ଯାଉଥାଏ ।

କପଟୀ ମଣିଷ କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ, କିଛି ହେବାକୁ ମନ କରେ ନାହିଁ । ଯେତିକି ଥାଏ, ଅଥାତ୍ ଯେତିକି ଭିତରେ ରହିଥାଏ, ସେତିକିକୁହିଁ ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ଧରି ନେଇଥାଏ । ତେଣୁ ଭାରି ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଆଗକୁ ଅନାଇ ସେ ଆଦୌ କୌଣସି ପାହାଚ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ ନାହିଁ,—କୌଣସି ଆହ୍ୱାନ ଶୁଣେ ନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଗଡ଼ିଆଟିଏ ବୋଲି ଧରିନେଇ ତାହାରି ଭିତରେ ପଚିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆହ୍ୱାନ ଆସେ ଆହ୍ୱାନ ଚାଲିଯାଏ ; କପଟୀ ମଣିଷ ଭାରି କଉଶଳରେ ଖସି କରି ରହିଯାଏ । ତାହାକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବିବେକ ବୋଲି ମାନୁଥାଏ ।

କପଟୀ ମଣିଷ ଆପଣାର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିରେ ମୂଳତଃ ଅସମ୍ମତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ନିଜ ପାଖରେ ବି ଅସମ୍ମତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ; ତେଣୁ ସେ ନିଜକୁ କେବେହେଲେ ନିଜର ବନ୍ଧୁରୂପେ ପାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଆପଣା ସହିତ ସର୍ବଦା ଗୁଖଣ୍ଡେ ଦୂରତା ରଖି ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ ।

କପଟୀ ମଣିଷର ପାତାଳ ବା ନରକ ତା' ନିଜ ଭିତରେ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣା ଭିତରେହିଁ ସିଏ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ଓ ଭୀତିପ୍ରଦ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇବାକୁ ସବୁବେଳେ ଡରେ । ଝାଙ୍କୁଣି ଖୋଲିବାକୁ ଡରେ । ଆପଣା ପାଖରେ ସିଏ ସତେଅବା ସଦାପ୍ରବାସୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଭିତରଟା ଯେ କେବେ ବାହାରରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷର ଭିତର ଆଉ ବାହାର ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ତର ନରହିବା କେବେ ଯେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ, କପଟୀ ମଣିଷ ସେ କଥା କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଡରୁଥାଏ । ତା' ବାହାରର ଅର୍ଜନଗୁଡ଼ାକ ତା' ଭିତରର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

କପଟୀ ମଣିଷର ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠିହେଲେ ନଥାଏ । ଯାହାକୁ ସିଏ ବାହାରେ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷି ହେଉଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରକୃତରେ ଏଠାରେ କେବେ ଫଳିବ ବୋଲି ସିଏ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନଥାଏ । ତେଣୁ କପଟ କରି ସେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ମାୟା ବୋଲି କହେ । ଏହି ମାୟାକୁ କାଟି ଆଉ କୌଣସି ଗହନ ଭିତରକୁ ପଳାଇଯାଇ ପାରିଲେ ହୁଏତ କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ ଧନ ମିଳିବ ବୋଲି ସେ ଆପଣାକୁ ବୋଧ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ଭେଦି ପାରିଲେ ଯେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ସେହି କଥାଟାକୁ ମଧ୍ୟ କପଟୀ ମଣିଷ ଅଳୀକ ବୋଲି କହି ଉଡ଼ାଇଦିଏ । ସିଏ କେବେହେଲେ ଅଣ୍ଟା ଭିଡ଼େ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ମଣିଷର ଅଣ୍ଟାକୁ ଭିଡ଼ାଏ, ସିଏ ସେହି ବିଶ୍ୱାସଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଲୁଚି ଲୁଚି ବୁଲୁଥାଏ ।

ଅସଲ ଶିକ୍ଷା କପଟୀ ମଣିଷକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ । ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ଲାଗି ସମ୍ମତ ହୋଇପାରିବା ସକାଶେ ସବାଆଗ ଏହି ମୁଖାଗୁଡ଼ାକ ଖୋଲି ଦେବାକୁ ପଡ଼େ, ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ଭିତରଟାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବାହାରର ଆଲୋକ-ସନ୍ନିଧାନକୁ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼େ । ଭିତର ବାହାରର ବିରୋଧ ତୁଟାଏ । ବିରୋଧ ତୁଟିଲେ ଯାଇ ଜୀବନ ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ଅନୁରାଗରୂପେ ପ୍ରକଟିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଯାବତୀୟ ଅକିଞ୍ଚନତା ଉପରେ ବିଜୟଲାଭ ହୁଏ । ଏଇଠି ସ୍ୱର୍ଗର

ଅନୁଭବ ମିଳେ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ ମିଳେ । ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ପୁରାତନ ପରିମିତିଗୁଡ଼ାକୁ ଏକାବେଳକେ ବଦଳାଇ ଦିଏ । ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ଆମେ ବାହାରେ ଯାହାକିଛି କରୁଛୁ, ତାହାର ଭୁଲତାକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିଦିଏ । ଆମକୁ ସତକୁ ସତ କିଛି ହୋଇ ପାରିବାର ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଟିକୁ ଶିଖାଏ ।

ମଇ, ୧୯୮୪

ସାଧନା ଭିନ୍ନ, ସନ୍ତକ ବି ଭିନ୍ନ

ଆଗ ସାଧନା, ତା'ପରେ ସନ୍ତକ । ଆଗ ସାଧନା ଲାଗି ମନ କରାଯାଏ ; ଅର୍ଥାତ୍ ସବାଆଗ କିଛି ଲୋଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ, ଆପଣାଠାରୁ ବୃହତ୍ତର ଓ ବିସ୍ତୃତତର ହୋଇ କିଛି ଅଛି ବୋଲି ଆଗ ଏକ ଆଘ୍ରାଣ ହୁଏ,—ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଯିବାଲାଗି ଅନୁରାଗ ହୁଏ । ତା'ପରେ ପାଦ ଆଗକୁ ପଡ଼େ;—ଆମେ ଯେଉଁଠାରେ ଥାଉ, ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ସେଠାରେ ମୋଟେ ଥୟ ହୋଇ ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବୁଦ୍ଧିର ପରିଧିଗୁଡ଼ିକ ଅହରହ ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯିବାଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ସକଳ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ସମ୍ମତ ହୃଦୟର ଭୂମି ଉପରେ ମିଶାଇ ଅନୁମାନରେ ଯେଉଁ ମେଳଣିଟିକୁ ଅନୁଭବ କରାଯାଏ, ସେଇଟି ହେଉଛି ସାଧନା । ପାରମ୍ପରିକ କେତେ ସାଧନାକୁ ନେଇ ପ୍ରବୀଣମାନେ ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ବାଟଟିକୁ ସ୍ଥୂଳ ଭାବରେ ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସେଥିରେ କେତୋଟି ସନ୍ତକର ଅବତାରଣା କରାଇଛନ୍ତି । ଏହି ସନ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ପ୍ରକାର ଓ ପ୍ରକରଣର ଭେଦରେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନ ଗଢ଼ି ଉଠିଛନ୍ତି । କାଳକ୍ରମେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଦେବର୍ତ୍ତୀମାନେ ନାନା କାରଣରୁ ପ୍ରାୟ ଏପରି ଏକ କାମୁକତା ସହିତ ସନ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି ଯେ, ସେହି ଉତ୍ସାହରେ ପଡ଼ି ସନ୍ତକମାନେହିଁ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦେବତାରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସାଧନାକୁ ଗିଳି ପକାଇଛନ୍ତି । ସନ୍ତକମାନେ ରଜା ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି,—ସେହିମାନଙ୍କ ନାମରେ ବାନା ଉଡ଼ୁଛି, ପଇତା ବଣ୍ଟାଯାଉଛି । ସାଧନା ଗାଧୋଇ ଯାଇଛି ।

ଯେତେବେଳେ ଚେତନାଗୁଡ଼ାକୁ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ନ ପାଏ ଓ ତେଣୁ ଚେତନା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଭୟ ହୁଏ, ସେତିକିବେଳେ କ୍ଳାନ୍ତ ଗୁରୁମାନେ ଅଳସୁଆ ଅନୁସରଣକାରୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଗ୍ରହ ଆଣି ଥାପି ଦିଅନ୍ତି, ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଦରେ ପରିଣତ କରି ରଖନ୍ତି । ପ୍ରତୀକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେରଣା ଦିଏ; ବାଟ ଖୋଲିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦିଏ,

ସାଧନା ଲାଗି ପ୍ରେରଣା ଦିଏ । ପ୍ରତୀକ ପଥର ଅନୁରାଗ ବଢ଼ାଏ । ମାତ୍ର, ତାହା ଭିତରେ ଆଳସ୍ୟ ଏବଂ ଅସୁସ୍ଥତାଗୁଡ଼ାକ ଆସି ପଶିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରକେ ତାହା ସାଧକଲାଗି ପ୍ରମାଦରେହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ସନ୍ତକମାନେ ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ପକାନ୍ତି; ଅହଙ୍କାରୀ ହେବାଲାଗି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଅନ୍ତି । ଅହଙ୍କାର ଆଳସ୍ୟକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏ । ସଂସାରରେ ସନ୍ତକଜନିତ ଘଟିଥିବା ପ୍ରମାଦଗୁଡ଼ିକର ଇତିହାସରୁ ଆମକୁ ସର୍ବଦା ତାହାର ଭୂରିଭୂରି ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯାଇ ପାରିବ ।

ସନ୍ତକମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମାଇଲ୍‌ଖୁଣ୍ଟ । ରାସ୍ତାଟିକୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଚଳାଇ ଦେବାଲାଗି ଏମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟ । ପଥଟି ଆଗ,--ଏହି ପଥଟି ସକାଶେହିଁ ଚିହ୍ନଟକାରୀ ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକର ଅବତାରଣା । ଏହି ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାକୁ ହୁଏ । ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ରହିବାର ଯେତେ ଯାହା କାରଣ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାକୁ ହୁଏ । ଅସଲ ଖୁଣ୍ଟ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ସନ୍ତକମାନେ ମୋଟେ ବାନ୍ଧି ପକାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆହୁରି ଆଗକୁ ବାଟ ବତାଇ ଦିଅନ୍ତି, ତେଣୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଆମର ମନଟା ପୁରୁଣା ହୋଇଗଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ସାଧନାର ଆଖିଗୁଡ଼ାକରୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ହ୍ରାସ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଆମ ସନ୍ତକମାନେ ସମ୍ଭବତଃ ଆମକୁ ଆଗକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଥିବା ମାଇଲ୍‌ଖୁଣ୍ଟ ପରି ନଦିଶି ଦଉଡ଼ି ଛନ୍ଦି ଆମ ଗୋଡ଼କୁ ବାନ୍ଧି ପକାଇବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭାରି ଆକର୍ଷଣୀୟ ଖୁଣ୍ଟ ପରି ଦେଖାଯାଆନ୍ତି; ଆମର ସମ୍ମତିରେହିଁ ସେମାନେ ଆମର ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ଛନ୍ଦି ପକାନ୍ତି,--ଆମକୁ ଗିଳି ପକାନ୍ତି ।

ଗୋଟିଏ ନୂଆ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଭୂମି କରି ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ବାଟରେ ଯାଉଯାଉ ପରସ୍ପରକୁ ଆସି ଭେଟିଛୁ, ସେମାନଙ୍କର ସାଧନା ଭିନ୍ନ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତକ ବି ଭିନ୍ନ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଅନ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟକୁ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରି ରହିଛି । ଏକ ଅନ୍ୟ ଅନୁରାଗରେ ବାଟ ଚାଲିଛି । ଅନ୍ୟ ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଛି । ସଂସାରର ପାରମ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭିନ୍ନ; ହୁଏତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଭୂମିର । ତେଣୁ ଆମ ସନ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନ୍ୟ ଭୂମିଟିର ଅନୁରୂପ ହୋଇ ତିଆରି ହେବ, ସେହି ଅନ୍ୟ ଭୂମିଟିର ଦ୍ୟୋତକ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଆମ ଭିତରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମୁଣ୍ଡରେ ନୂଆ ପଗଡ଼ିଟିଏ ପିନ୍ଧି ଆମ ସହିତ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି କେଡ଼େ ପ୍ରେମରେ ଆମକୁ ଏକ ଧାରଣା ଦେବାକୁ ବ୍ୟଗ୍ର ହେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜ ପାଖରେ ଥିବା ପୁରୁଣା ସନ୍ତକଗୁଡ଼ାକର ଜୁଲମ ଦେଖାଇ ଆମକୁ

କେତେ଼ ଅଳିଅଳରେ କାବୁ କରି ରଖିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ଆମକୁ କେତେ ଅନ୍ଧାଗାରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ଦେବେ, ଆମକୁ ଅଳସୁଆ କରି ଏଇଠି ବାନ୍ଧି ରଖିବା ଲାଗି କେତେମନ୍ତେ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିବେ । ଆମକୁ ପୁରୁଣା ଶାସ୍ତ୍ରର ଅମାର ଭିତରୁ କେତେ କଅଣ ଉଲୁଗୁଣା ଦେଇ ମୁଗ୍ଧ କରି ରଖିବାକୁ ମନ କରୁଥିବେ । ଆମର ଅଭିଳଷିତ ଯାବତୀୟ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ତିରସ୍କୃତ କରି ରଖିଥିବେ । ନୂଆ ଧ୍ୱସାରେ ସେହି ପୁରୁଣା ଗୀତଗୁଡ଼ାକୁ ବୋଲୁଥିବେ, ନୂଆ ଯଜ୍ଞର ଭ୍ରାଣ କରି ଆମକୁ ସେହି ପୁରୁଣା ଚରୁଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁଞ୍ଜାଇବାର ଶୋଭାମୟ କେତେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଥିବେ । ଅସମ୍ମତମାନେ ଯୁଗେଯୁଗେ ଯାହା ସବୁ କରି ଆସିଛନ୍ତି, ନାନା ନୂଆ ମଣ୍ଡଣି ଓ ମଣ୍ଡନ ସହିତ ସେହିଗୁଡ଼ାକୁ କରୁଥିବେ ।

ପୁରୁଣା ଅଡ଼ାଗୁଡ଼ାକ ଅନୁସାରେ ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଆଦର୍ଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୋଟେ ନହୁଅନ୍ତୁ ପଛକେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାନ୍ତୁ । ସେମାନେ ଏକ ଭିନ୍ନ ଆକାଶକୁ ଲୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁହିଁ ଆପଣାର ଭୂମିଗୁଡ଼ିକୁ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ମନ କରନ୍ତୁ । ହାକିମମାନେ ଏକ ଆଦର୍ଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରଗତ ଅଗ୍ରଣ୍ଡିଗୁଡ଼ାକୁ ବୁଝନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଏକ ଅନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅନ୍ୟ ଅନୁରାଗ ଦେଇ ଆମେ ଯେ ଏକ ଭିନ୍ନ କଥା ଗଢ଼ିବା ସକାଶେ ବାହାରିଛୁ, ଆମେ ଯେପରି ସେହି ଅସଲ ସଙ୍କଳ୍ପରୁ କଦାପି ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ନଯାଉ । ଯେଉଁ ଯୁଗ ସରି ସରି ଯାଉଛି, ହାକିମ ଓ ମାମଲତକାରମାନେ ଅଧିକାଂଶତଃ ସେହି ଯୁଗର ପ୍ରତୀକ ଓ ସେହି ଯୁଗର ସନ୍ତକ । ସେହି ସନ୍ତକଗୁଡ଼ାକର ଥାଳୀରେ ଆଗାମୀ ଅନ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟଟି ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥ କ୍ଷୁଧାର ନିବାରଣ କରିବାଲାଗି କୌଣସି ଅନ୍ନ ଆମକୁ କଦାପି ମିଳିବ ନାହିଁ । ଆମେ ଆମ ଲାଗି ନୂଆ ଥାଳୀ ତିଆରି କରିବା, ସେଥିରେ ନୂଆ ଅନ୍ନ ବାଢ଼ିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହେବା ।

ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଘର, ଆମଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚିତ ଓ ସ୍ତୂପୀକୃତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ସରଞ୍ଜାମ, ଆମ ପାଖରେ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅର୍ଥନିଧି, — ପୁରୁଣା ଗୁଳାଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରେମ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିଗୁଡ଼ାକହିଁ ଆମକୁ ଅସଲ ସନ୍ତକ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିବ । ସେହି ସନ୍ତକଗୁଡ଼ାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଦଖଲ କରି ରହିବାକୁ ଆମ ଭିତରେ ବେଳେ ବେଳେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ବି ଲାଗି ଯାଉଥିବ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବିଧାତା ହାତରେ ଆଗାମୀ କାଳର ଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି, ଆମ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧରୁହିଁ ସିଏ ଆମକୁ ଦେଖୁଥିବ, ଆମକୁ ବାଛୁଥିବ; ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମକୁ ସ୍ୱୀକାର ଅଥବା ଅସ୍ୱୀକାର ମଧ୍ୟ କରୁଥିବ ।

ଜୁନ୍-୧୯୮୪

ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ାର ଟୋକି

ଆଧୁନିକ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ଭାଷାରେ 'ସାବ୍ରା' (Sabre) ବୋଲି ଶବ୍ଦଟିଏ ଶବ୍ଦ ଅଛି । ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଦେଶର ଭାଷା ହିବ୍ରୁ ଭାଷା । ହିବ୍ରୁ ଭାଷାରେ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନାଗଫେଣି ଗଛର ଫୁଲ । ଇହୁଦୀମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଲାଗି ଘରଟିଏ କରି ରହିବାକୁ ଭୂମିଟିଏ ପାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ଇସ୍ରାଏଲ୍ କେବଳ ପଥରଗୋଡ଼ି ଓ ଲଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପଥରମୟ ମରୁଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ କିସମର ଗଛ, କଣ୍ଟାଗଛ । ନାଗଫେଣି ଗଛରେ ଗଛ୍ଯର— ଗୁଡ଼ାକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ସେହି କଣ୍ଟାକଣ୍ଟା ନାଗଫେଣି ଗଛରେ ଫୁଲ ବି ଫୁଟେ । କୋଉ ଗଛରେ ନାଲି ରଙ୍ଗର ଫୁଲ, ଆଉ କୋଉ ଗଛରେ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର । ଏହି ଫୁଲଗୁଡ଼ିକରୁ କୋଉଠି ଗୋଟିଏ ଫୁଟିଲେ କଣ୍ଟାବଣ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠେ । ଫୁଲଟି ଏପରି ଦୂର ପୁରିଲ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ ଯେ କଣ୍ଟାଗଛଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ମୋଟେ ଆଖିରେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ।

ନୂଆ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଦେଶରେ ଏହି 'ସାବ୍ରା' ଶବ୍ଦଟିକୁ କ୍ରମେ ଏକ ନୂଆ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରାଗଲା । ବାହାରୁ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚସ୍ତରୀଟି ଦେଶରୁ ଯେଉଁ ଇହୁଦୀ ପରିବାରବର୍ଗ ନିଜଲାଗି ଦେଶଟିଏ ପାଇ ସେଠାରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିବାଲାଗି ଆସିଲେ, ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ନୂଆ ଭୂଇଁରେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ପିଲା-ମାନେ ଜନ୍ମହେଲେ, ଏବେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ସାବ୍ରା ବୋଲି କୁହା-ଯାଉଛି । ସାବ୍ରା, ଅର୍ଥାତ୍ କଣ୍ଟାଗଛର ଫୁଲ, କଣ୍ଟାବଣକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ଫୁଟି ଉଠିଥିବା ଫୁଲ, ପୁରୁଣା ଭୂଇଁରେ ନୂତନର ସ୍ୱପ୍ନପ୍ରାପ୍ତିକରୂପେ ଆପଣାର ଜନ୍ମକୁ ଘୋଷଣା କରିଥିବା ଫୁଲ ବା ସନ୍ତାନ । ସେହି ଭୂଇଁରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ଏହି ସାବ୍ରାର ଆନନ୍ଦବୋଧ ଏବଂ ଉଦ୍ୟମସଚଳତା,—ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ଜଣେ ସାବ୍ରାର ପରିଚୟରେ ଆସିଲେ ଯାଇ ସେହି କଥାର ମର୍ମ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିହୁଏ ।

ସେଦିନ ଆମର କୌଣସି ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦିନମାନର କାର୍ଯ୍ୟ ସରିବାପରେ ତ୍ରିଲୋଚନ, ଜୟଦେବ ଓ ଅରୁଣ ମୋତେ ବୁଲିବାକୁ ଡାକି ନେଇ— ଗଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର, ଛାତ୍ରାବାସରେ ରହନ୍ତି । ନଈର କାଠପୋଲ ଡେଇଁ ଆମେ ସେପାଖକୁ ଗଲୁ । ସମତଳ ବିଲମାଳର ସେପାଖରେ ଅସ୍ତରତ ଦିନଟି ହସିହସି ବିଦାୟ ନେବାକୁ ବସିଥାଏ । ନାଲିଆ ଖରାରେ ଗୁଣ୍ଡିଆଡ଼ି ଜକଜକ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ନିଜ ଦେହଟାକୁ ଅନାଇଲେ ବି

କେବଳ ନିଜର ଦେହ ବୋଲି ମୋଟେ ମନେ ହେଉ ନଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଘାସ ପଡ଼ିଆରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଏଇଟି ହେଉଛି ଗାଆଁର ଗୋଚର । ମଝିରେ ମଝିରେ ଅସୁମାରି ସାନବଡ଼ ସବୁଜବର୍ଣ୍ଣର ହୁଙ୍କା ପରି ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ାଗଛମାନ ପଡ଼ିଆଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଛି । ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଆଖି ପାଉନାହିଁ । ମୋ' ସାଙ୍ଗ ତିନିଜଣ ସତେଅବା ଯୋଜନା କରି ମୋତେ ଏଇଠାକୁ ଆଣିଥିଲେ । ସେମାନେ ମୋତେ କୋଳି ଖୁଆଇବାକୁ ଆଣିଥିଲେ । ବଢ଼ିବାର ଆଉ କୌଣସି ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶ ନପାଇ ସାହାଡ଼ା ଗଛଗୁଡ଼ିକ ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ି ଛନ୍ଦିଗୁନ୍ଦି ହୋଇ ଜଟପରି ବଢ଼ିଛନ୍ତି, ବର୍ଷବର୍ଷର ବୃକ୍ଷ, କରି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୁଳ୍ମ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ପିଲାଏ ସେହିସବୁ ଗଛରୁ କୋଳି ତୋଳିବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର କୋଳିଗୁଡ଼ିକ, ଗୁଳ୍ମଗୁଡ଼ିକର ଟାଣ ଚଟାଣ ଉପରେ ସତେଅବା ଲେଖିହୋଇ ରହି ଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ପାଦ ପଛକୁ ପାଦ ପକାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗକୁ ଚାଲିଥାଏ ଓ ମୋ' ସାଥିରେ ଥିବା ସେମାନେ ହୁଙ୍କାରୁ ହୁଙ୍କା ହୋଇ କୋଳି ତୋଳିବାରେ ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଜଣେ ଜଣେ ମୋ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସୁଥାନ୍ତି ଓ ମୋ ହାତରେ ପୋଷେ ଅଧ ପୋଷେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଅନୁକରଣ କରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ କୋଳି ଖାଇବାରେ ଲାଗିଲି । ସାହାଡ଼ା ଗଛର ମଞ୍ଜି ପିତା, ପତର ପିତା, ତେଣୁ କୋଳିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପିତା । କିନ୍ତୁ, ପିତା ହେଲେ ବି ମିଠା । ସେଦିନ କୋଳିଖାଇ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ମୁହଁସଞ୍ଜ ହୋଇ ସାରିଥାଏ ।

ଆମ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ଏଭଳି ମିଶି ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ାଗଛର ମଧୁର କୋଳି ଖାଉଥିବା ସମୟରେ ସେଦିନ ମୋର ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ସାଥୀମାନଙ୍କ କଥା ଭାରି ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଯେଉଁ ଇହୁଦୀମାନେ କେତେକେତେ ଦେଶରୁ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌କୁ ନିଜର ଭୂମିରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନେ ସଂଗ୍ରାମ କଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ଲଢ଼ିଲେ । ତଥାପି ମୂଳଦୁଆଟିଏ ପକାଇଲେ, ପ୍ରଥମ ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକୁ ପୋତିଲେ । ନୂଆ ଘରଟି ସକାଶେ ସେମାନେ ପ୍ରଥମ ଖୁଣ୍ଟ ହେଲେ । ସାଥୀମାନେ ସେହି ଦେଶକୁ ତିଆରି କଲେ—ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବ କଲେ : ବନ୍ଧ୍ୟା ଭୂଇଁକୁ ଶ୍ୟାମଳ କଲେ, ସଂକଳ୍ପ ଏବଂ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ଦେଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଗତାନୁଗତିକ ପୁରୁଣା ଭୂଇଁ ଉପରେ ନୂଆ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରୁଛୁ, ସେମାନେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ପେଟେ ପେଟେ ଗିଳିଛୁ ; ପୁରୁଣା ସମାଜକୁ ଓ ପୁରୁଣା ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ଆମ ଅନ୍ତ ଭିତରେ କେତେ ନା କେତେ ସବଗରେ ଗୁଡ଼ାଇ କରି ରଖିଛୁ । ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ଗୋଚର ଅନାବାଦୀ ଭୂଇଁରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ

ଏବଂ କୃଚ୍ଛ୍ର କାଷ୍ଠା କରି ଛନ୍ଦଗୁନ୍ଦ ଓ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ହୋଇ ନାନା ଜଟର ଜଟିଳତାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତି ସାହାଡ଼ାର ସୋପାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ପାରିଛୁ । ନୂତନକୁ ମନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନୂତନ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ, ଛୁଇଁବା ଲାଗି ମନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଛୁଇଁବାକୁ ଭୟ କରୁଛୁ । ଆମରି ଭିତରେ ଆମକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ପୁରୁଣା ଏବଂ ଆମେ ମନ କରୁଥିବା ନୂଆ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ପ୍ରାୟ ନିରନ୍ତର ଲାଗି ରହିଛି, ଆମର ବାସ୍ତବ ହୃଦୟସ୍ଥିତିର ମୀମାଂସା ଅନୁସାରେ ସେଥିରେ ସେହି ପୁରୁଣାଟାହିଁ ଜିତି ଜିତି ଚାଲିଛି । ତଥାପି, ଏହି ପିଲାମାନେହିଁ ଆଗାମୀ କାଲିକୁ ଆମର ଯାତ୍ରା ହୋଇ ବାହାରିବେ, ପିତା ସାହାଡ଼ାର ମିଠା କୋଳି ହୋଇ ସେମାନେ ଦଗ ଚହଟାଇବେ,— ଆମର ଏହି ସକଳ ଅଧା-- ପନ୍ତରିଆ ନସରପସରରେ ସେହିମାନେହିଁ ଅସଲ ମୂର୍ତ୍ତି ମାରିବେ । ଆମର ସବୁ ସାଧନା ସେହି ମୂର୍ତ୍ତି ସାହାଡ଼ାର ସୀମା ଭିତରେ ରହିଥାଉ ପଛକେ, ଆଗାମୀ ଭୂଇଁର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିବାରେହିଁ ତାହା ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ପୁଞ୍ଜିକୁ ନିୟୋଜିତ କରି ପାରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେଉ ।

ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ହେବେ ; ଆମ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଚଢ଼ି ପୃଥିବୀକୁ ନୂଆ ଆଖିରେ ଦେଖିବେ ଏବଂ ନୂଆ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଆମକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯିବେ । କେବଳ କଦାପି ଭୂଇଁ କାମୁଡ଼ି ମୂର୍ତ୍ତି ସାହାଡ଼ା ହୋଇ ରହି ଯିବେ ନାହିଁ । ଫୁଲ ହୋଇ ମହକିବେ, ଫଳ ହୋଇ ଦଗ ଚହଟାଇବେ । ଆମେ ସେହି ମହାସମ୍ଭବର ଦିନକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ।

ଜୁଲାଇ-ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୪

ଶାନ୍ତିନିକେତନ

ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଦିନେ ଏକ ପ୍ରୟୋଗର ପ୍ରତୀକ ଥିଲା, ଏକ ତପସ୍ୟାର ପ୍ରତୀକ ଥିଲା, ଏବଂ ଏକ କବିତାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଜୀବନକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମୀୟତା ସହିତ ବଞ୍ଚିଲେ ଜୀବନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏକ ପ୍ରୟୋଗ ପରି ଲାଗେ, ଏକ ତପସ୍ୟା ପରି ଲାଗେ, ସତେଅବା ଏକ କବିତା ପରି ବି ଲାଗେ । ଶାନ୍ତିନିକେତନ ସମ୍ଭବତଃ ସେହିପରି ଏକ ପ୍ରୟୋଗ, ଏକ ତପସ୍ୟା ଏବଂ ଏକ କବିତାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇରହିଥିଲା ।

ଏଥର ପୁନର୍ବାର ତିନିଦିନ ଲାଗି ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ରହିବାର ଏକ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ଠିକ୍ ନଅବର୍ଷ ପରେ । ବହୁବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ସେହି ଶାନ୍ତି-ନିକେତନରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ କଟାଇଛି । ଜୀବନରେ ନିତ୍ୟ ପୁଞ୍ଜି କରି ରଖିବା ପାଇଁ

ସେଠାକୁ କେତେ କ'ଣ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସଂସାର ଭିତରକୁ ଆସିଛୁ । ମୋ' ବେଳେ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଯେପରି ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାକୁ ଠିକ୍ ସେହି ଚେହେରାରେ ଦେଖିବି, ଏପରି ଆଶା କରି ମୁଁ କେବେହେଲେ ସେଠାକୁ ଯାଇନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହିସାବରେ, ବିଶେଷତଃ ଏକ ଶିକ୍ଷା-ଅନୁଷ୍ଠାନ ହିସାବରେ ଶାନ୍ତି-ନିକେତନର ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣପରିଚୟଟି ରହିଛି, ସେଇଟି ସବାମଝିର ବିନ୍ଦୁଟି ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେହେରାରେ ଯେତେ ଯାହା ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । ସେହି ବିନ୍ଦୁଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବାକୁ ମୁଁ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଯାଏ । ମୋର ସେହି ଅତିପରିଚିତ ଆଖିଟି, ଯେଉଁଟି ସବା ମଝିରେ ଥାଇ ସେହି ପୁରୁଣା ଆତ୍ମୀୟତାଟି ଦେଇ ମୋତେ ତା' ନିଜ ଭିତରକୁ ପାଗ୍ରେଷ୍ଟି ନିଏ,—ସେହି ଆଖିଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାଲାଗି ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଏ । ଏବଂ ବାହାରେ ଥିବାବେଳେ ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଯାହାକିଛି ଦେଖେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାରେ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତିନିକେତନର ସେହି ମୂଳ ଆଖିଟି ମୋତେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ଶାନ୍ତିନିକେତନର ମୂଳ ବିନ୍ଦୁଟି ଆଜି ଅନେକ ବିନ୍ଦୁରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ବିଭକ୍ତ ବିନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସତେଅବା ଆପଣାକୁହିଁ ସମଗ୍ର ବିନ୍ଦୁ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇ ନାନା ବିଭାଗରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ପାରମ୍ପରିକ ସୂତ୍ରରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭବନ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ସେହି ଭବନମାନଙ୍କରେ ଚଉକିଗୁଡ଼ିକ ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ରହିଛି । ଯେକୌଣସି ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଚଉକିମାନେ ଯେମିତି ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଅବିକଳ ସେହିପରି ସବା ଉପରେ ସବାବଡ଼ ଚଉକି, ତା' ପରେ ତା'ଠାରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ସାନ,— ସବାତଳକୁ ସବା ସାନ । ଏହି ଚଉକିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଯେଉଁମାନେ ବସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ବି ଚଉକିଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଓ ସାନ ବୋଲି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି । ଦରମା ଅନୁସାରେ ଧାଡ଼ିମାନ ଠିକ୍ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଧାଡ଼ି ଅନୁସାରେ ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ୱୀକୃତି । କବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ପ୍ରାୟ ଅଶୀବର୍ଷ ତଳେ ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱଭାରତୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଭାରତବର୍ଷରେ ପୁରୁଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକାଧିକ ଥିଲା । ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ସେଗୁଡ଼ିକର ଛାଞ୍ଚରେ ମୋଟେ ତିଆରି ହୋଇ ନଥିଲା । ହୁଏତ ସେଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏକ ବିକଳ୍ପରୂପେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଯେତେବେଳେ ଦେଶର ନୂଆ ଶାସକମାନେ ବିଶ୍ୱଭାରତୀର ପୃଷ୍ଠ-ପୋଷକତା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ତାହାକୁ ସେହି ବିକଳ୍ପ ଭାବରେ ସିନା ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ କରିବାକୁ ଦେଇଥାନ୍ତେ,—ମାତ୍ର ନାନା କାରଣରୁ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଅଧିକ ପଇସା ଖରଚ ହୋଇ

ଏବଂ ଅଧିକ ମଣିଷ ଖଣ୍ଡା ହୋଇ ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରି ଗଢ଼ିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଗଲା । ପ୍ରୟୋଗ, ତପସ୍ୟା ଏବଂ କବିତା,—ଏମାନେ କେବେହେଲେ ଅନୁକରଣ ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତିଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଡିଗ୍ରୀ ହାସଲ କରିଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ହାତୀ ଧରିହୋଇ ଯହୁଁ ହହୁଁ ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ଆସିଲେ, ତପସ୍ୱୀମାନେ ବିଦାହୋଇ-ଗଲେ । କେତେଜଣ ସାଲିଶ୍ ମଧ୍ୟ କଲେ; ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ଭିତରେ ତପସ୍ୱୀଟିକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ବାହାରେ ନୂଆ ଖେଳରେ ଖେଳୁଆଡ଼ ହୋଇ ଖାପ ଖାଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ ।

ଶାନ୍ତିନିକେତନର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କ ଜୀବନ ବହୁପୂର୍ବରୁ ଏକ ସମବେତ ପ୍ରାର୍ଥନାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା । ସବୁ ବିଭାଗର ଛାତ୍ର ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ସେଠାରେ ସମବେତ ହେଉଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ବେଦରୁ ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ର, ତା' ପରେ ଏକ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ । ପ୍ରାର୍ଥନା ସେଇଠି ସରୁଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ନିଜ ନିଜର ବିଭାଗକୁ ଯାଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ହେଉଛି, ମାତ୍ର ଇସ୍କୁଲର ପିଲାମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସେଥିରେ ଆଉ କେହି ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆସୁନାହାନ୍ତି । ଇସ୍କୁଲ ପିଲାଏ ସବୁଠାରେ ଯେମିତି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, ହୁଏତ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆସୁଛନ୍ତି । ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଆସୁଛନ୍ତି । କଥା ପଡ଼ୁପଡ଼ୁ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ମୋତେ କହିଲେ, ସିଏ ଗତ ତେରବର୍ଷ ହେଲା ବିଶ୍ୱଭାରତୀରେ ଅଧ୍ୟାପନା କଲେଣି, ମାତ୍ର ଥରେହେଲେ ସକାଳର ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଯାଇନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ପ୍ରାର୍ଥନା ହୁଏ ବୋଲି ସେ ଜାଣିଛନ୍ତି; କାରଣ ତାଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଯାଉଛନ୍ତି । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ସାପ୍ତାହିକ ଛୁଟିଦିନ ହେଉଛି ବୁଧବାର । ସେଦିନ ଏକ ଦୀର୍ଘତର ପ୍ରାର୍ଥନାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରହିଥାଏ; ସେଥିରେ ସମସ୍ତେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଏବେ କେବଳ ସ୍କୁଲପିଲାଏ ଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି । ହୁଏତ କେବଳ ରୁଟିନ୍ ମାନି ଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଛୁଟି ।

ମଣିଷ ଭିତରେ ସବାମର୍ଦ୍ଦିରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ରହିଛି—ତାହାକୁ ଚିରଜୀବନ କରି ରଖିବା ହେଉଛି ମଣିଷ ଲାଭ କରୁଥିବା ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାର ସର୍ବମୂଳ ଧ୍ୟେୟ । ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ଆଜି ବୁଢ଼ାମାନେ ଖାଇଯିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ମଣିଷଭିତରର ପିଲାଟିକୁହିଁ ତା'ର ସୃଜନଶୀଳ ଓ ଯଥାର୍ଥରେ ସାହସୀ ଅଂଶ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଶାନ୍ତି-ନିକେତନରେ ଆଜି ପଣ୍ଡିତ ଯେତେ ମନ ସେତେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଛନ୍ତି, ଜୀବନକୁ କଙ୍କାଳସାର କରିବା ସକାଶେ ସୂକ୍ଷ୍ମାନ୍ୱେଷଣର ସାଧନାଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେଠି କେତେ ପ୍ରକାରେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ରହିଛି । ମାତ୍ର ପିଲାମାନେ କାହାନ୍ତି । ଏକ ସୁଯୋଜିତ

ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଶିକ୍ଷା ବୋଲି କହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସହଜରେ ଏକ ବୃଦ୍ଧ ଶାସିତ ସମାଜ ପାଇଁ ମଣ କରି ତିଆରି କରିବା ଲାଗି ନିଷ୍ପ୍ରାଣ କୋଠାମାନଙ୍କରେ ଆଜି ଯାହାସବୁ ଚାଲିଛି, ଭାରତବର୍ଷରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ ସରକାରୀ ଅଭିଧାନ ଅନୁସାରେ ତାହାକୁହିଁ ବୁଝାଉଛି । ଶାନ୍ତିନିକେତନ ମଧ୍ୟ ଏବେ କ୍ରମଶଃ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ନିରାପଦ ପଥ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେବାରେ ଲାଗିଛି । ବୁଢ଼ାମାନେ ସଫଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, କୋଠା ତୋଳାଉଛନ୍ତି, ଶିକ୍ଷା ହାରି ହାରି ଯାଉଛି । ଆପଣାକୁ ଖାପ ଖୁଆଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନର ଉଦ୍ୟମଟି ଯେ କେତେବେଳେ ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲା, ସେକଥା ସେହି ଦ୍ୱୀପଟିର କର୍ତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ସଂସାରରେ ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ବିକଳ୍ପ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି, ଏଥିରୁ ସେମାନଙ୍କର ବହୁତ କିଛି ଶିଖିବାକୁ ରହିଛି ।

ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୯୮୪

ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ୨

To say, "Oh, human nature is like this, Oh, we are in the inconscience. Oh we are in the ignorance."—all this is laziness and weakness. And behind this laziness and weakness, there is a huge bad will. (Vol. 10, Collected works of the Mother. Centenary Edition, 1977, ' P-34)

ଆମେ ଯେତିକି, ଆମର ଆଖି ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ସେତିକି ଦେଖିବାକୁ ସୁଖ ପାଉଥାଏ, ପ୍ରାୟ ସେତିକି ବାଛି ନିବାପାଇଁ ହିଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ଆଉଜଣେ ମଣିଷର ବିଚାର କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ଆମର ନିଜ ସୀମାଟି ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ରହି ଯାହାକିଛି ବିଚାର ଅଥବା ମନ୍ତବ୍ୟ କରୁ । ସେହି ଆଉଜଣକ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ହୋଇଥିବ, ସେହି ଅନୁସାରେ ତାହାର ବିଚାର କରିବାକୁ ଆମର ଆଉ କଳ ପାଏ ନାହିଁ । ଏବଂ, ଆଉଜଣେ ମଣିଷ ଭିତରେ କ'ଣ ସବୁ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଗଭୀରତମ ବାସନାଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ତା'ର କେଉଁ ନିଜସ୍ୱ ଖାତରେ ଫୁଟି ଉଠିବାକୁ ଯେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ଆମ ନିଜର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁହିଁ ସବୁଯାକ ଗାର ବୋଲି ମାନିନେଇ ଥିବାରୁ ଆମେ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ଆଉଜଣେ ମଣିଷକୁ ଭେଟିବା ଲାଗି ମୋଟେ ମନ କରୁ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତିକୁ

ଆପଣାର ପ୍ରକୃତି ଦେଇ ଚାହୁଁ । ଆଉ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁ ସେହି ଅନିଚ୍ଛାକୁ ମାଆ ଆଳସ୍ୟ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି । ଆଗ ଆଳସ୍ୟ ଥିଲେ ତା'ପରେ ଯାଇ ଦୁର୍ବଳତା ଆସେ ନା ଦୁର୍ବଳତା ଗୁଡ଼ାକହିଁ ଆମକୁ ନାନାବିଧ ଆଳସ୍ୟ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାନ୍ତି, କେବଳ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଓ ନିଜକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଚାହିଁହିଁ ଆମେ ନିଜପାଇଁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ପାଇପାରିବା ।

ମାଆ କହୁଛନ୍ତି, ଏହି ଆଳସ୍ୟ ଏବଂ ଏହି ଦୌର୍ବଲ୍ୟ ପଛରେ ଏକ ଅସତ୍ ଇଚ୍ଛାହିଁ କାରଣରୂପେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅସତ୍ ଇଚ୍ଛା ଆଉ ଅନିଚ୍ଛା ମଧ୍ୟରେ କ'ଣ ଫରକ ରହିଛି, ସେକଥା ପଣ୍ଡିତମାନେ ବିଚାର କରି ହୁଏତ କହି ପାରିବେ । ଗାର ସେପାଖରେ ଆହୁରି ଗାର ରହିଛି; ଆମେ ଯେତିକି ଦେଖିପାରୁଛୁ, ତା' ସେପାଖରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନା ଆମ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି,— ଇଏ ହେଉଛି ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଅନ୍ୟ ଏକ ଧାରା, ହୁଏତ ଅନ୍ୟ ଏକ ଭୂମିର ଧାରା । ଏହି ଧାରାଟି ବିଷୟରେ ଆମେ ବହିରେ ପଢ଼ୁ, ଉପଦେଶ ଆକାରରେ ଶ୍ରବଣ କରୁ; ମାତ୍ର ଯେଉଁଠି ଥାଉ, ସେଇଠି ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୋତି ହୋଇ ରହିବାକୁ ସତେଅବା ଜିଦ୍ କରି ବସିଥାଉ । ସଂସାର ବଦଳିବ ବୋଲି କହୁ, ତଥାପି ନିଜ ଭିତରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ଡେଇଁବାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ଯେଉଁମାନେ ଗାର ସେପାଖରେ କଥାମାନ କହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ସତେଅବା ଆମ ନିଜ ଗୋଠରୁ ଅଲଗା ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା ପରି ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବୋଲି କହୁ; ବାଡ଼ ଭିତରର ଆମ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିଚରଣଗୁଡ଼ିକୁ ବାସ୍ତବବାଦ ବୋଲି କହୁ । ଆଦର୍ଶବାଦୀମାନଙ୍କର ପୂଜା କରୁ, ପ୍ରଶଂସା କରୁ; ଏଣେ ନିଜର ସେହି ବାସ୍ତବବାଦୀ ଗଡ଼ିଆଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଥାଉ । ଖାଲି ଖୁସିରେ ତାହାରି ଭିତରେ ଥାଇ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତିକୁ ଅଳପ ବୋଲି କହୁ, ଅଚେତନ ବୋଲି କହୁ—ଭାରି ଚତୁର ମଣିଷଙ୍କ ପରି ଏସବୁ କହୁଥାଉ । ଏସବୁ କରିବା ପଛରେ ଅନିଚ୍ଛା ଅଥବା ଆଳସ୍ୟ କେଉଁଟା ସବାଆଗ ରହିଥାଏ କେଜାଣି ? ହୁଏତ ଭିତରର ଆଳସ୍ୟମାନେ ବାହାରେ ଅନିଚ୍ଛା ହୋଇ ଆପଣାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ଆଳସ୍ୟକୁ ନାନାବିଧ ଚତୁରତାରେ ଲୁଚାଇ ରଖି ବାହାରେ ନିଜର ଅନିଚ୍ଛାଗୁଡ଼ାକ ସକାଶେ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତିକୁ ଅଳପ ବା ଅଜ୍ଞାନ ବୋଲି କହି ବୁଲିବା,—ଏଇଟି ହେଉଛି ଆମର ଏହି ସଂସାରରେ ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ରୀତି । ସୋପାନ ପରେ ସୋପାନ ଅତିକ୍ରମ କରିବାରୁ ଯେଉଁ ବୟସ୍କତା ଅର୍ଥାତ୍ ପରିପକ୍ୱତା ଆସେ, ଏଠାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଅବକାଶ ନଥାଏ । ପରିପକ୍ୱତା ବଢ଼ିଲେ ଅନୁରାଗ ବଢ଼େ, ଆତ୍ମୀୟତା ବଢ଼େ, ଚାହିଁଦେଲା ମାତ୍ରକେ ଦିଶିଯାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଆଉ କାହାରି କାମରେ ଲାଗିହୁଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯେଉଁମାନେ ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣାର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁହିଁ ସର୍ବସ୍ୱ କରି

ଢାମୁଡ଼ି ଧରିଥାନ୍ତି, ଆପଣା ଭିତରେ ଅଥବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆଉ ଅଧିକ କିଛୁ ରହିଛି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେମାନେ ମଧ୍ୟ ବୟସ୍କ ବୋଲନ୍ତି; ଏହିମାନେହିଁ ସମାଜରେ ଗୁରୁଜନ ବୋଲି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ହୁଅନ୍ତି ! ମଣିଷର ପ୍ରକୃତିକୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ଅଳପ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଆପେ ଅଟକି ଯାଇଥାନ୍ତି ବୋଲି ଅନ୍ୟ ସଭିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅଟକାଇ ରଖନ୍ତି । ଅଟକାଇ ରଖିବାର ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ କଣାରେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନ ଗଢ଼ାଯାଏ । ମଣିଷ କ'ଣ ହେବ ନହେବ, ତାହାର ଚଉହଦୀମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ଉଦ୍‌ଭାବିତ ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଚଉହଦୀଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପହରାଦାର କରି ରଖି ଦିଆଯାଏ ।

ଶିକ୍ଷକ ଗୁରୁଜନ ହେବ ନାହିଁ ! ଶିକ୍ଷକ ବୟସ୍କ ପରି ଦିଶିବ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ଅଟକାଇ ରଖିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ଏହିପରି ବା ଏହିପରି ନୁହେଁ ବୋଲି କହି ସିଏ ନିଜର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଡ଼ାଇ ଦେବା ଲାଗି ମୋଟେ କୌଣସି ପାଞ୍ଚ କରିବ ନାହିଁ । ଅପା ଭିତରର ପିଲାଟିକୁ ସିଏ କଦାପି ଆପଣାର ଗାରଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ନିରସ୍ତ ଓ ପରାଜିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ସିଏ ତେବେ ଯାଇ ଯାବତୀୟ ଆଳସ୍ୟକୁ ଜିତି ପାରୁଥିବ ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗାର ଡେଇଁବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ଗାର ଡେଇଁବାର ଅର୍ଥ ହୁଡ଼ିବା ନୁହେଁ, ଗାର ଡେଇଁବାର ଅର୍ଥ ଆରୋହଣ କରିବା, ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଆରୋହଣ କରିବା । ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣା ପ୍ରକୃତିର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ଡେଇଁ ଆହୁରି ଅଧିକ ନିବିଡ଼, ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଏବଂ ଅଧିକ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ପାରୁଥିବାର ଜୀବନ,—ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାମୟ ଜୀବନ । କେବଳ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଲାଗି ନୁହେଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାମୟ ଜୀବନ । ଏହିପରି ଏକ ଜୀବନ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ଯାବତୀୟ ଅନ୍ୱେଷଣର ସାର ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆରୋହଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ପାରସ୍ପରିକ ଅନୁରାଗମୟ ସତୀର୍ଥତାର ଅନୁଭବ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ସେତେବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଅନ୍ୟକୁ ଗୁରୁଜନ ଅଥବା ଲଘୁଜନ ବୋଲି ଦେଖି ଗାର ଜଗି ରହିବାର ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ମୋଟେ ଦୋରସ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ଉତ୍ତମ ପଥରୂପେ ଆଦରି ନେବେ ନାହିଁ । ଏଥିକି ସମ୍ମତ କରି ତା'ପରେ ଦେଖନ୍ତୁ, ମଣିଷର ପ୍ରକୃତି ଆପଣଙ୍କୁ କ'ଣ ପରି ଦେଖାଯିବ ! ତାହା ଆଦୌ ଏପରି ଅଥବା ସେପରି ବୋଲି ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ଆପାତ ଅଚେତନାମାନେ ଚେତନା ଆଡ଼କୁ ବାଟ କଢ଼ାଇନେବେ । ଆପାତ ଅଜ୍ଞାନଟାକୁ ସତେଅବା ବିଧିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଟାଏ ଗାର ବୋଲି ମାନିନେବାକୁ ମୋଟେ ମନ ହେବ ନାହିଁ; ଆପଣା ଭିତରେ ନୁହେଁ କିଂବା ଅନ୍ୟ କାହାରି ଭିତରେ ବି ନୁହେଁ ।

ଅକ୍ଟୋବର, ୧୯୮୪

ଶିଷ୍ୟବତ୍ସାପହାରକାଠ

ସେଦିନ କୌଣସି ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତଥା ଅନୁଷ୍ଠାନର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚନା ଦେଇ କାନ୍ଥରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥିବା ଅନେକ ଫଟୋ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ଫଟୋ ଦେଖି ହଠାତ୍ ବଡ଼ ଡର ଲାଗିଲା । ଏଡ଼େ ବକଟେ ଫଟୋଟିଏ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଅନ୍ୟ ଫଟୋଗୁଡ଼ିକର ମଝିରେ ରହି ତାହା ସତେଅବା ଅନ୍ୟ ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ଗିଳି ପକାଇଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ଏହାକୁ ଫଟୋ ନେବାବାଲାର ବାହାଦୁରି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଫଟୋର ପୁରୋଭାଗରେ ପିଲାଏ ଅଛନ୍ତି,— ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସାନ ସାନ ମୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ପରି ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଉଗାର ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଜଣେ ବୟସ୍କର ଫଟୋ ବୃହଦାକୃତି ହୋଇ ଚିତ୍ରଟିର ପୃଷ୍ଠବଲୟଟିକୁ ଏକାବେଳେକେ ମାଡ଼ି ବସିଛି । ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖି ଓ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ହାତ ବିସ୍ତାର କରି ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶ୍ୟେନପକ୍ଷୀ ପରି ଆବୋରି ରହିଛି । ଆଖି ଦୁଇଟି ଅତିମାତ୍ରାରେ ଲୋଲୁପ ଦିଶୁଛି, ଅଧିକାରପ୍ରମତ୍ତ ଦେଖାଯାଉଛି; ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ ଦୟା କରୁନଥିଲେ ଏହି ପିଲାଗୁଡ଼ିକ କଦାପି ମଣିଷ ହୋଇ ପାରୁନଥାନ୍ତେ, ଫୁଲିଫୁଲି ବୟସ୍କ ନାସିକାଟି ସତେଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅହଂକାର ସହିତ ସେହି ଦୁଷ୍ଟ କଥାଟିର ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।

ଆମେ କର୍ତ୍ତାମାନେ ପରସ୍ପରର କାନ୍ଧ ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରି ଆସିଛୁ । ଆମେ କର୍ତ୍ତାମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାୟ ନିୟମତଃ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ବଡ଼ ହୋଇ ଦେଖାଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ଆସିଛୁ । ଭିତରେ ଏକାବେଳେକେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ହୋଇ ରହିବାର ଏକ ଅତର୍ପଣୀୟ ଲାଳସା ରହିଥାଏ ବୋଲି କର୍ତ୍ତାମାନେ ସଚରାଚର ପରସ୍ପରର ଆଦୌ ସତୀର୍ଥ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ପରସ୍ପରର ସମଧର୍ମୀ ହୋଇ ପାରିବାତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କହିଲେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ପିଲାମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରି ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶାସନ କରାଯାଏ । ପିଲା ଏହିପରି ବସିବ, ଏହିପରି କଥା କହିବ, ଏହିପରି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ, ଭ୍ରମ ଭିତରେ ରହିବାକୁହିଁ ସମ୍ଭ୍ରମ ବୋଲି କହିବାକୁ ଶିଖିବ, ଧାଡ଼ିହୋଇ ଭିତରକୁ ଆସିବ ଓ ଧାଡ଼ିହୋଇ ବାହାରକୁ ଯିବ, ଶୃଙ୍ଖଳା ମାନି ଖେଳିବ, — ଆମେ ବାନ୍ଧି ଦେଇଥିବା ଗାରଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଗେହ୍ଲା ହେବ, ଫୁଲେଇ ହେବ, ତୋଷାମଦ କରିବ ଏବଂ

ଅଭିନୟ କରିବ ପଛକେ, ମାତ୍ର ଗାର ଡେଇଁ ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ କଦାପି ସାହସ କରିବ ନାହିଁ, – ବିଦ୍ୟାଳୟର ବୟସ୍କ ଶିଶୁବତ୍ସଳ ମାନେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହିପରି ଭଲ ହେବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଭଲ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବାର କେତେ ଅନୁଜ୍ଞା ବାନ୍ଧି କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଆବହମାନ କାଳରୁ ଏହି ଭାବରେ ବୟସ୍କମାନେ କ୍ରମେ ଅଧିକ ଅନମନୀୟ ଭାବରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ ଓ ଏପରିକି ଭଲ ମଣିଷ କରି ଗଢ଼ିବାର ଅନୁଶାସନମାନ ବାଢ଼ି ଆସିଛନ୍ତି, ଏହି ପୃଥିବୀରୁ ଯଥାର୍ଥ ଜିଜ୍ଞାସୁ, ଉନ୍ମୋଚନକାମୀ ସରଳ ସରସ ପିଲାମନଟି ହୁଏତ ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ହଜି ହୋଇ ଚାଲିଯାଇଛି । ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଛି ସତ, ମାତ୍ର ବଳି-ଅପହରଣହିଁ ଶିକ୍ଷାଗୁଡ଼ାକର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି । ପୃଥିବୀରେ କ୍ରୂରତା ବଢ଼ିଛି, ଉଦାସୀନତା ବଢ଼ିଛି, ଈର୍ଷା ବଢ଼ିଛି, ଭଲ ପାଇବା ପାସୋର ହୋଇଯାଇଛି, କେଉଁଠି ଭଲ ପାଇବା କହିଲେ ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ଅଧିକାର ବିସ୍ତାର କରିବାକୁହିଁ ବୁଝାଇଛି । ବଳି-ଅପହରଣକାରୀ ବାଘଗୁଡ଼ାକୁ ଯେଉଁପରି ଭାବରେ ଭଲ ପାଉଥାଏ, ଆମର ଶିକ୍ଷାଳୟମାନଙ୍କରେ ସେହି ଭଲ ପାଇବା ସତେଅବା ବେଦ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ଗଢ଼ିବାର ଅସ୍ତ୍ରଭଙ୍ଗୀକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି ।

ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ହୁଅନ୍ତା, ଯେଉଁଠାରେ କି ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ ମୋଟେ ଦିଶନ୍ତେ ନାହିଁ, କେବଳ ପିଲାମାନେହିଁ ଦିଶୁଥାନ୍ତେ । ଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଖା ଯାଆନ୍ତା ନାହିଁ, ଖୁସି ହିଁ ଦିଶୁଥାନ୍ତା । ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ ସର୍ବତ୍ର ଖୁସି ହିଁ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା । ଆମେ ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ ରହିଥାଆନ୍ତେ, ପିଲାମାନେ ପୁରୋଭାଗରେ ଥାଆନ୍ତେ । ବୟସ୍କମାନେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କୋଳାହଳ କରି ପିଲାମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯାବତୀୟ ଉତ୍ସବରେ ପିଲାମାନେହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ହୋଇ ସବାଆଗ ଦିଶିଯାଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ । ବୟସ୍କମାନେ ଅନ୍ତରାଳରେ ରହି ସେହିଥିରୁହିଁ ଆନନ୍ଦଲାଭ କରୁଥାନ୍ତେ, ବିଦ୍ୟାଳୟ-ରୂପୀ ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମର ସଫଳତାକୁ ସେମାନେ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ମାପିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତେ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଅଭିନବ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ବୟସ୍କମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଅବହେଳିତ ଓ ଅବମାନିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପିଲାଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ସ୍ପର୍ଶ କରି ପକାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥାନ୍ତେ । ପିଲାମାନେହିଁ ଗବାକ୍ଷ ପରି ହୋଇ ଆମ ବୟସ୍କ ପଣିଆର ଦମ୍ଭଘରଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ନୂତନ ଆଲୋକ ଓ ନୂତନ ପବନର ସଞ୍ଚାର କରାଇ ଆଣୁଥାନ୍ତେ ଏବଂ ଆମର ଦମ୍ଭକୁ ବାରମ୍ବାର ହସାଇ ଦେଉଥାନ୍ତେ । ଅମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ବୟସ୍କମାନେହିଁ ପରାସ୍ତ ହେଉଥାନ୍ତେ, ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଯାଇ ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଓ ନୂତନ ସମ୍ଭାବନା ଲାଗି ଅଧିକତର ପରିସର ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ।

We should help our children to grow beyond ourselves,— ଏଏ ହେଉଛି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟର କଥା, ଅଧିକତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନାବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଅନ୍ୟ ଭୂମିର ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଥର କଥା । ସେହି ପ୍ରସ୍ଥର ଆବେଦନଟିକୁ ଛୁଇଁ ପାରିଲେ ଯାଇ 'ଶିଷ୍ୟବିତ୍ତାପହାରକାଃ' 'ଶିଷ୍ୟଚିତ୍ତାପହାରକାଃ'ରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିବେ । ମାତ୍ର, ସାନ ସାନ ପିଲା-ମାନଙ୍କୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସାନ ସାନ କରି ଦେଖାଇ ଆପେ ଅତିକାୟ ଓ ବୃହଦ୍‌ବପୁ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ବୟସ୍କ ଏବଂ ତାହାର ଯାବତୀୟ ଅନ୍ତଃକରଣ ସେହି ଆବେଦନଟିକୁ କଦାପି ଛୁଇଁ ପାରିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସମୟର ଅଧିକାଂଶ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବୃହଦ୍‌ବପୁ ଅସୁରମାନେହିଁ ଶାସନ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ବାହାରେ ହୁଏତ ବିନୟର ଛଳ କରୁଛନ୍ତି, ଭିତରେ ବୃହଦନ୍ତ ଓ ବୃହନ୍ମୁଖ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି, ଭବିଷ୍ୟତଟାକୁ ସେହିମାନଙ୍କୁ ସୁହାଉଥିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେହିଁ ଦୋରସ୍ତ କରି ଚାପି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ସକଳ ଉନ୍ମୋଚନକୁ ବାଟ ଓଗାଳି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ପ୍ରେରଣାଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟର ଭିତରର ପୂଜାପଥର ଭିତରେ ଫାଶ ପକାଇ ରଖି ଦେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଆଜିକାର ପିଲାମାନେ କାଲି ବଡ଼ ହୋଇ ଯେ ଅବିକଳ ସେହିମାନଙ୍କ ପରି ପାଷଣ୍ଡ ହେବେ, ସେହି ବିଷୟରେ ପ୍ରାୟ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ସବୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହେବ । ବୃହଦ୍-ବପୁମାନେ ହଟିଯିବେ, ପୁରାତନକାମୀ ଯାବତୀୟ ଆଗ୍ରହ ଓ ଆଚରଣ ମଧ୍ୟ ହଟିଯିବ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ infinite possibility ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନୂତନ ହେବାକୁ ମନ କରୁଥିବ, ସେଠାରେ ଏହି 'ଅନନ୍ତ ସମ୍ଭାବନା'ର ପ୍ରତୀକଟିହିଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପର୍କକ୍ଷେତ୍ରରେ ମୂଳ ଆଚରଣବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିବ । ଏଏ ଏକ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାର କଥା, ଏକ ଅନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧର କଥା, ଅନ୍ୟସମଗ୍ରତାର କଥା । ସେହି ସମଗ୍ରତା ମଧ୍ୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସାନ ଓ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖି ବୟସ୍କମାନେ ଆପେ ବଡ଼ ହୋଇ ଦିଶିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅବକାଶ ରହିବ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ପ୍ରବୀଣ ନବୀନକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ମନ କରିବ ନାହିଁ ଅଥବା ତାକୁ ଅର୍ବାଚୀନ ବୋଲି କହି ତା' ଉପରେ ଅକାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବାରେ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବ ନାହିଁ । ନୂଆ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସମସ୍ତେ ବାଟ ଚାଲିବେ, ସମସ୍ତେ ହାଲୁକା ହେବେ, ଉତ୍ସାହ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସମ୍ବଳ ହୋଇ ରହିବ । ଅବଜ୍ଞାକୁହିଁ ଆପଣାର ପରମ ଭୂଷଣ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ବୟସ୍କମାନେ କାଳେକାଳେ ପିଲାମାନଙ୍କରହିଁ ଉତ୍ସାହ ଦେବାର ବିଶେଷ କର୍ମଟିକୁ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କର ବଗିଚା ଭିତରେ

ସତେଅବା ଗୟାଳ ପରି ଏକାବେଳେକେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଥାନ ମାଡ଼ିକରି ବୁଲିବାର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଉଛନ୍ତି । ନୂତନ ହେବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ଓ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନୂତନର ଆଗମନରେ ସହଯୋଗ ଦେବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିବା ମଣିଷ ସେହି ପରାକ୍ରମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ପାଷାଣ୍ଡତା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବ । ଫୁଲର ତପସ୍ୟା,—ତାହାହିଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ତପସ୍ୟା । ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ପାରିଲେ ହିଁ ସନ୍ତାପ ଯାଏ,—ତାହାହିଁ ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ସତ୍ୟବାକ୍ୟ ହୋଇରହିବ ।

ନଭେମ୍ବର-ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୮୪

ସମ୍ମିଳନ ଓ ସମୀକ୍ଷଣର ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ

କମର୍ଦ୍ଧାରେ ବାନରବସ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଲମ୍ବୋଦରଙ୍କୁ ଭେଟିଲି । ଲମ୍ବୋଦର ଖରିଦଚକ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସହଭାଗୀ ପରିଚାଳକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । ଭୋଗରାଇ ହାଇ ସ୍କୁଲରେ ହିନ୍ଦୀ ଶିକ୍ଷକ । ଏଠାରୁ ଆମକୁ ଦହମୁଣ୍ଡା ଯିବାକୁ ହେବ । ଦହମୁଣ୍ଡା ଛଅ କିଲୋମିଟର ବାଟ । ଲମ୍ବୋଦର ରିକ୍‌ସା କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ,—ସେଥିରେ ସିଏ ଯିବେ, ମୁଁ ରିକ୍‌ସାରେ । ଆମର ଏଣେ ଯାହାକୁ ଟ୍ରଲିରିକ୍‌ସା କହନ୍ତି, ଭୋଗରାଇରେ ତାହାହିଁ ରିକ୍‌ସା, ମଣିଷ ଏବଂ ମାଲପତ୍ର ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ । କଅଁଳ ଗାଧୁଆବେଳର ଶୀତଦିନିଆ ଉଷୁମ ଖରା, ଆଗରୁ ନିର୍ଘାତିଆ ଶୀତଳ ପବନ ମୁହଁ ଉପରେ ଆସି ପିଟି ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ମୁଁ ଲମ୍ବୋଦରଙ୍କୁ ଆଗରେ ବସାଇଲି । ଉଜାଣି ପବନ ସହିତ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧି ଦହମୁଣ୍ଡା ଯାଏ ଯିବାଲାଗି ଆମକୁ ଏଇ କେତେ ହାତ ବାଟକୁ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଲାଗିଲା । ତଥାପି ପହଞ୍ଚିଗଲୁ ।

ଦହମୁଣ୍ଡା ହାଇ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜୟନାରାୟଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ସିଏ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେଣି । ଏବେ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ବାନପ୍ରସ୍ଥ କଳ୍ପର କରୁଛନ୍ତି । ଗତ ତିନିବର୍ଷ ହେଲା ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସମ୍ମତ ଓ ସମର୍ପିତ କରି ରଖି ସିଏ ଆପଣାର ଅସଲ ଘରଟିକୁ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କଥା, କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲା ବେଳକୁ ମନେ ହେଉଛି, ସତେ ଯେପରି ଏହି ଘରଟିକୁ ଆସିହିଁ ସିଏ ଆପଣା ଲାଗି ଅସଲ ଶରଣଟିକୁ ପାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଦହମୁଣ୍ଡା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ପ୍ରାୟ ଶହେ ଜଣ ପିଲା । ଦୁଇ ଓଳି ସ୍କୁଲ ହୁଏ । ମର୍ନିଂରେ

ପିଲାମାନେ ଖାଇବା ସକାଶେ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି ଏହି ଜାଗାଟି ଆଗେ ଗାଆଁର ଅନାବାଦୀ ଜମି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବେ ସେଠାରେ ଫୁଲ ଫୁଟିଲାଣି, ବୃକ୍ଷ ହେଲାଣି । ପ୍ରଥମେ ଧାଡ଼ିଏ ଘର ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ଏ ବର୍ଷ ବାତ୍ୟାରେ ତାହାର ଛପର ଉଡ଼ି ଗଲାପରେ ପୁନର୍ବାର ନୂଆଛପର ଉଠିଛି । ସ୍ଥାୟୀ ଘର ସକାଶେ ଖୁଣ୍ଟସବୁ ପୋତାଗଲାଣି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସମସ୍ତେ ସ୍କୁଲରେ ରହନ୍ତି । ଅଭାବ ଅନେକ । ତଥାପି ସମସ୍ତ ପରିବେଶଟିରେ ଭାବମସୃଣତା ପୂରି ରହିଛି । ଖଣ୍ଡିଆସବୁ ପୂରି ପୂରି ଆସୁଛି । ନୂଆ ନୂଆ ଗଛ ଲାଗୁଛି ।

ଉପରଓଳି ଦଢ଼ିମୁଣ୍ଡାର ଅପା ଓ ଭାଇମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଆରୁହାବୃତ୍ତି ଆସିଲି । ମାତ୍ର କେଇ ମିନିଟ୍‌ର ଚାଲାବାଟ । ଡାହାଣ ପଟକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ନଦୀ । ନଦୀକଣ୍ଠିଆରେ ଶୀତଦିନର ନାନା ଫସଲ ଆଖିକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରି ଦେଉଥାଏ । ଆରୁହାବୃତ୍ତି ହେଉଛି ଖରିଦଚକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସଂପ୍ରସାରିତ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଖରିଦଚକ ଗାଆଁରେ ୧୯୭୮ରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପବିତ୍ର ଦେହାବଶେଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠାପିତ ହେବା ପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପାଖରେ ଥିବା ଆରୁହାବୃତ୍ତି ଗାଆଁରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ଥାନ ଠାବ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର କେନ୍ଦ୍ରଟି ଗଢ଼ିଉଠିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେ କ'ଣ ଘଟିଯାଇଛି । କଚେରୀକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି, ମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିଛି,— ଏବେ ମଧ୍ୟ ସଂଘାତର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତି ଶେଷ ହୋଇନାହିଁ । ତଥାପି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ସଂକଳ୍ପହିଁ ଜୟଲାଭ କରିଛି । ସେମାନେ ନିଜ ହାତରେ ମାଟି ଭାଙ୍ଗି ହୃଦୟକୁ ପ୍ରସାରି ଆଣି ଦେବା ଭଳି ଉଦ୍ୟାନଘରଟିଏ ତିଆରି କରି ପାରିଛନ୍ତି । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରାଥମିକ କ୍ଲାସଗୁଡ଼ିକ ଖରିଦଚକରେ ହୁଏ ଏବଂ ଉପରର କେତୋଟି ଶ୍ରେଣୀ ଏଠି ଆରୁହାବୃତ୍ତିରେ ହୁଏ । କ୍ରମଶଃ ଛାତ୍ରାବାସ ମଧ୍ୟ ହେବ, ପୋଖରୀଟିଏ ଖୋଳାଯିବ । ଯେଉଁଠି କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସ୍ୱୟଂ ମଣିଷମାନେହିଁ ଖୁଣ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେଠି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସବଳ ହୃଦୟଟି ମଧ୍ୟ ଆଖିକୁ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶି ଯାଉଥାଏ । ଖରିଦଚକରେ ସମସ୍ତେ ସାଧକ, ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷକ,— ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ନିମିତ୍ତ । ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ବନ୍ଧୁ, ଏକ ଅନ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟ ଲାଗି ସଚେତଅବା ଏକ ଅପ୍ରତିହତ ଜିଦ୍ ଧରି ଏକାଠି ହୋଇଛନ୍ତି । ଯାହାକିଛି ଗଢ଼ିବେ, ତାହାକୁ ପବପବ କରି ଏକାବେଳକେ ତଳୁ ଗଢ଼ି ଠିଆ କରାଇବେ ବୋଲି ସଂକଳ୍ପ କରିଛନ୍ତି । କଷ୍ଟ ଅନେକ ରହିଛି, ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତରର ନିଷ୍ଠା ଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ସଚେତଅବା ଇଷ୍ଟସାଧନର ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି ।

ଏହି ଆରୁହାବୃତ୍ତିରେ ଆମର ଅଢ଼େଇଦିନିଆ ଶିକ୍ଷକ-ଶିବିର ହେଲା । ଦଢ଼ିମୁଣ୍ଡା, ଖରିଦଚକ ଏବଂ ଗୋପୀନାଥପୁରର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏଥିରେ ଯୋଗ

ଦେଇଥିଲେ । ଆଗରୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା; ସେହି ଅନୁସାରେ ତିନୋଟିଯାକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିବା ଶିକ୍ଷାଗତ ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ, ଇଂରାଜୀ, ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ,—ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବିଷୟକୁ କିଏ କିପରି ଭାବରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଧାନତଃ କେଉଁସବୁ ପ୍ରତିକୂଳତା ରହିଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି, ପିଲାମାନେ ପଠିତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ଆମର ଆଚରିତ ନୂତନ ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନୂତନ ଜୀବନାନୁରାଗ ଲାଗି ଅନୁକୂଳ ଆଭିମୁଖ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ମତର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ହୋଇଥିଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ବିଷୟରେ ଏହି ଆଲୋଚନାଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମକୁ କେତେ ଭଳି ସ୍ପର୍ଶ ମିଳି ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏବଂ ସେହି ସ୍ପର୍ଶଗୁଡ଼ିକୁ ପାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ପରସ୍ପରର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଭିତରେ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ରହିଥିବା ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଅନୁରାଗରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଛୁ, ସେହିପରି ଏକ ପ୍ରେରଣାଗତ ବୋଧହିଁ ଆମକୁ ପରସ୍ପରର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ଆଣୁଥିଲା ।

ତିନିଦିନ ପରେ ମୁଁ ଆରୁହାବୃଦ୍ଧିରୁ ଗୋପୀନାଥପୁର ବାହାରିଲି । ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠି ଆସୁଥାନ୍ତି । ଗୋପୀନାଥପୁର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ପାଣି ଓ ମୁଁ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ସାଇକେଲରେ ଆଗ ନଦୀବନ୍ଧ ଦେଇ ତା'ପରେ ଭୋଗରାଇର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭୂଆବନ୍ଧକୁ ଆସିଲୁ ଓ ସବମୋଟ ପ୍ରାୟ ବାର ତେର କିଲୋମିଟର ବାଟ ପାର ହୋଇ ଗୋପୀନାଥପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା-ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସରେ ଖରଦଚକ ପରି ଗୋପୀନାଥପୁର ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଶେଷତା ରହିଛି । ପ୍ରାୟ ଛଅ ବର୍ଷ ତଳେ ସ୍ଥାନୀୟ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝାବଣା କରି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସକାଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ବୃଟଶାଳୀ ବସୁଥିଲା, ଓ ତା'ପରେ ଦିନ ଦଶଟାରୁ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ଅନ୍ୟ ସମାଗମଟି ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ବଡ଼ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ ହେଲାଣି । ମୂଳ ହତାଟିରୁ ପ୍ରାୟ ଏକ-ତୃତୀୟାଂଶକୁ ଅଲଗା କରି ସେହିଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଚାଲିଛି । ଏବର୍ଷ ସ୍କୁଲ ପ୍ରଥମକରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସପ୍ତମଶ୍ରେଣୀ ବୋର୍ଡ଼ପରୀକ୍ଷାକୁ ପଠାଇବ । ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୁଇଦିନ ରହି ମୋର ମନେହେଲା, ସ୍ଥାନୀୟ ଅଭିଭାବକମାନେ ସ୍ୱତେ ଯେପରି ଏହି ବର୍ଷର ସେହି ପରୀକ୍ଷାଟିକୁ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ଘାଟିଟିକୁ

ଯାଇ ହେବା ସଙ୍କାଶେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେଣି । ସେଠାରେ ବୁଲିବାବେଳେ ମୁଁ ପିଲାଙ୍କର କ୍ଲାସ ନେଲି, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଗୋପୀନାଥପୁର ଗାଆଁରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପବିତ୍ର ଦେହାବଶେଷ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ସେହି ଉପସ୍ଥିତିର ପ୍ରେରଣା ପ୍ରତିକୂଳ ପବନଗୁଡ଼ାକୁ କାଟି କାଟି ଚାଲିଛି,—ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ବଳ ଦେଉଛି, ଅଧିକ ନମନୀୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପରସ୍ପର ନିର୍ଭରଶୀଳ କରି ଶିଖାଉଛି ।

ସେ ଗସ୍ତଇରେ ମୋର କଟାଇଥିବା ସବୁ ଶେଷ ଦିନ ଗୋପୀନାଥପୁରରୁ କାନ୍ତିଭଉଁସି ଯାତ୍ରା । ଭଗବାନ ଓ ମୁଁ ସକାଳୁ ଦୁଇଟି ସାଇକେଲରେ ପୂର୍ବଦିଗକୁ କାକରମଡ଼ା ହୋଇ ବାହାରିଗଲୁ । କାନ୍ତିଭଉଁସି ଭଗବାନର ନିଜ ଗାଆଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଘରେ କୁଣିଆ ହେଲି । ଅଞ୍ଚଳଟାଯାକ ବାଲିବନ୍ୟାରେ ପୂରିଛି । ବେଳେ-ବେଳେ ମନେ ହେଉଛି, ସତେ ଯେପରି ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସବୁଆଗ ପାନବରଜ-ମାନେହିଁ ରହିଥିଲେ ଓ ସେଇଥିରେ କାମ କରିବା ଲାଗି ପରେ ମଣିଷମାନେ ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଦୂରରୁ ହଠାତ୍ ଅନାଇଦେବା ବେଳକୁ ପାନବରଜମାନେ ସତେଅବା ଅତୀତର କେଉଁ ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ କାଳର ଧୂସର ଓ ବାହୁସ୍ଥାନ ଭଗ୍ନା-ବଶେଷ ପରି ମନେ ହୁଅନ୍ତି । ଗାଧୁଆବେଳେ ଆମେ ବାଲିଗୁଡ଼ାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ସମୁଦ୍ରମଡ଼ା ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲୁ । ଉପରଓଳି ସ୍ଥାନୀୟ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଅଭିଭାବକ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଏକ ସଭା ଡକା ଯାଇଥିଲା । ସଭା ପରେ ଆଖପାଖ ଗାଆଁର ମୁଖ୍ୟ କେତେଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହିଠାରେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା-କେନ୍ଦ୍ର ଆରମ୍ଭ କରିବା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲେ । ଏଥିଲାଗି ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନଟିଏ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇସାରିଛି । ଉତ୍ସାହୀ ତରୁଣମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତି-ମୂଳକ ପଦକ୍ଷେପମାନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଅର୍ଥର କଦାପି ଅଭାବ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ଗୁରୁଜନମାନେ ମତ ଦେଲେ । କାନ୍ତିଭଉଁସି ପାଠଚକ୍ର ୧୯୭୮ ମସିହାରୁ ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ପୁରାତନ ସଂସ୍ଥା । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ଏଥର ତାହା ପୁନରୁଜ୍ଜୀବନ ଲାଭ କରିବ ।

ତା' ଆରଦିନ ସକାଳେ ଫେରନ୍ତା ପଥରେ ଚନ୍ଦନେଶ୍ୱର ଆସୁ ଆସୁ ଶଙ୍ଖାରି ଗାଆଁ ପଡ଼ିଲା । ଶଙ୍ଖାରି ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀ ମନୋଜ ଦାସଙ୍କର ଗାଆଁ । ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲୁ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସକଳ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସତେଅବା ମନୋଜ ବାବୁଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦିଶି ଯାଉଥିବାର ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ । ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମ ଶଙ୍ଖାରି

ଗାଆଁଠାରୁ ଆଦୌ ଦୂର ନୁହେଁ ବୋଲି ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଲାଗି ରହିଥିବା ଖିଅ-ଗୁଡ଼ିକ କେତେ ନିର୍ଭରର ସହିତ କହିଦେଇ ଯାଉଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ଏବେ ପଚାଶକୁ ଟପିଲାଣି । ବାହାରକୁ ରାଜ୍ୟର ନାନା ଅଞ୍ଚଳରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି କେନ୍ଦ୍ର-ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ନିସୂତିରେ ଛନ୍ଦାହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ଛନ୍ଦାହୋଇ ରହିଥିବାର ସତ୍ୟଟିହିଁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅସଲ ବଳ ଆଣି ଦେଉଛି । ଆମକୁ ପରସ୍ପରର କେତେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ରଖିଛି, ପରସ୍ପର ପାଖରେ କେତେ ହାଲୁକା କରି ବି ରଖିଛି ।

ଜାନୁଆରୀ, ୧୯୮୫

ବିଧି ଓ ବିଜ୍ଞାନ

ମଣିଷ ସମ୍ଭବତଃ ସବାଆଗ ବିଧିଗୁଡ଼ାକୁ ମାନୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମଣିଷମାନେ ସାନ ସାନ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଅଲଗାହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା ସକାଶେ ବିଧିଗୁଡ଼ିକର ଭିଆଣ କରା ଯାଇଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ସେହି ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ମାନିବାକୁହିଁ ଧର୍ମ ବୋଲି କୁହାଗଲା । ଧର୍ମପାଳନ ନକଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ନମାନିଲେ ଦେବତାମାନଙ୍କର କୋପ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ସତର୍କ ବାଣୀ ଶୁଣାଇ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରମାନ ଲେଖାଗଲା । ଆମ ଭାରତରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏହିପରି ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖିଥିବା ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଋଷି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ତା'ପରେ ସେହି ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରର ନିୟମଗୁଡ଼ାକୁ ମାନିବାକୁହିଁ ସଂସ୍କାର ବୋଲି କୁହାଗଲା । ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ଅତିରଞ୍ଜିତ କରି ବିଧିବାଦୀ ମଣିଷ କାଳକ୍ରମେ ତାହାକୁହିଁ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହିଲା । ଆପଣା ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମଣିଷ ମମତାରେ ପଡ଼ି କେବଳ ତାକୁ ହିଁ କ୍ରମେ ଏକମାତ୍ର ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହିବାକୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହେଲା । ତେଣୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ-ଗୁଡ଼ିକର ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅପସଂସ୍କୃତି ଅଥବା ଅସୁର ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି ସେ କହିଲା । ସୁର ଓ ଅସୁରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଯୁଦ୍ଧଗୁଡ଼ାକ ହୁଏତ ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆଦୌ ନୁହେଁ, ତାହା ହେଉଛି ଦୁଇ ବିବଦମାନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ; ଦୁଇ ଗୋଷ୍ଠୀ ବିଧିବାଦୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପାରସ୍ପରିକ ଅନ୍ଧକତାର ପ୍ରତିଫଳିତ କାହାଣୀ ।

ବିଧିବାଦୀମାନେ ବିଧିଗୁଡ଼ିକର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବାପାଇଁ କ୍ରମେ ପାପ ଓ ପୁଣ୍ୟର କଳ୍ପନାକୁ ଆଣିଲେ । ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ମାନିବା ପୁଣ୍ୟ, ନମାନିବା ପାପ ।

ପୁଣ୍ୟରୁ ପୁରସ୍କାର, ପାପରୁ ଦଣ୍ଡଭୋଗ । ପୁରସ୍କାରର ଚରମ କଳ୍ପନା ହେଉଛି ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅଖଣ୍ଡ ସୁଖ ଲାଭ କରିବାର କଳ୍ପନା । ଏବଂ ନରକ ହେଉଛି ତା'ର ଏକ ବିପରୀତ ପରିଣତି । ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ନରକର ଭୟବିଧାନ ଇହସଂସାରରେ ମଣିଷକୁ ବିଧିବଶ ଅର୍ଥାତ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିବାରେ ହୁଏତ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ବିଧିଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରବଳହେବାପରେ କେତେକ ମଣିଷଙ୍କର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ସେଗୁଡ଼ାକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିଛନ୍ତି । ହୁଏତ ସେଇଥିରୁ ବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିର ଉନ୍ମେଷ ହୋଇଛି । ମଣିଷ କେବଳ ମାନିବାକୁ ଚାହେନାହିଁ, ସିଏ କିଛି ହେବାକୁ ଚାହେ । କିଛି ହେବାକୁ ଚାହିଁବାର ବ୍ୟାକୁଳତା ଯେତେବେଳେ ତା' ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେତେବେଳେ ଆପଣା ଲାଗି ଆପଣା ଭିତରୁ କେତେକ ବିଧି ବା ସଂସ୍କାରର ଉଦ୍‌ଭବ ଘଟାଏ । ତାହାକୁ ସିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାବୋଲି କହେ । ବିଧିସର୍ବସ୍ୱ ତଥାକଥିତ ଶୃଙ୍ଖଳାମାନ ସଂସାରରେ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷକୁ ନାନାବିଧ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ବାନ୍ଧି ବାନ୍ଧି ରଖିଛି । ମାତ୍ର ମଣିଷ ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ଉପାଦାନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଯାହାକି ତାକୁ ବାହାରର କୌଣସି ପ୍ରକାରର ପ୍ରକ୍ଷେପଣ-ସଂସ୍କାରକୁ ନମାନି ଆପଣାର ଅନୁଭବକୁ ସାଙ୍ଗକରି କ୍ରମଶଃ ଉନ୍ମୋଚିତ ହେବାଲାଗି ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛି । ହୁଏତ ଏହି ପ୍ରେରଣାହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ଚକ୍ଷୁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି । ମଣିଷ ଆପଣା ଭିତରୁ ଆପଣାର ଅସ୍ତିତ୍ୱଧର୍ମିତ ଅସଲ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛି । ବାହାର ତଥା ଭିତର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସଂଯୋଜନ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିଛି ଏହି ଅନ୍ତରନ୍ୱେଷଣକାରୀ ମଣିଷ । ଏହି ଏହି କ୍ରମୋଦୟ-କାହାଣୀର କ୍ରମରେ ସେ ଏହି ରହସ୍ୟୋଦ୍‌ଘାଟନର ସୋପାନକୁ ଆସି ଉପନିଷଦର ଭାଷାରେ ଏକାଧାରରେ ସେହି ଏକ ପରମ ପୁରୁଷସତ୍ୟକୁ(ତେଜୋମୟଃ ଅମୃତମୟଃପୁରୁଷଃ ସର୍ବାନୁଭୂଃ) ଆକାଶରେ (ଅସ୍ମିନ ଆକାଶେ) ତଥା ଆପଣାର ଆତ୍ମାରେ (ଅସ୍ମିନ ଆତ୍ମନ) ଅନୁଭବ-ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥିବାର ଉଚ୍ଚାରଣ ମଧ୍ୟ କରିଛି । ସେହି ଉପନିଷଦରେ ସିଏ ଅନ୍ନକୁ ପ୍ରାଣ, ମନ ତଥା ବିଜ୍ଞାନର ଖିଅ ଦେଇ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ଯୋଡ଼ିଛି । ଅନ୍ନଠାରୁ ପ୍ରାଣ, ମନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଦେଇ ଆନନ୍ଦ ସମେତ ଏକତ୍ର କରି ଅର୍ଥାତ୍ ସମଗ୍ର କରି ଦେଖିବାକୁ ହିଁ ସିଏ ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶନ ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ୟଦର୍ଶନ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଛି ।

ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ାକୁ ଖୋଲେ, ପାଚେରୀ ଗୁଡ଼ାକୁ ଘେରାଇ ଆଣି ମଣିଷକୁ ମୁହଁମଡ଼ା କରି ରଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ବା ବୋଲକରା କରି ରଖିବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରେ ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବିଧି ରହିଥାଏ, ମାତ୍ର ସେହି ବିଧି ଅନୁଭବକୁ ମୂଳ କରି ଧରିଥାଏ । ଅନୁଭବର ଗବାକ୍ଷ ଗୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସକାରାତ୍ମକ ଭାବରେ ଉଖାରି ଦେବା,— ତାହାହିଁ ଯାବତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳ ସୂତ୍ର ଓ ମୂଳ

ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ରହିପାରିବା ଉଚିତ । ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଅଧିକାଂଶ ବାକ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଧି ପାଖରେହିଁ ଅଟକାଇ ରଖିବାର ଫନ୍ଦି କରୁଥାଏ । ବିଧି ମାନୁ ମାନୁ ବିଧିଗୁଡ଼ାକ ଯେ ଅତିକ୍ରମ କରି ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ବିଧିକୁ ଅତିକ୍ରମ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନର ଏକ ଅନ୍ୟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଗଭୀରରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରେ, ଜୀବନ ଲାଗି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଔଚିତ୍ୟର ଆବିଷ୍କାର କରେ, ବିଧିବାଦୀମାନେ ହୁଏତ ସେ କଥା ଭାବିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୟ କରିଥାନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନର ବୃତ୍ତି ଭିତରକୁ ପଶିଲେ ବିଧିର ଗାର ଗୁଡ଼ାକ କାଳେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ରହିଯିବ ଓ ତେଣୁ ମଣିଷକୁ ବାଧ୍ୟ ଏବଂ ଅନୁଗତ କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡ଼ାକ ଭଣ୍ଡୁର ହୋଇଯିବ, ବିଧିବାଦୀ ଏହିପରି ଏକ ଭୟ ମଧ୍ୟରେହିଁ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଆମର ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଆମ ପିଲାଏ ବିଧିଗୁଡ଼ାକୁ ମାନିବେ ନା ବିଜ୍ଞାନର ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିବେ ? ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହିଥିବା ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆଖିକୁ ନାନା ବିଧିର ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବିଣ୍ଡୁଲା ପରି ଦିଶୁଥିବା ନା ବିଜ୍ଞାନକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁଭବକୁ ଆଖିକରି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ଜଣେ ଜଣେ ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ ମଣିଷପରି ଦିଶୁଥିବା ? କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ସୂତାରେ ଏକାଠି ବାନ୍ଧିଆଣି କହିଲେ, ଆମର ଶିକ୍ଷା ଧର୍ମତଃ ବିଧିମୂଳ ହେବ ନା ଅନୁଭବମୂଳ ହେବାର ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିବ ? ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଏବଂ ଉନ୍ମୋଚନ, ଅନୁଭବ ଏବଂ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଯଦି ଆମର ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାପ୍ରୟାସର ମୂଳ ଆକାଂକ୍ଷା ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଆମର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବିଧି ପଛରେ ରହିବ, ବିଜ୍ଞାନ ସବା ଆଗରେ ରହିବ, ବାଧ୍ୟ କରିବା ଯେ ପଛରେ ରହିବ, ସଖ୍ୟ ଦେବାହିଁ ସବାଆଗ ରହିଥିବ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ, ଦାନ୍ତକୁ ଚପି ଧରି ଝାଡ଼ା ବସିଲେ ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକ ମଜଭୁତ ରହିବ, ସକାଳୁ କୁଳୁକୁଳିଆ ପାଣିକୁ ପାଟି ଭିତରେ ରଖି ଆଖିକୁ ଏତେଥର ପାଣି ଛାଟିଲେ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ସବଳ ରହିବ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏତିକି କହି କାମ ସାରିଦେଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର କିଛି ଉପକାର ଅବଶ୍ୟ ହେବ ସତ, ମାତ୍ର ଆମର ଶିକ୍ଷା ବିଧିସର୍ବସ୍ୱ ହୋଇ ରହିଯିବ । ଏତିକି ଭିତରେ ରହିଗଲେ ଆମେ ବିଜ୍ଞାନର ଗାରଟିକୁ ମୋଟେସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିବା ନାହିଁ । ଯଦି ଏହା ହେବ, ତାହା କାହିଁକି ହେବ ? ଦାନ୍ତ ଚପିଧରିବା ସହିତ ଝାଡ଼ା ବସିବାର କି ଶରୀରତତ୍ତ୍ୱଗତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ? ମୁହଁ ଭିତରେ ପାଣି କୁଳୁକୁଳୁ କରିବା ଏବଂ ଆଖିରେ ପାଣି ଛାଟିବା ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି, ଯାହା ଫଳରେ କି ତାହା ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିକୁ ସବଳ ରଖିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇ ପାରୁଛି ? ଆମକୁ ସେହି କଥା ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହିବାକୁ ହେବ । ଯଦି ଆମକୁ ଏତେ କଥା

ମାଲୁମ ନ ଥାଏ, ତେବେ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହି ଖୋଜଗୁଡ଼ାକ କୌଣସି କାରଣରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଭାରତୀୟ ଆୟୁର୍ବେଦ ସପ୍ତମ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଯେତିକି ଥିଲା ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ହୋଇ ରହିଲା । ଆୟୁର୍ବେଦୀମାନେ ବିଧିବିଶାରଦ ହେଲେ, ମାତ୍ର ବିଜ୍ଞାନୀ ହେବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । ସେ କାଳର ବିଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କୁ ଋଷି ବୋଲି କହି ବସ୍ତାନଗୁଡ଼ାକରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ରଖିଲେ । ସେହି ବସ୍ତାନଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ଖୋଲୁ । ବେଳେବେଳେ ଯଶସ୍ୱୀ ମନ ପଚାରିବସେ, ଭାରତୀୟ ଆୟୁର୍ବେଦ ଚରକ ଓ ସୁଶ୍ରୁତଙ୍କ ପାଖରେ ଅଟକି ନରହି ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଶତାବ୍ଦୀମାନଙ୍କରେ ଯଦି ପ୍ରଧାନତଃ ବିଜ୍ଞାନର ଆଖିନେଇ ଆପଣାକୁ ପରଖି ଥାଆନ୍ତା ଓ ନୂତନ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ପାରିଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ଆମେ ଇଉରୋପରୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଔଷଧ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଏପରି ଗ୍ଳାନିକର ଭାବରେ ଯାଇ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାଆନ୍ତୁ କି ? ଆଧୁନିକଭାରତ ବର୍ଷରେ ଯାବତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ଏଭଳି ଦୟନୀୟ ଭାବରେ ଭୁଇଁଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତା କି ?

ତେଣୁ ବିଜ୍ଞାନହିଁ ଅବଲମ୍ବନ ହେଉ । ଅନୁଭବକୁ ଭୂମିରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଉ । ବିଧିମାନେ ବିଜ୍ଞାନର ଅନୁସରଣ କରନ୍ତୁ । ସମ୍ମୁଖକୁ ବାଟ ଖୋଲୁ । ଗଭୀରକୁ ବାଟ ଖୋଲୁ ।

ଫେବୃଆରି ୧୯୮୫

ଏ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି କାହାର ?

ରୁଷିଆର ମହାନ୍ ପୁରୁଷ ଲେଓ ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟଙ୍କ ଜୀବନକାହାଣୀରୁ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ମୁଁ ଏହି ଲେଖାଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବି । କଥିତ ଅଛି, ଥରେ ରୁଷିଆ ଦେଶର ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କେତେକ ପାଦ୍ରୀ ଓ ଧର୍ମଯାଜକ ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ । ଭଗବାନଙ୍କର ରୂପ ଓ ସଜ୍ଞାଗତ ନାନା ଭେଦର ସତ୍ୟାସତ୍ୟତା ବିଷୟରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦୀର୍ଘ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ଭଗବାନଙ୍କର ଯେଉଁଭଳି ସଜ୍ଞା ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ କରାଇବାକୁ କେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ମାତ୍ର ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ମଙ୍ଗାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିରସ୍ତ ହୋଇ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଭାବି ନେଇଥିଲେ ଯେ ଟଲଷ୍ଟୟ ଅସଲ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, କାରଣ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥର ଅନୁଜ୍ଞାଗୁଡ଼ାକ ସହିତ ତାଙ୍କ ମତର କୌଣସି ମେଳ ନାହିଁ । ସେମାନେ ନିଜର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଐକାନ୍ତିକ ଭାବରେ ରହି ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କୁ ନାସ୍ତିକ ବୋଲି

ଧରି ନେଇଥିଲେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ସରିଲା । ଅତିଥିମାନେ ବିଦାୟ ନେଇ ବାହାରିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ଆସିବା ସକାଶେ ଟଲଷ୍ଟୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବଡ଼ ରାସ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଥିଲେ । ବାଟରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭୂମି ପଡ଼ିଲା । ଜଣେ ପାଦ୍ରୀ ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, 'ଏ ସବୁ ଜଙ୍ଗଲ କାହାର ?' ସ୍ଥାନୀୟ କେଉଁ ଜମିଦାର ସେହିସବୁ ଜଙ୍ଗଲର ମାଲିକ, ପାଦ୍ରୀ ସେହି କଥା ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଟଲଷ୍ଟୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, 'ଭଗବାନଙ୍କର' !

ଆମକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ଆମର ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ଯେତେବେଳେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ସେତେବେଳେ ଆମ ପାଖରେ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । କେବଳ ଉତ୍ସାହ ରହିଥିଲା, ସେହି ଉତ୍ସାହଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟଦେଇ ଆମେ ସତେ ଅବା ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲୁ । ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଥର ଭବିଷ୍ୟକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲୁ । ଆମେ ସେତେବେଳେ ସାଙ୍ଗ ଖୋଜୁଥିଲୁ, ଆମର ସମ୍ପୃକ୍ତମାନେ ସମଧର୍ମୀ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବାଟ ଚାଲିବେ ଏବଂ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟିବାଯାଏ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକାଠି ହୋଇ ରହିବେ ବୋଲି କେଡ଼େ ସହଜ ଭାବରେ ରାଜି ହୋଇ ପାରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଆମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେଡ଼େ ଅକୃପଣ ଏବଂ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଲୋଡ଼ି ପାରୁଥିଲୁ । ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବାଟ ଚାଲି ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମର ଏହି ସାଧନା ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି କେଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁଥିଲୁ ।

ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ସାନରୁ ବଡ଼ ହେଲେ, ଅଳପରୁ ଅଧିକ ହେଲେ ଏବଂ ସରଳରୁ ଜଟିଳ ହେଲେ । ଆମର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଆମ ଆଖିକୁ ଅଧିକ ମୋଟା ହୋଇ ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଆମର ବଗିଚା ଚାରିପାଖରେ ବସିଥିବା ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଲଗା କରି ଦେଖାଇଦେଇ ପାରିଲେ ତାହା ଆମକୁ ସତକୁସତ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗିଲା, ଅଧିକ ଘେନାଇଲା । ତା'ପରେ କେତେ ନା କେତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ନମନୀୟତା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ସତେଅବା କେବଳ ଏକ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ଦିଶିଲା, ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ଆମ ଆଖିକୁ ଅସଲ ହୋଇ ଦିଶିଲୁ । ବିଦ୍ୟାଳୟଟାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆମର ବୋଲି କହିଲୁ, ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆମକୁ ସମ୍ପତ୍ତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲୁ । ଆମ ନିଜର ବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ଯଶଃସମୃଦ୍ଧି ସକାଶେହିଁ ଆମେ ତେଣିକି ଆମର ଆଶ୍ରୟରେ ପାଖୁଡ଼ା ପାଖୁଡ଼ା ହୋଇ ଫୁଟି ପାରିବା ଲାଗି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ବୃଦ୍ଧି କାମନା କଲୁ । ସତେଅବା ଆମର ସେହି କାମନାମାନଙ୍କର ପ୍ରକୋପ ଫଳରେ ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ରହିଥିବା ଦିଗ୍‌ବଳୟଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମଶଃ ପୋତି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଆମେ ନିଜକୁ ମାଲିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲୁ ।

ଆମ ଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ଶ୍ରୀବର୍ଦ୍ଧନ କଲୁ ଏବଂ ତାହାର ଦ୍ୱାରା ଆମ ନିଜର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ହେଉଥିବା ପରି ବୋଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲୁ । ଆମ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ଆଖିଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୋପରେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ ବଡ଼ ହୋଇ ଦେଖାଗଲେ, ଆମ ଆଖିରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଦେଖାଗଲେ ।

ଘର ନ ଥିଲା, ଘର ହେଲା । ଜମି ନଥିଲା, ଜମି ହେଲା । ଚଉକୀ ଓ ଟେବୁଲମାନ ଆମ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଗୁଡ଼ିକର ଶୋଭା ବଢ଼ାଇଲେ । ଆମର ସରଞ୍ଜାମମାନେ, ଯେଉଁମାନେକି ଆଗେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଇଲେ ଦେହକୁ ପାଉନଥିଲେ ଓ ଦେହକୁ ପାଇଲେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଉନଥିଲେ; ଏଣିକି ଦେହକୁ ପାଇଲେ, ମୁଣ୍ଡକୁ ବି ପାଇଲେ । ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯାଇ ଆମେ କେବଳ ଦେହ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ସାରି ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରିଲୁ ତ ମୁଣ୍ଡ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଆଉ ସାରେ ଯୋଗାଡ଼ କରିପାରିଲୁ । ଦୁଇଗୁଣ ହୋଇ ଦିଶିଲୁ, ବହୁଗୁଣ ହୋଇ ଦିଶିବା ଲାଗି ମନ କଲୁ । ଆଗେ ଆମ ଭିତରୁ ଯିଏ ରାଜା ହେଉଥିଲା, ସେଇ ଦୂତ ହେଉଥିଲା; ଯିଏ ସେନାପତି ହେଉଥିଲା, ତାହାକୁହିଁ ସୈନିକ ହେବାକୁ ହେଉଥିଲା । ବାହାରକୁ ସଂଗଠକ ହୋଇ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷକର କାମ ତୁଲାଇବାକୁ ହେଉଥିଲା । ବିପୁଳତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଭାଗୀକରଣ ପ୍ରବେଶ କଲା, ଆମେ ସବୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କାମ ଅନୁସାରେ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ଗଲୁ, ଅଲଗା ଅଲଗା ପାହାଚ ମାଧ୍ୟମରେ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇ ରହିଲୁ । ଖଣ୍ଡିଆ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ଭବ୍ୟ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପରି ଦିଶିଲୁ, ବଡ଼ ସାଜ ବାଜିଲୁ । ବୋଲ ବଢ଼ାଇବା ମଣିଷମାନେ ବୋଲ କରିବାର ମଣିଷଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଲେ । ଉଚ୍ଚମର୍ତ୍ତ୍ୟମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା, ଏବଂ ତେଣୁ ଅଧମର୍ତ୍ତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ କଲବଲ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆପଣାଠାରୁ ଆପଣାର ଲୁଖାଟାକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରୁଥିବାରୁ ଆମେ ଆମ ଭିତରର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ପରସ୍ପରର ଅଧସ୍ତନ ପରି ଦେଖାଗଲୁ । ଏବଂ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ କରି ଏହି ସବୁଟି ଉପରେ ଯେଉଁ ବୃହତ୍ତର ଡୋରଟି ଆମର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ତଥା ଉତ୍ସାହ ଲାଗି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଔଚିତ୍ୟ ପରି ହୋଇ ରହିଛି, ସେଇଟିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଅବସରରେ ପାସୋରି ପକାଇବାକୁହିଁ ଆମେ କ୍ରମେ ଅଧିକ ନିରାପଦ ବୋଲି ମନେକଲୁ ।

ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ଜଙ୍ଗମ ସମ୍ପତ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ କେବଳ ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ଦିଶିଲେ । ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ ଏକତ୍ର ବାଟ ଚାଲିଥାଉ, ଏକ ସରଳ ଭବିଷ୍ୟତର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସଂସର୍ଗରେ ରହି ଆମେ ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟରେହିଁ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଆଘ୍ରାଣ କରି ପାରିଥାଉ,—ଏହାରି ଦ୍ୱାରାହିଁ ଆମର ପରିତ୍ରାଣ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା,—ଆମଲାଗି ଏକ ଉନ୍ମୋଚନ ସମ୍ଭବ

ହୋଇଥାନ୍ତା । ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ବାମୁଡ଼ି ରହିଥିବାରୁ ତାହା ମଧ୍ୟ ଆମଲାଗି ପ୍ରାୟ ଏକ ଅବାସ୍ତବ ଅସମ୍ପୃକ୍ତତାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଲା । ପିଲାମାନେ ଆମର ସମ୍ପତ୍ତି ପରି ଦେଖାଗଲେ,—ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆମ ହାତିଶାଳର ହାତି ବୋଲି କହି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କଲୁ, ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କଲୁ । ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧିକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅସଲ ସମୃଦ୍ଧି ବୋଲି ଭାବିଲୁ । ଠିକ୍ ଏହିସମୟରେ ସରକାର ମଧ୍ୟ ଆମ ପାଖରେ ଆସି ହାଜିରିଗଲେ । ସରକାର ଅର୍ଥାତ୍ ରାଷ୍ଟ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ନାନା ଅଧିକାରିତା ଦ୍ୱାରା ମୋଟା ହୋଇ ରହିଥିବା ସତେଅବା ଏକ ବୃହଦ୍‌ଗଣ୍ଠିର ପ୍ରତୀକ, ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅନେକ କ୍ଷମତାର ପ୍ରତୀକ, ଅନ୍ୟଶକ୍ତିକୁ ଅନ୍ତରାଳ ଓ ବ୍ୟାହତ କରି ରଖି ଉପରକୁ ଏତେ ବଡ଼ ଅପସ୍ଫୀତ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଏକ ଅନ୍ୟ ଶକ୍ତିର ପ୍ରତୀକ, ହୃଦୟଗୁଡ଼ାକୁ ଜର୍ଜିପିନ୍ଧାଇ ଏକ ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ ବ୍ୟୂହ ଭିତରେ ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଏକ ଅବାଞ୍ଛିତ ହଠଧର୍ମର ପ୍ରତୀକ । ସମ୍ପତ୍ତିଲୋଭୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ସରକାର ଭାରି ସୁହାଇଲେ । ସେମାନେ ସରକାରଙ୍କ ଘରୁ ଘୁଙ୍ଗୁର ମାଗିଆଣି ପିନ୍ଧିଲେ ଓ ଆପଣାର ଅନୁରକ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ବଧିବନ୍ଧ କରି ଖାତାରେ ଲେଖି ରଖିଲେ । ସରବରାକାର ହେଲେ ।

ଏହି ଯାବତୀୟ ସମ୍ପତ୍ତି ଆମ କାହାରି ନୁହେଁ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ବୋଲି ଆମର ଯେଉଁ ପରିବେଶଟିକୁ ଆମେ ଗଢ଼ିବାଲାଗି ଏତେ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛୁ, ତାହାକୁ ଆମେ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ ନକରି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସୁଯୋଗ ବୋଲିହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିବା । ଏକ ବୃହତ୍ ଓ ସମୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା । ଆମେ ଥାଉ ବା ନଥାଉ, ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅବଶ୍ୟ ହେବ । ଏକ ଅନ୍ୟ ଭୂମିରେ ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷର ପରିଚୟ ହେବ । ଏହି ଅନ୍ୟ ଭୂମିଟି ଯେ ରହିଛି, ଆମ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲାମାନେ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଆଭାସ ଦେଇ ଯାଉଥିବେ । ଆମେ ନିହାତି ବର୍ବର, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନମନୀୟ ଏବଂ ପ୍ରତିରୋଧପରାୟଣ ନ ହୋଇଥିଲେ ସେହି ଆଭାସଟିକୁ ଅନ୍ତତଃ ବେଳେବେଳେ ନିଶ୍ଚୟ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା । ଆମେ ସେହି ଅନୁଭୂତିର ସୁଯୋଗ ନେବା, ଯାବତୀୟ ସୁଯୋଗକୁ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ପରି ଗ୍ରହଣ କରିବା । ଆମ ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅମଙ୍ଗଳ ଓ କର୍କଶ ହୋଇ ରହିଥିବା ଦ୍ୱାରର ଉନ୍ମୋଚନ ଲାଗି ଓ ଆମ ଭିତରର ଅନେକ ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବରେ ପରିଣତ କରିବା ଲାଗି ଏକ ଆହ୍ୱାନରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା । ଆମେ ସେହି ଆହ୍ୱାନର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା, ସେହି ଆମନ୍ତ୍ରଣର ଭାଜନ ହେବା । ସ୍ୱୟଂ ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ଅବସ୍ଥିତି ପାଇ ଉଠୁଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଭାଜନ ହୋଇପାରିବ । ତାହା ଆମ ଜୀବନରେ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେଇ ପାରିବ, ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ

ଲାଗି ଆମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିନେଇ ପାରିବ । ଏହି ବାହ୍ୟ ଆଧାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଭ୍ରମବଶ ଭାବରେ ଆପଣାର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଭାବୁଥିବାରୁ ଏକ ଆରେକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ସତେଅବା ଗୋଡ଼ି ଓ ପଥର ବୋଲି ଭାବୁଛୁ. ପରସ୍ପରଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବା ଲାଗି ବାହାରି ପଡ଼ୁଛୁ । ଆମକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆମ ପାଖକୁ ଆସିଥିବା ପିଲାମାନେ ଆମ ଆଡ଼କୁ ସେତେବେଳେ ହତଚକିତ ଭାବରେ 'ଆଁ' କରି ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି । ଆମେ ଏହି ପୁରୁଣା ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବା, ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସଭାଜନ ହେବା, ପରସ୍ପର ଲାଗି ନମନୀୟ ହୋଇ ରହିବା; ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟାକୁଳତାଟିର ଦାବିଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ନମନୀୟ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସଭାଜନ ହୋଇ ରହିବା ।

ମାର୍ଚ୍ଚ, ୧୯୮୫

ଅବସରକାଳର ବିନୋଦନ

ଆମ ପାରମ୍ପରିକ ସମାଜରେ ସାମନ୍ତମାନେ ଆପଣାଲାଗି ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଚତୁର୍ବିଧ ଆଶ୍ରମର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ତିନି ଆଶ୍ରମରେ ଇହ-ସଂସାର ଅର୍ଥାତ୍ ଇହସଫଳତାକୁ ଗ୍ରଜସ୍ଥାନ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ଭୋଗ କରି ସାରିବା ପରେ ଯାଇ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ବୋଲି ଏକ ଆଶ୍ରମର ପରାମର୍ଶ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବୟସ ଗଡ଼ିସାରିଲେ ଯାଇ ବାନପ୍ରସ୍ଥର ବେଳ ଆସୁଥିଲା । ସେତେ-ବେଳେ ଦୁଇଟାଯାକ ଗୋଡ଼ ଏହି ସଂସାର ସହିତ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଏକ ତୃତୀୟ ଗୋଡ଼ର ଉଆଣ କରାଇ ସେପାଖ ତଥା ଅନ୍ତିମ ବେଳର ଚିନ୍ତା କରିବାଲାଗି କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଇହକାଳ ପରେ ଏକ ପରକାଳ ରହିଛି ବୋଲି ସଚେତନ ହେବାଲାଗି କୁହା ଯାଇଥିଲା । ଇସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କର ସମାନ୍ୱୟରେ ରହିଥିବା ତିନି ପିରିଅଡ଼୍ ପରି ଜୀବନର ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଲାଗି କବି ଓ ଯତି ଭର୍ତ୍ତୃହରି ଯଥାକ୍ରମେ ନୀତିଶତକ, ଶୃଙ୍ଗାର-ଶତକ ଏବଂ ବୈରାଗ୍ୟ-ଶତକ ନାମରେ ସତେଅବା ତିନିଖଣ୍ଡ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଲେଖି ଯାଇଥିଲେ । ତିନୋଟିଯାକ ଶତକର ପରସ୍ପର ପରସ୍ପର ସହିତ ହୁଏତ ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥିଲା । ତିନୋଟିଯାକ ଅବସ୍ଥାର ପରସ୍ପର ସହିତ ସତେଅବା କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ବୋଲି ତତ୍କାଳୀନ ଯାବତୀୟ ନୈତିକତାରେ ସାଧାରଣତଃ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଆଯାଉ ଥିବାରୁ ହିଁ ଏହି ତିନି ବର୍ଗର ତିନୋଟି ଜୀବନସକାଶେ ମୁନିମାନେ ତିନି ପ୍ରକାରର ଶତକ ବା ସୂତ୍ର ପ୍ରଣୟନ କରି ରଖିଥିଲେ ।

ଭଗବାନ ତୁମକୁ ସଂସାରକୁ ପଠାଇଛନ୍ତି;—ତୁମେ ଏହି ସଂସାରରେ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ପରି ବଢ଼ିବ, ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବ, ଭଲକୁ ମନ୍ଦଠାରୁ ବାରି ଶିଖିବ, ଗୁଣ

ଅର୍ଜନ କରିବ, ବୋଲି ମାନିବ, ସଂସାରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ଯାବତୀୟ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଅର୍ଜନ କରିବ । ସେତେବେଳେ ନୀତିଶତକହିଁ ତୁମର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉପକାର ସାଧନ କରିବ । ତା'ପରେ କ୍ରମେ ବାଲ୍ୟ ଯିବ, ଯୌବନ ଆସିବ; ଶୃଙ୍ଗାର ଲାଗି ପଲଙ୍କ ପଡ଼ିବ,—ତୁମେ ଏହି ସଂସାରକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ-ବଳୀୟାନ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଭୋଗ କରିବ । ସେତେବେଳେ ତୁମର ସେହି ଜୀବନରମଣ-କାଳରେ ଶୃଙ୍ଗାର-ଶତକହିଁ ତୁମକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ଉତ୍ପ୍ରେରଣାକୁ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେବ । ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜର ମୂଲ୍ୟକଳନା ଅନୁସାରେ ଯେ ଭର୍ତ୍ତୃହରି ଭୋଗର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଶୃଙ୍ଗାର-ଶତକ ଲେଖିଥିଲେ ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଯୌବନର ଫୁଲରେ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟର ଫଳମାନ କାନ୍ଧ କାନ୍ଧ ହୋଇ ଫଳି ସାରିବା ପରେ ଯେତେବେଳେ ବୃକ୍ଷରେ ଶେଷ ଅବଧିଟି ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ଭାବରେ ମଣିଷ-ରୂପକ ମଞ୍ଜକୁ ବୈରାଗ୍ୟର ପଥ୍ୟପାଣିଟିକୁ ଆଣି ଧରାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏଣିକି ସେପାରିର କଥା ଚିନ୍ତା କରିବାଲାଗି କୁହାଯାଉଥିଲା, ତରିଯିବାର ଉପାୟମାନ ବତାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ସେହିପରି ଏକ ବେଳରେ ବୈରାଗ୍ୟ-ଶତକଠାରୁ ବଳି ଉପାଦେୟ ଭେଷଜ ଆଉ କ'ଣ ଥାଇପାରେ ? ଜୀବନକୁ ଏହିପରି ଗୋଟିଗୋଟି କରି ତିନି ଜଞ୍ଜାରେ ବାଣ୍ଟି ମଝିରେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟ ବସାଇ ଯେଉଁ ମହାମନା କବି ସମାନ କାରିଗରି ସହିତ ତିନୋଟି ସମାନ ଭାବରେ ଉପାଦେୟ ତଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ ଶତକ ଲେଖି ଥୋଇଦେଇ ଗଲେ, ତାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ କବି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ତେଣୁ ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ବେଳ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ସଂସାରକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଭୁଞ୍ଜି ପାରିବା ଲାଗି ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ମଞ୍ଜି ଅଧିକ ଜୁର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ଓ ବେଳ ଗଡ଼ିଆସିବାର ସୂଚନା ମିଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରକେ ବୈରାଗ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି, କିଛି ଭଲ କାମ କରି, ସଂସାରରେ ବାକୀ ରହିଥିବା ଦିନଗୁଡ଼ିକୁ ଗଡ଼ାଇ ଦେଇ, ସଂସାରକୁ ତରି ଯିବାଲାଗି ମନସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି, ଭର୍ତ୍ତୃହରିଙ୍କର ଭେଷଜବୁଦ୍ଧି ସେମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ କାମରେ ଲାଗିବ । ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ, ଯେଉଁମାନେ ସଂସାରରୁ ତରିଯିବାକୁ ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ସଂସାରକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ପଣ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନାବସ୍ଥାକୁ ଭର୍ତ୍ତୃହରିଙ୍କର ଗଣିତରେ କଦାପି ତିନୋଟି ଖୁମ୍ବ ପକାଇ ତିନୋଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଚେତନାକ୍ରମରେ ହୁଏତ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମ ବା ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ ରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ସେହି ଆଶ୍ରମକୁ ସତତ କେବଳ ଗୋଟିଏ ସଙ୍କଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନି ହେବ । କେବଳ ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନି ହେବ । ସେହି ଉତ୍ସାହ ହେଉଛି,

ଆପଣାର ସୂତାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ସର କରି ତାଙ୍କର ହାତରେ ଧରାଇ ଦେବାର ଉତ୍ସାହ, ଖାଲି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କାମରେ ଲାଗି ପାରିବାର ଓ କେବଳ ତାହାର ମାଧ୍ୟମରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଆସୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ଉତ୍ସାହ ଏହି ଉତ୍ସାହ । ଭିତରେ ଏକାବେଳେକେ ବାଳକଟିଏ ରହିଛି, ଯୁବକଟିଏ ରହିଛି, ବାନପ୍ରସ୍ଥୀଟିଏ ରହିଛି, ସନ୍ୟାସୀଟିଏ ବି ରହିଛି । ଏହି ଉତ୍ସାହଟି ଦ୍ୱାରା ହୃଦୟକୁ ଭରିନେଇ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଲାବେଳକୁ ସିଏ ଏକାବେଳେକେ ଜନନୀ ହୋଇ ଦିଶୁଛନ୍ତି, ସଖା ହୋଇ ଦିଶୁଛନ୍ତି, ପ୍ରଭୁ ହୋଇ ଦିଶୁଛନ୍ତି, ଜ୍ୟୋତି ହୋଇ ଆମର ଏହି ଘରଟିକୁ ଆଲୋକିତ କରି ରଖିଥିବା ପରି ଅନୁଭୂତ ହେଉଛନ୍ତି । ଜନନୀ ହୋଇ ଦେହରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି, ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଛନ୍ତି, ଶରଣ ଦେଇ ବଳୀଆର କରି ରଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଖି ଭିତରର ସୂର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ମୁଖକୁ ବାଟ ଓଗାଳି ରହିଛନ୍ତି । ଏପାଖରୁ ସମ୍ପଦ ଓ ସେ ପାଖରୁ କରୁଣା,— ଦୁହେଁ ମିଶି ସତେ ଅବା ସବୁଯାକ ଆଶ୍ରମକୁ ଏକଜ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଣତି ମଧ୍ୟରେହିଁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବାକୁ ଆମକୁ ଉପାୟ ବତାଇ ଦେଇଯାଉଛନ୍ତି ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଭୂମି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଆହ୍ୱାନ । ଆମେ ଏହାକୁ କେବଳ ଆମ ଅବସର-ଆଶ୍ରମର କୌଣସି ଏକ ବାନପ୍ରସ୍ଥଧର୍ମୀ ବିନୋଦନରେ ପରିଣତ କରି ରଖିବାର ପାଞ୍ଚ କରିଥିଲେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଶେଷରେ ଆମେ ନିଜେହିଁ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ହୋଇ ପଛରେ ରହିଯିବା । ରଥର ସାରଥି ରଥକୁ ବାହି ନେଇଯିବ ଏବଂ ଆମେ ଏଇଠି ପଛରେ ପଡ଼ି ରହିଯିବା । ତା'ପରେ ଆମେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ନାମରେ ଯାହାକିଛି କରିବା, ତାହା ଆମର ଏଠି ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ପୁରୁଣା ବୋଲି ଘୋଷିତ ହୋଇଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ାକର ଯେତେ ଯାହା ପ୍ରକୃଷ୍ଟୀକରଣ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ ଓ ଆମ ଆଖିକୁ ଯେତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ମାଂସାଳ ଏବଂ ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ ଦେଖାଯାଉଥାଉ ପଛକେ, ତାହା ତଥାପି ଅସଲ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ଜବାବ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆମେ ହୁଏତ କେବଳ ଏତିକ କରି ବେଶ୍ ଭରି ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସତ, ମାତ୍ର ଆମେ ତଥାପି ଯଥାର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭାଗ ନେଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ଆମର ଯାବତୀୟ ତତ୍ପରତା କେବଳ ଏକ ବାନପ୍ରସ୍ଥୀ ମୁଗ୍ଧତାରେହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିବ ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଆମେ ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି କେତେ ସରାଗରେ ସତେ ଅବା ଅଧାଅଧିରେ ସଉଦା ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ ବାହାରି ଥାଉ । ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼କୁ ପୁରାପୁରି ପୁରୁଣାଟା ଭିତରେ ରଖିଥାଉ ଏବଂ ସେହି ଗୋଡ଼ଟି ଟାଣ ହୋଇ ସେଠାରେ ରହିଛି ଓ ତେଣୁ ସେଠାରୁ ଆଦୌ ଖସିଯିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରମାଣଗୁଡ଼ାକୁ ପାଇସାରିବା ପରେ ଆର

ଗୋଡ଼ଟିକୁ ତାଙ୍କ କାମ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ସମାନ ସମ୍ଭ୍ରମରେ ଅଥଚ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ଲାନିକର ଭାବରେ ତେଣେ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଉ । ଏହିପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଏପାଖରେ ହାବିଲଦାର ହୋଇଥାଉ ତ ସେପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ହାବିଲଦାର ହୋଇ ପାରିବାଲାଗି ମନ ବଳାଇଥାଉ । ଅମ ସାଲିଶ୍‌ର ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ାକରେ କାଳଟାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଉ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ନିଜ ହାତରେହିଁ ଜୀବନକୁ ଭଣ୍ଡୁର କରିପକାଉ । ତଦ୍ୱାରା ଏକ ବିନୋଦନର ସ୍ୱାଦ ଲାଭ କରିବା ହୁଏତ ବେଶ୍ ସମ୍ଭବ ସତ, ମାତ୍ର ଆମର ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକ ସେହି ପୁରୁଣା ଗାତ ଭିତରେହିଁ ଯାଇ ରହିଥାନ୍ତି ।

ସମାଜର ଓ କାଳର ଚେତନାରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାଲାଗି ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଆପଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ଆମେ ତାହାକୁ ଯେପରି ଆମ ଅବସରକାଳୀନ ଏକ ଧର୍ମ ବିନୋଦନରେ ପରିଣତ କରି ନ ଦେଉ ! ଏହା ଆମର ଚତୁରତା ମାଗୁନାହିଁ, ଆମର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ମାଗୁନାହିଁ,—ଆମର ସମ୍ମତିକୁହିଁ ମାଗୁଛି ଏବଂ ଖାସ୍ ସେଇଥିଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ସମ୍ମତି ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ସମଗ୍ର ନିଷ୍ପତ୍ତି । ସେହି ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ସାରିବା ପରେ ସବୁ ସହଜ ହୋଇଯାଏ, ସବୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଆଦୌ ଠେଲପେଲ ହେବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ, ଏପାଖ ଓ ସେପାଖ ହୋଇ ଆଦୌ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପରି ଦୁଇଟା ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସ୍ୱୟଂ ବଳରାମହିଁ ଦୁର୍ବଳକୁ ବଳ ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଗୋଡ଼ମାନେ ଚାଲିବାକୁହିଁ ଆପଣାର ଧର୍ମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଅନ୍ତି । ଆପେ ଆପଣାର ଚାରିପାଖରେ ଠିଆକରି ରଖିଥିବା ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ ସହଜରେ ଉତ୍ପାଟିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି, ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ କେଡ଼େ ସହଜରେ ଫିଟି ଫିଟି ଯିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲେ ଭିତରଟା ଯାକ ଦିଶି ଯାଉଥାଏ । ଆପଣାର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବନ୍ଧୁଟିର ହାତଧରି ବାଟ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ ।

ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୫

ଅବସର-ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟ

ସଂସାରର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଆପଣା ପାଇଁହିଁ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଦିଅନ୍ତି । ଆପଣାର ଚାଖଣ୍ଡେକୁ ହାତେ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ବା ମାଣକୁ ଚାରିମାଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏକ ପ୍ରକାର ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଅଛି, ଯାହାକି ମଣିଷର ଏହି ଧନ୍ଦାଟାକୁ ତା'ର ଏକ ସର୍ବମୂଳ ଓ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗତ ଧନ୍ଦା ବୋଲି

କହୁଥାଏ । ଏହାକୁ ସେଥିରେ Instinct of Self-Preservation ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଏ । ମଣିଷ ସବାଆଗ ନିଜେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଚାହେଁ;—ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ପରିବେଶ ସହିତ ଯୁଝିବାରେ ଲାଗିଥାଏ; ପରସ୍ପର ସହିତ ମଧ୍ୟ ସଂଘର୍ଷରତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସବାଆଗ ନିଜେ ବଞ୍ଚି ରହିବ ବୋଲି ଯଥାସମ୍ଭବ ସବୁ କିଛିକୁ କାମରେ ଲଗାଏ । କେବଳ ଆପେ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଏହି ବେଢ଼ଟିକୁ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ବଢ଼ାଇ ବଢ଼ାଇ ନିଜ ପରିବାରର ଚଉବାଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇ ଆସି ପାରିଛନ୍ତି । ସେହି ବାଡ଼ଟି ଭିତରେ ହିଁ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଛନ୍ତି; ଆଉ ସେଗୁଡ଼ିକର ନିଦାନ ଦିଆ କରି ସାରିବା ପରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ ଯାହାସବୁ ରହିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ମନ ଦେଉଛନ୍ତି । କେତେବେଳେ ଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି, କେତେବେଳେ ମୋଟେ ବି ଦେଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଅଲଗା କରି ଚିହ୍ନିତ କରି ଦେବାକୁ ତାହାକୁ ସେମାନେ ଅବସର-ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅଧିକ ସଗୁଣା କରି ଅବସର-ବିନୋଦନ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହୁଛନ୍ତି । ବିନୋଦନ ବିନୋଦନ ହୋଇ ରହିଛି, ଜୀବନ ତାହାରେ ବଳକା ପରି ହୋଇ ରହିଛି ।

ମଣିଷ ଜୀବନ ପାଇଁ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରୁଛି । ଚାକିରି କରୁଛି, ଜମିବାଡ଼ି କଥା ବୁଝୁଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ତା'ର ସବାଆଗ କଥା । ଭବିଷ୍ୟତକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରି ରଖିବାପାଇଁ ସିଏ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମିହନତ କରି ଓ ସମୟ ଦେଇ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଆଉ କେତେ ପୋପର ଉପାୟ କରି ଆପଣାର ପାହୁଲଟିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ କରି ରଖିଛି । ତା' ଚେତନାର ଅନେକାଂଶ ଭାଗ ଏତିକି ଭିତରେ ରହିଛି। ଆମ ସଂସାରଶାସ୍ତ୍ରର ନିର୍ମାଣକାରୀମାନେ ଆମ ଲାଗି ଯେଉଁ କେତୋଟି କଥାକୁ ପ୍ରାଣୀର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି, ମଣିଷ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଭରସା ସହିତ ସେତିକି ଭିତରେ ରହିଛି । ଏହାପରେ ଯାହାକିଛି ରହିଲା, ସିଏ ତାକୁ ଅବସର-ସମୟ ସକାଶେ ଅଲଗା କରି ରଖିଛି । ତା'ର ସାହିତ୍ୟ, ତା'ର ସଂସ୍କୃତି, ତା'ର ଆତ୍ମଦର୍ଶନ ଓ ତା'ର ଧର୍ମ,—ଏଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ଅବସରରୂପୀ ଅଧିକା ସମୟର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଧନ୍ଦା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଆପଣା ସ୍ୱଳ୍ପତାବୋଧ ଏବଂ ଭୟର ଭାବନା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୁପିତ ହୋଇ ସିଏ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ତା' ନିଜ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ଯଥୋପଯୋଗୀ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଆପଣାର ଖ୍ୟାତି ଲାଗି ସାହିତ୍ୟ କରୁଛି, ଆପଣାର ଘରଘରଟିକୁ ଅଧିକ ଶୋଭାବନ୍ତ କରି ଦେଖାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଂସ୍କୃତିର ଦାଣ୍ଡରେ ନାନା ଲୋଭନୀୟ କଥାର ବେଶ ପିନ୍ଧି ବାହାରୁଛି । ସିଏ ଆପଣାର ଠାକୁରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣା ସକାଶେହିଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ଆପଣାର ଠାକୁରମାନଙ୍କୁ ସିଏ ଆପଣାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେହିଁ ତିଆରି କରିଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଭୁଜ ଅଥବା ପଞ୍ଚାନନ

କରି ରଖିଛୁ । ଅବସରର ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସଚ୍ଚେଅବା ଅଧିକା ପଣ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛୁ ।

ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଆମ ନୂଆ ଶିକ୍ଷାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଭିତ୍ତି କରି ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଆସି ହାରୁଡ଼ି ଯାଉଛୁ, ଆମେ ହୁଏତ ଅନେକ କାରଣର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଆମ ଅବସର-ସମୟରେହିଁ ଏକ ଅନ୍ୟତମ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ରଖିଛୁ । ଅବସର-ସମୟରେ ହୁଏତ ଆଉ କେତେ କ'ଣ କରନ୍ତି, ସଂଯୋଗବଶତଃ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରୁଛୁ । ଆମେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ଏହାକୁ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହୁଛୁ, ଏହା ଏକ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି ପରସ୍ପର ପାଖରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେବାକୁ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ କହୁଛୁ ସତ, ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଯେତିକି ଖୁସୀ ହେଲେ ଭଗବାନଙ୍କର ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସତକୁସତ କରିହୁଏ, ଆମେ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ନାନା କାରଣରୁ ନିଜକୁ ସେତିକି ଖୁସୀ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ଆମେ ସେତିକି ଦୂର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରି ନାହୁଁ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖିକୁ ଆମର ଏହି ବେଢ଼ାଟି ଭିତରୁ ବାହାର କରିନେଇ ଅଭିପ୍ରେତ ନୂତନ ଭବିଷ୍ୟର ଯେଉଁ ଆଖିଟି ଆମକୁ ସଂଯୋଗବଶତଃ ଟାଣିଆଣି ପରସ୍ପର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ କରିଛି, ଆମେ ନାନା କାରଣରୁ ତାହାର ହୋଇଗଲୁ ବୋଲି ନିଜ ପାଖରେ ଘୋଷଣା କରି ପାରି ନାହୁଁ । ଆମେ ଆମର ସେହି ପୁରୁଣା ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ାକରେ ଏପରି ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଛୁ ଯେ, ଆଗ ସେହି ପୁରୁଣା ଦାଣ୍ଡିଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିରାପଦ ହୋଇ ରହିବାକୁହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଲୋଡ଼ୁଛୁ ଓ ତେଣୁ ଯାହାର ପତାକା ଧରିଛୁ, ତାହାଲାଗି ରାଜି ହୋଇ ପାରୁନାହୁଁ । ଆମ ଆଗ୍ରହର ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ହୁଏତ ବେଳେ ବେଳେ ଆମେ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯାହା ଚାହୁଁଛୁ, ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁ କରି ରହିଛି, ମାତ୍ର ଆମ ଆସକ୍ତିର ପ୍ରାୟ ସବୁଯାକ ଅଙ୍ଗୁଠି ଆମେ ଯେଉଁଠି ଅଛୁ ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ଆପଣାକୁ ଆତଯାତ କରାଇବାରେ ଲାଗିଛୁ, ତାହାରି ଭିତରେ ଚିରନିବହଳ ମାଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୋତିହୋଇ ରହିଛି । ଆମ ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏକ ବୃତ୍ତ କରି ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିବା ଉଦ୍ୟମଟିକୁ ଆମେ ହୁଏତ କେଡ଼େ ଉତ୍ସାହରେ ଏକ ବୃହତ୍ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି କହୁଛୁ,— ମାତ୍ର ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଯେ କଦାପି କେବଳ ଏକ ଅବସର ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କଥାଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଆଦୌ ରାଜି ହେଉ ନାହୁଁ ।

ଏହି ଶିକ୍ଷା ଉଦ୍ୟମଟିକୁ ଆମେ କାହିଁକି ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି କହୁଛୁ ? କାରଣ, ଏଥିରେ ଆମ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ସାମୂହିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ଭିତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାବେଳେକେ ବଦଳାଇ ଦେବାର ଏକ କଳ୍ପନା ସ୍ୱଭାବତଃ ରହିଛି । ଏହା

ଦ୍ୱାରା ଆମ ଅନୁଭବର ଭୂମିଗୁଡ଼ିକ ବଦଳିଯିବ, ଆପଣାକୁ ତଥା ପରସ୍ପରକୁ ଆମେ ଏକ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ସମ୍ବନ୍ଧର ସୂତ୍ର ଦେଇ ଦେଖିବା, ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଏବଂ ଅନୁଭବ କରିବା । ଅନ୍ତଠାରୁ ଆନନ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଜୀବନ ବିଚରଣର ଯେତେ ଯେତେ ପ୍ରସ୍ଥ ରହିଛି, ସେହି ସବୁଯାକ ପ୍ରସ୍ଥରେ ଆମ ଅଭିପ୍ରାୟଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ନୂତନ ସଂପ୍ରସାରଣ ଘଟିବ । ସେହି ସଂପ୍ରସାରଣ ଏହି ପୃଥିବୀରେହିଁ ହେବ ଓ ତେଣୁ ପୃଥିବୀରେ ରହିଥିବା ଏହି ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ିକର ମୁକାବିଲା କରିବ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ବିମୋଚନ ତଥା ଏକ ଅନ୍ୟ ଉତ୍ତୋଳନ ଆଣି ଦେଇଯିବ । ଏହି ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟର ସମଗ୍ର ପ୍ରକଳ୍ପଟି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସତକୁ ସତ ଆଗ୍ରହ ନେଇ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ମନ କଲେ ଆମେ କଦାପି ତାହାକୁ ଆଦୌ ଏକ ଅବସର-ସମୟର ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ପରି କରି ରଖିପାରିବା କି ? ଯେଉଁ ପୁରୁଣାଟା ହଟିଯାଉ ବୋଲି ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ, ଆମେ ତଥାପି ତାହାରି ଭିତରେ ଆପଣା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଭର-ଯୋଗ୍ୟ ଆଶ୍ରୟ-ଘରଟିଏ କରି ରହିବାପାଇଁ ଆଦୌ ମନ କରିବା କି ? ଆମକୁ ସବାଆଗ ଆପଣାର ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଟିର ଏକ ସଂଗତିଯୁକ୍ତ ସମାଧାନ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା'ନହେଲେ ଆମ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବିଧାତା ଆମ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଗୋଡ଼ରଖି ଆଗକୁ ବାହାରିଯିବେ,—ଆମକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଚାଲିଯିବେ । ବାହାରେ ନୂଆ ଏବଂ ଆହୁରି ଅଧିକ ନୂଆ କରି ଆମେ ଯେତେ ଯେତେ ନୂଆ ଢାଞ୍ଚାମାନ ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ସେଇ ପୁରୁଣା ଉଇ ହୋଇ ରହିଥିବା ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଆଦୌ ଏକ ଅବସର-ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଏକ ପୁଣ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ଆଦୌ ନୁହେଁ । ପୁରୁଣା ତମ୍ବୁଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଆପଣାର ଅସଲ ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକୁ ପୋତି, ଅବଲମ୍ବନର ଅସଲ ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକରେ ବାନ୍ଧିରଖି ଏକାବେଳେକେ ଦୁଇଟାଯାକ ବିଶ୍ୱକୁ ବିଜୟ କରିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଓ ହାତରେ ତରବାରି ଧରି ଯୁଦ୍ଧକୁ ବାହାରିଥିବା ଭଳି କଥା କହୁଥିବା ମଣିଷ କଦାପି ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆନ୍ଦୋଳନଟିକୁ ସତକୁସତ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ମନ କଲେ କାମୁଡ଼ି ରହିଥିବା ସେହି ପୁରୁଣା ଭାଟିଆଗୁଡ଼ାକର ମୋହ ସବା ଆଗ ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସବାଆଗ ଆପଣାର ଏକ ଉପନୟନ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ତା'ପରେ ଯାଇ ଆମେ ନିଜକୁ ଅସଲ ତାଲିକାମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ରଖିପାରିବା ।

ଥରେ ଉପନୟନ ହୋଇଗଲେ ଆଉ ମୋଟେ ଏହି ପୁରୁଣା ଖାଇଗୁଡ଼ାକ ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ମନ ହେବ ନାହିଁ । ପୁରୁଣା ବିପୁଳତାଗୁଡ଼ାକର

ମାୟାମାନେ ଆମକୁ ଆଉ ମୋଟେ ଦଉଡ଼ି ଭିତରେ ଛନ୍ଦି ରଖି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ ଜୀବନକୁ ନିଜ କାମ ଓ ଧର୍ମ କାମ—ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ପୁରୁଣା ଦାରିଦ୍ର୍ୟଟିକୁ ଆମକୁ ବଳେ ବଳେ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଯିବ । ତେଣିକି ଆମେ ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ଚାହୁଁଛୁ, ଠିକ୍ ତାହାରି ଛାଞ୍ଚରେ ତିଆରି ହେବାକୁହିଁ ଆମ ଜୀବନର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେବା, କେହି ଆମକୁ ବାଧ୍ୟକରୁ ନଥିବ, ତଥାପି ତାହାକୁ ସେହିପରି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ପାରୁଥିବା । ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭେଖ ପିନ୍ଧିବ ବୋଲି ଏହି ଭେଖଟିକୁ ମୋଟେ ଓହ୍ଲାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ,—ଯେତେବେଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଆମର ପାଦଗୁଡ଼ିକ ସତକୁ ସତ ଭବିଷ୍ୟଟି ଲାଗି ରହିଥିବା ଆମର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ,—ସେତେବେଳେ ଆମ ଜୀବନରେ ଅବସର ବୋଲି ଆଉ ମୋଟେ କିଛି ରହେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଆମ ଚାରିପାଖର ଆକାଶ ଓ ଚାରିପାଖର ଆଲୁଅ ଆମ ଭିତରେ ସତେଅବା, ଆମେ ଯାହାର କାମ କରୁ ବୋଲି ବାହାରିଛୁ, କେବଳ ତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠନ୍ତି, ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମ ଜୀବନର ଅସଲ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଯାଏ ଓ ଆମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସେହି ନିଷ୍ପତ୍ତିର ଭାଜନ ହୋଇ ପାଖୁଡ଼ାକୁ ପାଖୁଡ଼ା ଫୁଟି ଉଠିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ ।

ମେ, ୧୯୮୫

ଏକ ଭ୍ରମଣ-ଶିବିରର ସଂସ୍ମରଣରେ

ଓଡ଼ିଶା ପଟୁ ଉତ୍ତରକୁ ଯାଇ ଯାଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ନଦୀ ପାର ହେଲେ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକାବେଳକେ କଣିକିଆ ହୋଇ ଯେଉଁ ପଞ୍ଚଲଟି ପଡ଼େ, ପ୍ରଶାସନିକ ଭୂଗୋଳରେ ତାହାକୁ ଭୋଗରାଇ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସେହି ଭୋଗରାଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଚାରିଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସ୍ଥାପନା ହୋଇ ଗଲାଣି । ପ୍ରତେକ କେନ୍ଦ୍ରର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଇତିହାସମାନ ରହିଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦୁଃଖ ଏବଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମସ୍ୟାମାନ ରହିଛି । ତଥାପି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ସ୍ଥାନରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରେରଣା ସତେଅବା ସଂପୃକ୍ତ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଏକ ସମାନ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର କରି ନେବାର ଲାଗିଛି । ବାହାରକୁ ଆପଣାର ବୋଲି କହିପାରିବାର ଭୂମିଟିଏ ହୁଏତ ଆଦୌ ଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ ପ୍ରକଟ ହେଉ ନାହିଁ । ତଥାପି ଚେରଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା କେତେ ଗଭୀରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ରହିଛି ଏବଂ ଚେରଗୁଡ଼ିକ ରହିଥିବାରୁ ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମଜବୁତ୍ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଅନୁପ୍ରେରକ ପ୍ରତ୍ୟୟଟି ଭାରି ସହଜରେ ମିଳିଯାଉଛି ।

ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ହେଉଛି ଖରଦଚକ । ଅଙ୍କାବଙ୍କା ହୋଇ ବୁଲି ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଖାଲର କଡ଼କୁ ସାନ ଗାଆଁଟିର ନାମ ଖରଦଚକ । ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବାଙ୍କରେ ସତେଅବା ସମ୍ଭ୍ରତ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅସଲ ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଦେହାବଶେଷକୁ ବହନ କରି ରହିଥିବା ସ୍ଥାନ ମନ୍ଦିରଟି । ସେହି ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ାରେ ଖୁଣ୍ଟା ବାଙ୍କି ଯାଇଥିବା ଦୁଇଧାଡ଼ି ବକୁଳ ସ୍କୁଲର ଘର । ସେଇଟି ହେଉଛି ଖରଦଚକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର । ଏବେ ଦୁଇ ବର୍ଷ ହେଲା ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଗୋଟିଏ ଭାଗ ଗ୍ରାମର ଅନତିଦୂରରେ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ନିମନ୍ତେ ମିଳିଥିବା ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଉଠିଯାଇଛି । ନୂଆ ଜାଗାଟି ଯେଉଁ ଗାଆଁର ରଜବା ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ, ତାହାର ନାମ ହେଉଛି ଆରୁହାବୃତ୍ତି । ଆରୁହାବୃତ୍ତିକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ନଦୀ ପାଦ ହିସାବରେ ମୋଟେ ଦଶନଟ୍ ଅନ୍ତର । ବିଲ ଭିତରେ ସିଧା ଗାର କାଟି ଚାଲିଯାଇ ପାରିଲେ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ପରେ ଦକ୍ଷମୁଣ୍ଡା ଗ୍ରାମ ପଡ଼େ । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ରହିଛି ।

ସେହି ଆରୁହାବୃତ୍ତି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଆମ ଏ ବର୍ଷର ପୋଖରୀଖୋଳା ଶ୍ରମଶିବିର ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏକଦା କେବଳ ଏକ ପଡ଼ିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଜାଗାକୁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଏକ ସୁଯୋଜିତ ଘରରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ମଝିରେ ଭିତରକୁ ଯିବାର ରାସ୍ତା,—ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇପଟି ଚାଷଜମି । ସେହି ବିଲରୁ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ମାଟି ଚଉହଦିରେ ପଡ଼ି ଯେଉଁ ଡିପଜାଗା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠି କଦଳୀ ଲଗାଯାଇଛି, ମଝିରେ ମଝିରେ ରୋପଣ କରା ଯାଇଥିବା ନଡ଼ିଆଗଛର ଚାରାମାନେ କ୍ରମେ ପତରଚଅଁର ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ସବୁଜର ଏହି ଚାରିକଣିଆ ଗାଡ଼ିଟିକୁ ରଙ୍ଗର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଦେଇ ବୋଗନଭିଲିଆର ନାଲି ଫୁଲର କାନ୍ଥମାନେ ସମସ୍ତ ଜାଗାଟିକୁ ସତେଅବା ଚହଟାଇ କରି ରଖିଛି । ଦକ୍ଷିଣ ପଟକୁ ସାହାଲିଏ ସ୍କୁଲଘର, କକ୍ଷର-ହିସାବରେ ଗଣିଲେ ତିନି ବଖରା । ତିନୋଟି ଘରେ ପିଲାମାନେ ପଢ଼ନ୍ତି । ସ୍କୁଲ ଦୁଇଓଳି ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହସିବା ବେଳଠାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହସିବା ବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୋଳାହଳ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲାମାନେ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀର ସାଧାରଣ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେଣି । ଅର୍ଥାତ୍, ଏଇ ଇସ୍କୁଲରୁ ଯାଆଁଳ ବାହାରି ଆଖପାଖର ସଂସାରରୂପକ ପୋଖରୀମାନଙ୍କର ଛଡ଼ା ହେଲେଣି ଚେରମାନେ ମାଡ଼ି ମାଡି ଯିବାରେ ଲାଗିଲେଣି । ଫଳରେ, ପ୍ରଥମେ ପ୍ରାୟ ଅକେଜୁ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିବା ଗଡ଼ମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏଣିକି ହାତ ପାଇଯିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହେଲାଣି, ସାହସ ଆସିଲାଣି ।

ବିଲ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଟପି ହତାଟିର ପଶ୍ଚିମ କାନ୍ଥଯାଏ ଗଲେ ଯେଉଁ ଖରବଣଟିଏ

ଆଗେ ଏକାବେଳେକେ କେତେ ଜାଗା ମାଡ଼ି ବସିଥିଲା, ଏ ବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ସେଇଠି ପୋଖରୀ ଖୋଳିବାର ବରାଦ ରହିଥିଲା । ଖରାଦିନକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗଛମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ପାଣି ପାଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ଅଧିକାଂଶତଃ ଗୋଟିଏ ଫସଲରେ ନିଜକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ପୋଖରୀଟିଏ ଥିଲେ ଅନ୍ତତଃ କେତେକ ପରିମାଣରେ ସେହି ଅସୁବିଧି ମେଣ୍ଟି ଯାଇ ପାରିବ । ପୋଖରୀଟିଏ ରହିଲେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଫସାରଟି ଅଧିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯିବ,—ନୂଆ ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନର ଆଉ କେତେ ବାଟ ହୁଏତ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ । ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମୋଟେ ଏକ ସଂସାର ବୋଲି ବୁଝୁନଥିବା ସରକାରୀ ମନ୍ତ୍ରୀଜନ ଓ ସେହିମାନଙ୍କର ବରାଦରେ ଅଭ୍ୟାଗତ ହେଉଥିବା ମନ୍ତ୍ରୀକୁମାମାନଙ୍କର ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ କୁଣ୍ଠାଗ୍ରସ୍ତ ଅର୍ଥାନୁଗ୍ରହ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଆମେ ଯେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଆପଣା ଭୂଇଁରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପାରିବା ନାହିଁ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର କ୍ରମଶଃ ତାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ତେଣୁ ଆପଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସଂଘଶକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏକ ରାଜଶକ୍ତିର ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ସ୍ଥିତାବସ୍ଥାର ବାହାରେ ରହିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରି ଯେତେବେଳେ ସଂଘଶକ୍ତି ଆପଣା ଉପରେହିଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରିପାରେ, ହୁଏତ ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ଭିତରେ ଏକ ସଚେତନ ସିଂହ ଆମର ସହଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯାଏ । ତାହାକୁହିଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଏବଂ କେବଳ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ୱାରାହିଁ ପୁରୁଣା ନିଅରମାନେ ବଦା ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ।

ଆମ ପୋଖରୀ ଖୋଳା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଏଥର ଏଇଟି ହେଉଛି ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ । ଆରବର୍ଷ ଠିକ୍ ଏହି ମେ' ମାସରେ ଲିଙ୍ଗରାଜ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମାତୃପୁରମ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଆମର ପ୍ରଥମ ପୋଖରୀ ଖୋଳା ହୋଇଥିଲା । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ଦଶଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା । ମାତୃପୁରମ୍‌ର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହେନ୍ଦ୍ର ଭାଇଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ ତାହା ଚାଲିଥିଲା । ଏକାନ୍ତ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସତେଅବା ଏକାନ୍ତ ଅଭିପ୍ରେତ ଭାବରେ ଏହିଭଳି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଉପଲକ୍ଷ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି କୌଣସି ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଦଶଟି ଦିନ ଏକତ୍ର ଅତିବାହିତ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରଥମେ ଆମ ଭିତରୁ କେତେଜଣ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ହାତ ବଢ଼ାଇବା ମାତ୍ରକେ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନେ ମଧ୍ୟ ମିଳିଗଲେ । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜ ନିଜ ଯିବା ଆସିବାର ଖରଚ ବହନ କରିବା ଓ ଦଶଦିନର ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜ ହାତରୁ ତିରିଶଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ଦେବା,—ଏହିପରି ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥିଲା । ଯେତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିର ଉଦ୍‌ଯାପନ ହେଲା, ସେତେବେଳେ

ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଯେ, ଆମେ ଆର ବର୍ଷକୁ ମଧ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି ଜାଗାରେ ଏହିପରି ଏକଜୁଟ ହେବା,—କାମ କରିବା, ଆଲୋଚନା କରିବା, ପରସ୍ପର ସହିତ ଡୋରି ଲଗାଇବା ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଡୋରି ପକାଇ ପାରିବା । ଏ ବର୍ଷର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସାରି ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ିବା ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ଯାହା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ତାହା ହେଉଛି, ଏହି ଆରବର୍ଷ ବାରବାର ଆସିବ, ପ୍ରତିବର୍ଷ ଆସିବ, ପଛକୁପଛ ଲାଗି ରହିଥିବ ।

ବାହାରୁ ଆସିଥିବା ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇ ଆରୁହାବୃତ୍ତିରେ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ଜଣ ଏକଜୁଟ ହୋଇଥିଲୁ । ମଇମାସର ଶେଷ ଦଶଦିନ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ଏକୋଇଶି ତାରିଖ ରାତି ଅଧିକ ସୁଦ୍ଧା ଆମେସବୁ ବାଟ ପଚାରି ଆସି ଯଥାସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲୁ । ଆମ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ହେଉଛନ୍ତି କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଥିବା ଅଥବା ପାଠସାରି ସଦ୍ୟ କଲେଜରୁ ବାହାରିଥିବା ପିଲା, କେତେଜଣ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରୁଥିବା ଅପା ଓ ଭାଇ,—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୌଣସି ଏକ କଲେଜର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ମଧ୍ୟ ଆମ ସହିତ ଆସି ଏପରି ଭାବରେ ମିଶିଗଲେ ଯେ, ଦିନକ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଆମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବଳଟିଲୁ ଆଲଗା କରି ଚିହ୍ନିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ଢେଙ୍କାନାଳ, କେନ୍ଦୁଝର, କଟକ, ବାଲେଶ୍ୱର—ଏଥର ଆମେ ଏହି ଚାରୋଟି ଜିଲ୍ଲାରୁ ଆସି ଆରୁହାବୃତ୍ତିରେ ଠୁଳ ହୋଇଥିଲୁ । ସକଳ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ସମସ୍ତେ ବସ୍ତୁତଃ ସେହି ଗୋଟିଏ ସନ୍ତକକୁ ଆଗ୍ରହ ଭିତରେ ଧରି ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ନା କୌଣସି ପାଠକକ୍ଷ ସହିତ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ ରହିଥିଲେ । ତାହାହିଁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ମେଳରେ ପରିଣତ କରି ରଖି ପାରୁଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ଅନମ୍ୟ ଜିଜ୍ଞାସା, ଆପଣାର ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକାନ୍ତ ନିକାଞ୍ଚନ ଜୀବନଟି ଠାରୁ ବୃହତ୍ତର ଆଉ ଅଧିକ କିଛି ଲାଗି ନିଜକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରି ଗଢ଼ିବା ଲାଗି ଏକ ଅନମନୀୟ ଇଚ୍ଛା ଓ ତଜ୍ଜନିତ ତଦନୁରୂପ ଏକ ଖୁସୀ,—ତାହାହିଁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିଲା । ଦୂରତା ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଅପସରି ଯାଉଥିଲେ । ଆମେ ସଜ୍ଞା ହେଲେ ଯେ ଆମ ଅଡ଼ୁଆଗୁଡ଼ାକ ସୂତା ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ଖୋଲିଯାଇ ପାରିବ ଓ ସେହି ସୂତାକୁ ଢେର ପର ବ୍ୟବହାର କରି ଯେ ଆମେ ସଂସାରରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ଆଣି ପାରିବା ଓ ସବୁରି ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅସଲ ସେତୁଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୂପେ ଅନୁଭବ ବି କରି ପାରିବା, ଆମ ଦଶଦିନର ଚଳପ୍ରଚଳ ଆମକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସେହି କଥାଟିକୁ କହିଦେଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଆମେ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆରୁହାବୃତ୍ତି ଓ ଦହମୁଣ୍ଡାର ବନ୍ଧୁମାନେ କାର୍ଯ୍ୟର

ନିର୍ଦ୍ଦେଶଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ଶଯ୍ୟାତ୍ୟାଗ ଏବଂ ପାଞ୍ଚଟା ବାଜିବାକୁ ଆହୁରି ପନ୍ଦର ମିନଟ୍ ବାକିଥିବା ବେଳକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପତାକା ତଳେ ସମସ୍ତଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ଆବାହନକାରୀ ଧ୍ୟାନ । ତା'ପରେ କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ । ଥୋକେ ମାଟି ଖୋଳିବେ ଆଉ ଥୋକେ ମାଟି ଭରିଦେବେ ଓ ମୁଣ୍ଡକୁ ଉଠାଇ ଦେବେ, ଆଉଥୋକେ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ମାଟିକୁ ନେଇ ହୁଡ଼ାରେ ପକାଇବେ । ସାଢ଼େ ଛଅଟା ବେଳକୁ ଦିବସର ପ୍ରଥମ ଆହାର ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା । ପନ୍ଦର ମିନିଟରେ ମଧ୍ୟାନ୍ତରରେ ଆମେ ନିଜ ନିଜର ରୁଚି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅନୁସାରେ ହାତ ଧୋଇ ବା ନଧୋଇ ଗୁଳାଏ ଚିନିମିଶା ଚପିଟକକୁ ସେବନ କରିବାରେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲୁ । ତା'ପରେ ପୁନର୍ବାର କାମ ଲାଗି ଯାଉଥିଲା ଓ ସମାନ ଆଠଟା ବେଳକୁ ଶେଷ ହେଉଥିଲା । ସାତଟା ବାଜିବା ବେଳକୁ ରେଡ଼ିଓଟିଏ ଆସି ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାରେ ରଖା ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଆମକୁ ସଖ୍ୟ ତଥା ଉତ୍ସାହ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲା । ଖବରଗୁଡ଼ିକ ସରିବା ପରେ ଆମେ ସେଥିରୁ କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ ସକାଳେ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣୁଥିଲୁ ତା'ପରେ ଶ୍ରମର ପ୍ରଥମ ମୁଥଟି ସରି ଯାଉଥିଲା । କ୍ଳାନ୍ତ ଶରୀର ଗୁଡ଼ାକରେ ସତେଅବା ଆହୁରି କାହାର ବରଦ ହସ୍ତ ଆସି ବାଜି ଯିବାପରି ଆମେ ସମସ୍ତେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ନଦୀକୁ ଗାଧୋଇ ବାହାରି ଯାଉଥିଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଜୁଆରିଆ ନଦୀ ଫୁଲି କରି ରହିଥାଏ, ଢେଉମାନଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତିହାରକ ନୃତ୍ୟ ଭିତରେ ନଈ ପହଁରିବା—ଏ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅନୁଭୂତି । ତା'ପରେ ଶିବିରକୁ ଫେରିଆସି ଆମେ କଲମଶାଗ ବା ପଣିବା ସନ୍ତୁଳା ଦେଇ ଭାତ ଓ ତୋରାଣି ମିଶାଇ ପେଟେ ପେଟେ ଗର୍ଭସ୍ଥ କରୁଥିଲୁ ଓ ସାଢ଼େ ନଅଟା ବେଳେକୁ ଆଲୋଚନାରେ ଆସି ବସୁଥିଲୁ । ଦଶ ଦିନର ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ମାଆଙ୍କର "ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତର" ଏବଂ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର Aphorism କିଛି ଅଂଶକୁ ଭୂମି କରି, ନିଜର ପ୍ରେରଣା, ମନନ ତଥା ସଂକଳ୍ପଗତ ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ ଏବଂ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲୁ ।

ବାରଟା ବାଜିଲେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ । ତା'ପରେ ବିଶ୍ରାମ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମୟ । ଦୁଇଟା ବେଳକୁ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ । ତା'ପରେ ତିନଟାରୁ ସାଢ଼େ ଚାରିଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଠନ ଓ ଆଲୋଚନା । ସାଢ଼େ ଚାରିଟାରୁ ଘଣ୍ଟାଏ ଲାଗି ପୋଖରୀ ଖୋଳା ଏବଂ ତା'ପରେ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିବାଯାଏ ଭଲି ଖେଳ । ରାତିରେ ଭୋଜନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକାଠି ବସି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ଆଲୋଚନା । ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ଜଣେ ଭାଇ କିମ୍ବା ଭଉଣୀ ପ୍ରଥମେ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ସେହି ବିଷୟଟିର ଉପସ୍ଥାପନା କରାଇବେ । ତା' ପରେ ବିଷୟଟି ମୁକ୍ତ ଆଲୋଚନା ନିମନ୍ତେ ଖୋଲା ରହିବ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏହି ଦେଢ଼ ଘଣ୍ଟାର ଆଲୋଚନାରେ ଆମ

ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା କେତେ ଗଣ୍ଠି ଯେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ନିର୍ଭର ପାଇ ଫିଟିଯାଇ ପାରୁଥିଲା, ସେକଥା ସେଠାରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିଲୁ । ସବା ଶେଷ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ମିଶି ଯେତେବେଳେ ଖରିଦରକର ସମାଧିପୀଠରୁ ଶିବିରକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲୁ, ସେତେବେଳେ ଆମର କାହାରି ଭିତରେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବଛିନ୍ନ ଓ ଗୁପ୍ତ କରି ରଖିବା ଭଳି ସତେ-ଯେପରି ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ, ସଂସାରରେ ଏକ ଆରେକୁ ଡରିବା ଲାଗି ସତେଯେପରି ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏହିପରି ଏକ ପାରସ୍ପରିକ ନିର୍ଭର,—ତାହା ହିଁ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଅସଲ ବଳ ।

ଶିବିରର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଆମ ଭିତରୁ ଅନେକ ଫୁସ୍ ଫାସ୍ ହେଉଥିଲେ ଯେ, ଆର ବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏହିପରି କୌଣସି ନା କୌଣସି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଏକଜ ହେବା । ଆର ବର୍ଷ କେଉଁ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଆମକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ଡାକିବା ଲାଗି ମନ କରିବ କେଜାଣି ? ସେଠାରେ ଆମେ ଏକାଠି ମିଶି କିଛି କାମ କରିବୁ, ପରସ୍ପରର ଅନ୍ତରକୁ ସଂଖୋଲି ପାରିବା ଭଳି ମାତୃ-ସାହିତ୍ୟ ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ-ସାହିତ୍ୟର ଆଲୋଚନା କରିବୁ, ସଂଶୟର୍‌ପାଚିରିରଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣା ଅନ୍ତର ଭିତରେ ପାର ହେବାକୁ ବଳ ସଂଗ୍ରହ କରିବୁ । ପୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା, ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ କାହିଁକି, ଏକା ସମୟରେ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ହୁଏତ ଏହିପରି ଭ୍ରମଶିବିରର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାର କେବଳ ଗୋଟାଏ ଅଞ୍ଚଳ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଉପକୂଳାଞ୍ଚଳରେ ନୁହେଁ, ଏକାବେଳେକେ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ, ମଧ୍ୟ ତାହାର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଯେତେ ଯେତେ ଅଧିକ ବନ୍ଧୁ ଆମ ସାଙ୍ଗକୁ ବାହାରିବେ, ତେତେ ତେତେ ତାହା ଅଧିକ ସହଜରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁଥିବ । ଆଗାମୀ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ହୁଏତ ଆମେ ପଚିଶ ଜଣ ସ୍ୱରିକ ଏହି ଧାରାରେ ତିଆରି ହୋଇଯାଇ ପାରିବା । ଏହା ଆମର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଦୃଢ଼ କରିବ, ଆମର ପ୍ରତ୍ୟୟ ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଶୟମୁକ୍ତ କରି ଆଣୁଥିବ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ସମୟରେ ଦୂରତା ବଢ଼ିବାର ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଏ । ଦୂରତା ବଢ଼ିଲେ କପଟତା ବଢ଼େ, କୃତ୍ରିମତା ଦେଖାଦିଏ । ପୁରୁଣାମାନେ ନୂଆମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆଗକୁ ଓ ଅଧିକ ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଯିବେ ବୋଲି ମନ କରୁଥାନ୍ତି । ନୂଆମାନେ ପୁରୁଣାମାନଙ୍କୁ ଈର୍ଷା କରନ୍ତି । ଅଭିଜ୍ଞତା ରହିଥିବାମାନେ ଅଭିଜ୍ଞତା ନଥିବାମାନଙ୍କୁ ଏଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ସବୁରି ଦେଖାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଧୀନ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ବିକାଶ ଲାଭ

କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଆଜି ଦେଖାଇ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବାର କେତେଭଳି ଦୁଷ୍ଟାମି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଏ । ପାରସ୍ପରିକତା ମାଡ଼ ଖାଇଯାଏ । ଏହି ପାରସ୍ପରିକତାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ନପାରିଥିବାରୁ ଭାରତବର୍ଷର ନାନା ଉଦ୍ୟମ ଓ ସାଧନା ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିମୀଳିତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ଆଗରୁ ଯେପରି ହୋଇଛି, ଆମେ ତାହାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡ଼ିବା, ତୋରଗୁଡ଼ିକୁ ଲୋଡ଼ିବା,—ତଦ୍ୱାରା ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ତାହାର ଅସଲ ଦ୍ୟୋତନାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ପାରିବ । ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପରର ଗଠନ-ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ସମ୍ମତ ହୋଇ ରହିଥିବେ । କେଉଁଠି ସହାୟତାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥିଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇ ପାରୁଥିବା ଏବଂ ଏହିପରି ଶ୍ରମଶିବିରମାନ ଆମକୁ ସେଥିଲାଗି ଏକ ବହୁ ସମ୍ଭାବନାମୟ ଅବକାଶ ଅବଶ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରୁଥିବ । ପୃଥିବୀ ରହିଲେ ସିନା ଆମେ କେବଳ ନିଜର ବୋଲି କହୁଥିବା ଏହି ଭିତ୍ତି ମଧ୍ୟ ରହି ପାରିବ ?

ଜୁନ, ୧୯୮୫

ଉତ୍ସାହ

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ ଉଠେ । ଆମରି ଆଖି ଆଗରେ ଆମର ଦିଗଗୁଡ଼ାକୁ ରକ୍ତରଞ୍ଜିତ କରି ସିଏ ସତେଅବା ଆମରି ଲାଗି ଉଦିତ ହୁଏ । ସତେଅବା ଆମରି ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟକରି ଉଦିତ ହୁଏ । ଆମ ପାଇଁ ଆମରି ସକାଳକୁ ଡାକି ନେଇଆସେ । ସଂସାରରେ ପ୍ରତିଦିନ କେତେକେତେ ଫୁଲ ଫୁଟନ୍ତି । ଆମ ବାହାରେ ଫୁଟୁଥିବା ପରି ଆମର ଭିତରେ ବି ବେଳେବେଳେ ଫୁଟି ଉଠୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାନ୍ତି । ଆମକୁ ଧନ୍ୟକରି ଫୁଟନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ହଠାତ୍, କାହାର ମନ ଅନୁସାରେ ହଠାତ୍ କେଉଁଠି ସ୍ପନ୍ଦନଟିଏ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ । ଆମ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ସତେଅବା ସବୁକିଛି, ଏକାବେଳକେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୋଇ ଉଠିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଆମ ଭିତରର ତନ୍ତ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ ସେତେବେଳେ ସତେଅବା କେଉଁ ଚିହ୍ନା ହାତର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଥିବା ପରି ଏକାବେଳେକେ ଝଙ୍କୃତ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ହୃଦୟରେ ଚେତଣା ଲାଗିଯିବାପରି ବୋଧହୁଏ । ଅପଣାକୁ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁଟି ପରି ମନେହୁଏ । ଆପଣାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସତେଅବା ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଚଉଦଭୁବନ ଖେଳି ଗଲାପରି ଲାଗୁଥାଏ ।

ବେଳେବେଳେ ଏହି ସଂସାରରେ ସତେଅବା ସମସ୍ତେ ବନ୍ଧୁଭଳି ମନେ

ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଘରଟି ଭିତରେ ସବୁର ସହିତ ଯୋଡ଼ାହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ତଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯିଏ ଏକାଠି ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଛି, ସ୍ୱୟଂ ତାହାରି ସହିତ ଯୁକ୍ତହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ସଂସାରର ସବୁଯାକ ଭୟ ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ସତେଅବା ଆଉକୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଇଥାଏ । କାହାକୁ ହୃଦୟରେ ଆପି ବା କାହାର ଅଭୟ ହାତକୁ ଧରି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ଦୂରତାଗୁଡ଼ାକ କୁଆଡ଼େ ହଟି ପଳାନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଅତି ପାଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ । ସଂସାରରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁପରି ଲାଗେ, ସହୃଦୟ ପରି ଲାଗେ । ଜୀବନକୁ ଦେଖୁଥିବା ଆମର ଯେଉଁ ଆଖି ଆମକୁ ଏତେ ଏତେ ସହୃଦୟତାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଆଣି ଦେଇଛି, ସେତେବେଳେ ସେହି ଆଖିଟି ପାଖରେ କେବଳ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବାକୁହିଁ ମନ ହୁଏ । କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବାହିଁ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଏକମାତ୍ର ପଥ ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହେଉଥାଏ ।

ଏହାକୁହିଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଉତ୍ସାହ ବୋଲି କହୁ । ଖିଅ ଲାଗି ରହିଥିବାର ଅବସ୍ଥା, ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ସାହର ଅବସ୍ଥା । ଉତ୍ସାହକୁହିଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ସାଙ୍ଗ କରି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ସମୟରେ ଆଦୌ ଅଭିଯୋଗ କରିବାକୁ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆଦୌ ଈର୍ଷା କରିବାକୁ ବି ମନ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ତେଣୁ ଆପଣା ଭିତରେ ନିଜକୁ ଆଦୌ ଖଣ୍ଡିଆ ବୋଲି ଲାଗେ ନାହିଁ । ଉତ୍ସାହୀ ମଣିଷ ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ଜାଣିଥାଏ, ମାର୍ଗଟିକୁ ଜାଣିଥାଏ ଏବଂ ଏହି ମାର୍ଗର ଆଗେ ଆଗେ ରହି ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଇ ଯାଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଖୁବ ଭଲ କରି ଦେଖି ପାରୁଥାଏ । ତେଣୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ନଥାଏ । ଗ୍ଲାନି ନଥାଏ, ଜୁଗୁପ୍ସା ବି ନଥାଏ । ମାତ୍ର, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବେଳେ ଏପରି ଆସେ, ଯେତେବେଳେ କି ଦାଗଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ସଂଶୟମାନ ଅବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଜିଭ ବିସ୍ତାରି କରି ବିଶ୍ୱାସମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ବାହାରିଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଲୁଚିବାକୁ ଖାଲି ମନ ହୁଏ, ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଆଗ ମୋ' କଥାଟି ରହିଲେ ଯାଇ ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଆଗକୁ ଯିବାଲାଗି ବାଟ ଛାଡ଼ିବି ବୋଲି ଜିଦ୍ କରିବାକୁହିଁ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପୌରୁଷ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥାଏ । ଭଗବାନ କେବଳ ମୋ'ରି ଅଭିଯୋଗଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣନ୍ତୁ ଏବଂ ସବାଆଗ ତାହାରି ପ୍ରତିକାର କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଜେଣ୍ଡି ଧରି ବସିବାକୁ ଖାଲି ମନ ହୁଏ । ଭଗବାନ ପଛକେ ହାରିଲେ ହାରନ୍ତୁ, ମାତ୍ର ସବାଆଗ ମୋ' ଫରିଆଦଗୁଡ଼ାକୁ ଶୁଣନ୍ତୁ ଓ ମୋର ଦାବିଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରି ମୋତେ ନେଇ ସବାଉଚ୍ଚ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସାନ୍ତୁ ବୋଲି ଖୁଣ୍ଟ

କରି ବସିବାକୁ ସେତେବେଳେ ଭାରି ସହଜ ଲାଗେ, ଭାରି ମୂଲ୍ୟବାନ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମନେହୁଏ ।

ଆମ ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ କେତେ ସଉକିନ ହୋଇ ଏହିସବୁ ଅଭିନୟ କେତେ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ କେତେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରି ରଖିଥାଉ । ଆମେ ସାନବଡ଼ ସମସ୍ତେ ଏକଥା କରୁ । ସାନମାନେ ବଡ଼ମାନଙ୍କ ପରି ହେବାକୁ ମନେ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ରୁଷି ବସିଥାନ୍ତି । ବଡ଼ମାନେ ସାନମାନଙ୍କୁ ସତତ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିବେ ବୋଲି ମନେ ରଖିଥାନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ବଗିଚାର ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ସେହିମାନଙ୍କର ଫରମାସ ଅନୁସାରେ କାହିଁକି ଫୁଟୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଭୁଲୁଗୁଣା ଦେଉଥାନ୍ତି ଓ ରୁଷନ୍ତି । ଏବଂ ଏହିଭଳି ଏକ ଦୁର୍ବିପାକର ବ୍ୟସନ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ପକାଇ ରଖି ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଉ ମୋଟେ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ଆସୁନାହିଁ ବୋଲି କେତେବଡ଼ ପାଟିରେ କହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଉତ୍ସାହର ମାର୍ଗରେ ସେମାନେ କେତେ ସର୍ତ୍ତ ରଚିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସଂସାର ଭାଙ୍ଗିଯାଉ ପଛକେ, ମାତ୍ର ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ସବାଆଗ ପୂରଣ ହେଉ ବୋଲି କେତେ ଅଳିଅଳ ହୋଇ ଦାବି କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଉତ୍ସାହ ସିନା ଆଗେଆଗେ ଯାଆନ୍ତା ଓ ସେମାନେ ତା'ପଛରେ ଯାଉଥାଆନ୍ତେ; ମାତ୍ର ସେମାନେ ନିଜେ କାନରେ ଘରର ସବୁଯାକ ଚାବିକୁ ଏକାଠି ଗୋଛା କରି ବାନ୍ଧି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଚାଲିଲେ ଯାଇ ଉତ୍ସାହବସ୍ତୁଟି ତା'ପରେ ଯାଇ ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି ଆଣ୍ଠ କରି ଥାଆନ୍ତି । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ସେମାନେ ଭାରି ଖଣ୍ଡିଆ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି । ଭିତରେ ଆପଣା ପାଖରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଅସଲ ଅଧିଷ୍ଠାନଟି ପାଖରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯେ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଅନେକ ଖଣ୍ଡିଆର କାରଣ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସାଙ୍ଗ ବୁଝାଇ କରି କହିଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ଯାଇ ସେମାନେ ହୁଏତ ରୋଗମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ ।

ମାତ୍ର, ସବାଆଗରେ ଆପଣାକୁ ରଖି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ଜୀବନର ଧାରାରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଥିବା ମଣିଷମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସାଙ୍ଗ ଚାହୁଁନଥାନ୍ତି । ସେମାନେ କାହାରି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ସାଙ୍ଗ କରିବାକୁ ଡରନ୍ତି । ବାହାରେ କେତେ ବର୍ତ୍ତୁଳ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତୁଳ ହୋଇ କଥା କହୁଥାନ୍ତି,—ମାତ୍ର ଆପଣାର ମଞ୍ଜଟା ଭିତରେ ସାଙ୍ଗ କରିବାକୁ ଡରନ୍ତି । ଏବଂ, ସାଙ୍ଗ କରିବାକୁ ସାହସ କରୁ ନଥିବା ମଣିଷ ଯେତେ ଗରଜନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସାହ ପାଇପାରିବ କିପରି ? ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର

ସଂଯୁକ୍ତକାରୀ ପ୍ରେରଣାଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ଆପଣାର ପରି ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଓ ସାଙ୍ଗକୁ ଆସିବାକୁ ଡାକୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତଥାପି ନିତାନ୍ତ ଅସଙ୍ଗ ହୋଇ ରହୁଥା'ନ୍ତି । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ଥାଆନ୍ତି, ତଥାପି ଅସଙ୍ଗ ହୋଇ ରହୁଥାଆନ୍ତି । ରୁଟିନ ଭିତରେ ଥାଆନ୍ତି, ରୁଟିନ୍-ଗୁଡ଼ାକରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜାକଜମକ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଶୃଙ୍ଖଳା ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦେବାକୁ କେତେ ଖର ହୋଇ ରହୁଥାନ୍ତି । କର୍ତ୍ତା ପରି ଦିଶିବାକୁ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱଗୁଡ଼ାକ କେତେ ଲୋଭସକ୍ତ ସ୍ୱଭାବରେ ଜାରି କରୁଥାନ୍ତି । ତଥାପି ସାଙ୍ଗ ଛୁଡ଼ି ରହୁଥାଆନ୍ତି, । ନିଜ ଭିତରେ ଯେତିକି ସାଙ୍ଗଛଡ଼ା ହେବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି, ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପ୍ରକୁପିତହୋଇ ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣ ଖୋଜିବାରେ ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଆଖି ବୁଜି ବସିଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ ମାଗନ୍ତି, ନୀରବ ରହୁଥିବା ସମୟରେ ସତେଅବା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଧୋବଲା ବଳଦ ପରି ଗଡ଼ଆଣ୍ଟା ଯାକର ସବୁ ପାଣିକୁ ବିକ୍ଷୋଭିତ କରି ରଖିବାକୁ ମନ କରୁଥାଆନ୍ତି, ତଥାପି ଭାରି ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ରହୁଥାନ୍ତି ।

ବନ୍ଧୁ, ତୁମେ ସତତ ଉତ୍ସାହର ଭାଜନ ହେବାକୁ ଯେତେକୁ ସତ ମନ କରୁଥିଲେ ଆସ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସାଙ୍ଗ ହୁଅ । ବିନା ସର୍ତ୍ତରେ ସାଙ୍ଗ ହୁଅ । ନିଜ ପାଇଁ କିଛି ମାଗ ନାହିଁ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଅନୁରାଗଟିକୁ ସଦା ବଡ଼ ବୋଲି ଚିହ୍ନିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର । ସେହି ଚିହ୍ନିବାରୁହିଁ ଉତ୍ସାହ ମିଳିବ, ସେହି ଚିହ୍ନିବାରୁହିଁ ଦୂରତା କଟିଯିବ, କ୍ଷତ ଗୁଡ଼ିକ ଭଲ ହୋଇ ଆସିବ । ତା'ପରେ କେବଳ ଆପଣାକୁ ଦେଇଦେବାକୁହିଁ ମନ ହେବ । ପରସ୍ପର ପାଖରେ ନିଜକୁ ଦେଇଦେବାକୁ ମନ ହେବ । ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ଅସଲ ସାନ୍ନିଧ୍ୟଟି ସମ୍ଭବ ହେବ । ସେହି ଅସଲ ସାନ୍ନିଧ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରାହିଁ ସତତ ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ରହିବା, ତାହାହିଁ ଆଶୀର୍ବାଦ । ଉତ୍ସାହ ଏଇ ଫଳ ବା ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ ଯେ, ତୁମେ ତାକୁ ଅମୁକ ସ୍ଥାନଟିକୁ ବା ଅମୁକ ସିଂହାସନଟିକୁ ଦଖଲ କରି ରହିଲେ ପାଇପାରିବ । ଉତ୍ସାହ ହେଉଛି ଏକ ଜୀବନଗୀତ, ଆପଣାକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ମତି ସହିତ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ରଖିବାର ଗୀତ । ସ୍ୱଭାବତଃ କୃତଜ୍ଞ ରହି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଅର୍ଥାତ୍ କାମରେ ଲାଗିବାର ଏକ ଗୀତ । ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଯୁଗସମ୍ଭାବନାର ଆହ୍ୱାନ ମୋ' ଲାଗି ମୋ' ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଆସି ଅପେକ୍ଷା କରିଛି । ମୁଁ ସେହି ଆମନ୍ତ୍ରଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବି । ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି, ସାଙ୍ଗରେ ଥିବି । ତେବେଯାଇ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ପାରିବି । ମୋ' ଭିତରେ ଆଉ ବାହାର ଭିତରେ ସମଞ୍ଜସତା ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବି ।

ଜୁଲାଇ-ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୫

ଯାହା ସତକୁ ସତ

ସଂସାର ପ୍ରକୃତରେ ଦୁଇଟା ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ, ଅନେକ ମଣିଷ ଏହି ସଂସାରଟାକୁ ଦୁଇଫାଳ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, ଦୁଇଫାଳ ହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ସଂବେଦନାର ଘରଟି ହୁଏତ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଅଭିପ୍ରାୟ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ, ଦୁଇଭାଗ ହୋଇ ରହିଥାଏ ବୋଲି ସେମାନେ ବାହାରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଭାଗ କରି ବଞ୍ଚୁଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଦ୍ୱୈତ ବ୍ୟାଧିର ପାଲରେ ପଡ଼ି ସେମାନେ ଗୋଟାକୁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଆଉଗୋଟାକୁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଦୁଇଟା ମଧ୍ୟରେ ନିୟତ ଟଣା ଘୋଷରା ହେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଯେତିକି ଉଲ୍ଲାସ ଏବଂ ଭାବାତୁରତା ସହିତ ସେମାନେ ଏ ମୁହଁରେ ଆଦର୍ଶର କଥା କହୁଥା'ନ୍ତି ଓ ଆଦର୍ଶ ନାମରେ ପାଦୋଦକ ପାନ କରୁଥା'ନ୍ତି, ସେ ମୁହଁରେ ପ୍ରାୟ ସେତିକି କାତରତା ଏବଂ ଅନନ୍ୟମନସ୍କତା ସହିତ ପଙ୍କ ଭିତରେ ଲୋଟିବାରେ ଲାଗିଥା'ନ୍ତି ଓ ସେହିପରି ଲୋଟିବାକୁହିଁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏକାବେଳକେ ଦୁଇଟା ଯାକ ଭୂମିଟାକୁ ଏତେ କୁଶଳତା ସହିତ ନିର୍ବାହ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ନିଜକୁ କେତେ ନା କେତେ ସାବାସ ଦେଉଥାଆନ୍ତି ।

ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଯାହାସବୁ ଲେଖା ହୋଇ ରହିଛି, ଯଦି ସତକୁ ସତ ଆମେ ସେସବୁ ସହିତ ଆମ ଜୀବନ-ଜଳାଶୟଗୁଡ଼ିକର ସ୍ପର୍ଶ ଘଟାଇବାକୁ ମନ କରି ପାରୁଥାଆନ୍ତୁ, ତେବେ ଶାସ୍ତ୍ରର ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଆମ ଜୀବନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥାଆନ୍ତା, ସେସବୁ କ୍ରମଶଃ ଆମ ଲାଗି ଜୀବନସତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ପରିଣତ ହୋଇ ପାରୁଥାଆନ୍ତା । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆମରି ପରି ଅନିଚ୍ଛୁକ ମଣିଷମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଗାଦିରେ ନେଇ ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ସେହି ଗାଦିକୁ ପୂଜା କରି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଭିପ୍ରେତ ଯୋଗ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରି ପାରିଲେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେହିମାନଙ୍କର ପ୍ରକୋପରେ ପଡ଼ି ଗାଦିକୁ ଗାଦିବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେମିତି, ଆମକୁ ଠିକ୍ ତଦନୁରୂପ ଗୁରୁ ମଧ୍ୟ ମିଳି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମକୁ ଗାଦିର ମହାତ୍ମ୍ୟ ବିଷୟରେ ଶଗଡ଼ ଶଗଡ଼ ଶାସ୍ତ୍ର ବଖାଣିଛନ୍ତି, ଆମକୁ ସେହି ଗାଦି ପାଖରେହିଁ ଅଟକି ଯିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ହୁଏତ ଏହାରି ଫଳରେ ସଂସାରରେ କାଳେ କାଳେ ଗାଦିର ଭିଡ଼ ଲାଗି ରହିଛି; ଗାଦି ଗାଦି ଭିତରେ କଳହ ଲାଗିରହିଛି । ଗାଦିଗୁଡ଼ାକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଉଚ୍ଚ-ନୀଚ କରି ଚିହ୍ନଟ କରିଦେଇ ପାରିବା ସକାଶେ କିସମ କିସମର ଭେକ ଓ ବାନାର ଭିଆଣ ହୋଇଛି । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଅସଲ ସ୍ପର୍ଶଟି ଆମ ଜୀବନରେ ସକଳ ପାବନର କାରଣ ହୋଇ ପାରୁଥାଆନ୍ତା, ସେଇଟି ଉଢ଼ୁଆଳ ହୋଇ ରହିଯାଉଛି ।

ଏହି ସଂସାର ସତକୁ ସତ ବଦଳିବ ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ସତକୁ ସତ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ, ସେହି ଅସଲ ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ଆଗରୁ ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ତାହାର ମୀମାଂସାକାରୀ ବୀଜଟି ଆମରି ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି ଅର୍ଥାତ୍ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ସତକୁ ସତ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥାଆନ୍ତୁ, ତେବେ ଆମ ଜୀବନର ଅନେକ ସମସ୍ୟାର ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ସମାଧାନ ହୋଇଯାଆନ୍ତା । ଆମେ ଆଉ ମିଛଟାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଜାଣିସିଆଣିଆ ହୋଇ ବାଡ଼ ବୁଲାଇବାକୁ ମୋଟେ ମନ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧାର ଦିଶୁଛି ଓ ବାଟଗୁଡ଼ାକ ମୋଟେ ଦିଶୁ ନାହିଁ ବୋଲି କଦାପି କହନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଯାହା ଆସୁଛି ତାହା ଆମକୁ ତେଣିକି ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଯାଇ ପାରନ୍ତା; ଆମ ନିଜ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେବା ମାତ୍ରକେ ଆମେ ସେହି ଅତ୍ୟାସନ୍ନ ଓ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀକୁହିଁ ସିଧା ଆଗ ଦେଖିବାକୁ ପାଆନ୍ତୁ । ପରସ୍ପରର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ଦେଲା ବେଳକୁ ଆମେ କେବଳ ଆମ ସହଯୋଗୀ ଏବଂ ସହଗାମୀମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଆନ୍ତୁ । ତା'ପରେ, ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ପଛରେ ରହିଯିବାକୁ ମନ କରୁନୁ ବୋଲି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପଛକୁ ଟାଣି ଧରିବା ଲାଗି ଆମର ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ପୁରୁଣାଟାକୁ ଭଲ ପାଇ ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରି ମୁଖରେ ନୂଆ ଜଗତର ହରିନାମ ଅଥବା କୃଷ୍ଣନାମ ଜପିବାକୁ ଆମକୁ ଆଉ ତେଣିକି ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗନ୍ତା ନାହିଁ । "One must renounce being adapted to life as it is and succeeding in it if one wants to prepare for life as it will be and to become an active and efficient part of it." (Mother's Cent Vol. —XII, 1978; Page-55) ସେତେବେଳେ ମାଆଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତିଟିର ମର୍ମକୁ ନିଜର କରି ନେବାଭଳି ବୁଝିବାଲାଗି ଆମକୁ ଆଉ କଦାପି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । ତା'ହେଲେ ଆମେ ଆମ ଜୀବନର କେତେ କଳବଳରୁ ପ୍ରକୃତରେ ରକ୍ଷା ହିଁ ପାଇଯାଆନ୍ତୁ । କେତେ ଅଭିନୟ, କେତେ ମୁଖ ପିନ୍ଧା ଓ କେତେ କୃତ୍ରିମତା ଆମ ପାଖରୁ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତେ । ତା'ପରେ ଆଉ ବାନା ଗୁଡ଼ାକର ଉଚ୍ଚ ଆଳରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ରହିବା ଲାଗି ଆଦୌ ମନ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ବାନା ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତେ ।

ସଂସାରଟାକୁ ଯେଇ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି, ସେ ଏହି ସଂସାରଟାକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଛନ୍ତି ଓ ସଂସାରର ସକଳ ଆକାଂକ୍ଷା ତଥା ବାସନାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସେଇ ଏଠାରେ ଅନୁକ୍ଷଣ ବିରାଜମାନ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ସତକୁ ସତ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥା'ନ୍ତେ, ତେବେ ଆପଣାର ପ୍ରକୋପଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଏହି ସଂସାରକୁ କଦାପି ଏଭଳି ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଉ ନଥାନ୍ତେ । ତେବେ

ଏଠି ସତକୁ ସତ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାରେ ଫୁଲମାନେ ଫୁଟୁଥାଆନ୍ତେ, ହୃଦୟମାନେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହେଉଥାଆନ୍ତେ ଓ ବୃକ୍ଷମାନେ ମଧ୍ୟ ପଲ୍ଲବିତ ହୋଇ ପାରୁଥାଆନ୍ତେ । ଆମେ ତାଙ୍କୁ ସତକୁ ସତ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇ ପାରୁଥିବେ ଆମେ ସଂସାରରେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଚିଲା ଫଳ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତୁ ଓ ସିଏ ତାହାର ଉପରେ ଦେଇ ଚାଲିଯାଇ ପାରୁଥାଆନ୍ତେ । ଆମେ ନମିତ ହୋଇଥାନ୍ତୁ ଓ ସିଏ ଅନୁମନ୍ତା ହୋଇଥାଆନ୍ତେ । ଅଥବା, ମାଆଙ୍କ ଭାଷା ଦେଇ କହିଲେ ଆମେ ତାଙ୍କର collaborateurs ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତୁ । ତାଙ୍କର ସଂସାରରେ ତାଙ୍କୁ ଛୁଡ଼ାଇ ଏପରି ଆପଣା ତୂରୀଗୁଡ଼ାକୁ ଆପେ ବଜାଇବାକୁ ମନ କରୁନଥାନ୍ତୁ । ସେପରି ହେଉଥିଲେ ସଂସାର ତାଙ୍କ ବାଗରେ ଚାଲି ଆଆନ୍ତା,— ଏଠି ଆମେ ଏପରି ଭାବରେ ପରସ୍ପରକୁ ବଳିଯାଇ ବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ପରସ୍ପରକୁ ଚିପି ପକାଇ ସବା ବଡ଼ ହୋଇ ଉଠିବାକୁ ମୋଟେ ମନ କରୁ ନଥାନ୍ତୁ । ଆମର ଘରଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ଘରର ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା,— ଆମ ପିଣ୍ଡରେ ସେଇ ନିୟାମକ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତେ ।

ଆପଣାର କରୁଣା ଦେଇ ସିଏ ଅନୁକ୍ଷଣ ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ସହିତ ଯୋଡ଼ି କରି ରଖିଛନ୍ତି ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ସତକୁ ସତ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ଆଖିଗୁଡ଼ାକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ପାରୁଥିବାର ଦମ୍ଭ କରି ମୁଁ ନିଜେ କଦାପି ତାଙ୍କ ସଂସାରରେ ସତେଅବା ଏକ ବଳୀୟାର ବଳବର୍ଦ୍ଦ ହୋଇ ବାହାରିବାକୁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥାନ୍ତି । ତେବେ ମୁଁ କରୁଣାର ଭଜନ ହୁଅନ୍ତି । ପାଦ ଦୁଇଟିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ବାଟ ଚାଲିପାରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିପାରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଡାକଟିକୁ ଶୁଣିପାରନ୍ତି । ଯାହାଙ୍କୁ ମୁଁ କରୁଣାର ଅକୃପଣ ଭଣ୍ଡାର ବୋଲି କହୁଛି, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ଅଲଗା କରି ଅର୍ଥାତ୍ କେବଳ ମୋ’ ସକାଶେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ମାଗିବାକୁ ମନକରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣାର ଭକ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ତାଙ୍କର ହାତରେ ଧରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେହି କରୁଣା ମୋ ଜୀବନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ସତତ ରହିଆଛି ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ସତକୁ ସତ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପାରନ୍ତି, ତେବେ ଏ ଅହଂକାରଗୁଡ଼ାକ ଜମନ୍ତେ ମୋର ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଲୋଭ ରହନ୍ତା ନାହିଁ । ଜାଲଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ମାଛଟାପରି ଲୁଚ୍ଛା କୋଲାହଳ କରିବାଲାଗି ମୋତେ ଆଉ ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗନ୍ତା ନାହିଁ । ଏବଂ, କରୁଣାକୁହିଁ ଜୀବନ-ଉନ୍ମୋଚନର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭର ଯୋଗ୍ୟ କାରଣ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇ ପାରିଲେ, ଏଠି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋର ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବଦଳି ଯାଇପାରନ୍ତା ! ଯେଉଁମାନେ କରୁଣା ଉପରେ ମୂଳତଃ ଏକ ଅବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାନ୍ତି, ସେହିମାନେହିଁ କ୍ଷମତାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଥାନ୍ତି । କ୍ଷମତାକେନ୍ଦ୍ରିକ ନାନା କୋଲାହଳରେ ସେଇମାନେ

ନାସ୍ତିକ ଓ ନକ୍ସାଲାଇଟ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଛାତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଶିଖୁଥାନ୍ତି । ଯଦି ମଣିଷ ସତକୁ ସତ କରୁଣାର ସୃଜନ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ସିଏ ଏକ ଅନ୍ୟ ଚେତନାରେ ସଂସାର ଭିତରେ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ବାହାରେ । ଏକ ଆତ୍ମୀୟତାକୁ ଚେଣିକି ତା' ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଗଣିତକୁ ନିରୂପିତ କରାଏ ।

ସିଏ ଏଇଠି ମୋର ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ସତକୁ ସତ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାରିବି, ତେବେ ବାହାରର ଉପକରଣ-ବହୁଳତା ଲାଗି ମୋର ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଆକର୍ଷଣ ରହିବ ନାହିଁ । ବେଳେବେଳେ ମନେହୁଏ, ମଣିଷ ନାନା କାରଣରୁ ତାଙ୍କୁ ଆପଣା ଭିତରେ ବହନ କରି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ଭୟ କଲା ବୋଲି କ'ଣ ବାହାରେ ଏହିସବୁ ଉପକରଣ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରଗୁଡ଼ାକୁ ଏତେ ମନ କଲା କି ? ବାହାରର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ାକୁ ବହୁରଞ୍ଜିତ କରି ମାନିଲେ ଭିତରେ ଅସଲ ସିଂହାସନଟି ଉପରେ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଆସୀନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଚାହିଁ ଦେଖିବାକୁ ଯେ ହୁଏତ ଫୁରୁସତ ମିଳେ ନାହିଁ, ପୃଥିବୀର ସନ୍ଥ ଓ ସାଧକ ପଥିକମାନେ ଆମକୁ କେତେ ସାବଧାନ କରାଇଦେଇ ସେକଥା କହିଯାଇଛନ୍ତି । ହୁଏତ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ, ପରସ୍ପର ପାଖରେ ନିଜକୁ ଅଧିକ କରି ଦେଖାଇ ହେବା ଲାଗି ଆମେ ବାହାରର ଉପକରଣଗୁଡ଼ାକୁ ଏପରି ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଗଢ଼ି କରି ରଖିଥାଉ । ଅନେକ ମଣିଷ ଅସଲ ଆତ୍ମାଟି ପାଖରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ବୋଲି ହୁଏତ ଔପଚାରିକ ବାହ୍ୟତାଗୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭବ୍ୟ ଓ ଜାକଜମକ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ାକୁ ଇନ୍ଦ୍ରଭବନ ପରି ଗଢ଼ି ତୋଳିଦେବାକୁ ଆମ ସଂସାରରେ ଉଦାର ଦାନୀମାନେ କେତେ ସହଜରେ ରାଜି ହୋଇଯାନ୍ତି; ମାତ୍ର ଆପଣାର ଅସଲ ମନ୍ଦିରଟି ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସାଇ ଅଟକି ବାଟ ଚାହିଁବା କାମରେ କେତେଜଣ ସମ୍ମତ ହୁଅନ୍ତି ? ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାରେ କହିଲେ, ତାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ସନ୍ଦେଶ ପାଇ ଆପଣାର ମନ୍ଦିରଟିକୁ ପରିଷ୍କାର ଓ ଯଥାପରିମଳ କରି ରଖିବା ଲାଗି କେତେଜଣ ସାହସ କରନ୍ତି ?

ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଯଦି ଆମେ ସତକୁ ସତ ଆମ ଈପ୍ସିତ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରୟୋଗଶାଳାଟିଏ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତୁ, ତେବେ ସେହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ମାଧ୍ୟମରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଆମ ନିଜ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାନ୍ତା । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ କେତେ ନା କେତେ ବ୍ୟାକୁଳତା ନେଇ ସେହି କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଆସି ଏକାଠି ହୋଇଛୁ, ସେମାନେ ଆଉ ପରସ୍ପର ସହିତ କ୍ଷୁଦ୍ରକାଙ୍କ୍ଷା ନାନା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଭିତରେ ପଶି ଖଣ୍ଡିଆଖାବରା ହେବାକୁ ମୋଟେ ମନବଳାନ୍ତେ ନାହିଁ । ଆମେ ପରସ୍ପର ଲାଗି ଅସ୍ୱସ୍ତିର କାରଣ ହୁଅନ୍ତେ,

ପରସ୍ପରର ଦ୍ୱାର-ଉନ୍ମୋଚନରେ ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତେ, ଆମ ହୃଦ୍ୟମଣ୍ଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରସ୍ପରକୁ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରନ୍ତେ । ଏବଂ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଆମ ଦ୍ୱାରପାଖରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଆମକୁ ଏକ ଅଭିନବ ଭବିଷ୍ୟତର ଆଶା କରିବା ଲାଗି ସୁଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆମ , ବୟସ୍କତାର ଚାଲସୂତ୍ରାକୁ ପକାଇ ଅବୌ ବୁଢ଼ା କରିଦେବାର ଫିକର କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ନିଜ ନିଜର ଜୀବନରେ ଯେଉଁ କୋମଳତା, ନମନୀୟତା ଏବଂ ତାରୁଣ୍ୟକୁ ନାନା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକୋପନରେ ପଡ଼ି ଆମେ କ୍ରମଶଃ ମାରିଦେଇ ଆସିଛୁ, ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଅକସ୍ମ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ସଂସ୍ୟାସଂସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ଆମେ ତାହାକୁ ସତେଅବା ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରି ଆଣୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛୁ ଓ ଜୀବନରେ ଅସଲ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇବାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରୁଛୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆଉ କଦାପି ଆମର ପୁରୁଣା ଚାଲଗୁଡ଼ାକ ଅନୁସାରେ ନଚାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ *ଅନାଇଦେଲେ ମାତ୍ରକେ ସତେଅବା ଆମକୁ ଆଗାମୀ କାଳର ଦର୍ଶନ ଉପଲବ୍ଧ* ହୋଇ ପାରୁଥାନ୍ତା । ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଆମେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସତତ ଉଦ୍‌ବୀତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶିଶୁଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରୁଥାନ୍ତେ । ପରସ୍ପରର ଦୁର୍ବଳତାଗୁଡ଼ାକୁ କଦାପି ଜଠ କରି ଧରନ୍ତେ ନାହିଁ, ପରସ୍ପରକୁ ସାହସ ଦିଅନ୍ତେ, ବଳ ଦିଅନ୍ତେ । ସେଇଥିକୁ ନୂତନ ସଂବେଦନାକୁ ମୂଳସୂତ୍ର କରି ଆଗାମୀ ସଂସାରଟି ଗଢ଼ି ଉଠିବ ବୋଲି ଆମେ କେତେ ଉତ୍ସାହର ସହିତ କହୁଛୁ, ଆମେ ଅଜି ଆମର ଉପସ୍ଥିତ ସମ୍ମିଳନ-କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସଂବେଦନାକୁ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଯଦି ଆମେ ସତକୁ ସତ ସଜାଗ ହୁଅନ୍ତେ, ତେବେ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କେବଳ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁହିଁ ଦେଖନ୍ତେ । ଅନ୍ଧାରର ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋକଟିର ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତେ । ଯଦି ସତକୁ ସତ ଦୁଆର ଖୋଲି ଦେବାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସାଙ୍ଗରେ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ନିଜ ଭିତରେ ଥାନ ଟିକିଏ ରଖିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତେ, ତେବେ ତାହାହିଁ ଆମର ଶକ୍ତିକୁ ବହୁଗୁଣିତ କରିଦିଅନ୍ତା । ଯଦି ସତକୁ ସତ ସବୁରି ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଯୋଜନାଟି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଥିବାର ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତେ, ତେବେ କଦାପି ତାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଆପେ ସୃଷ୍ଟିକଲା ଉଚ୍ଚପିଣ୍ଡାକୁ ଉଠି ଆସିଲେ ବୋଲି ମୋଟେ ଭ୍ରମ କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଯାହା ଆସୁଛି, ତାହା ଆମର କୌଣସି ପୁରୁଣା ପାଞ୍ଜିର ଜନ୍ମ ମାତ୍ର କଦାପି ଆସୁ ନାହିଁ । ତାହା ଅନେକ ସ୍ୱୀକୃତ ଦରବାରର ଜରାର୍ଥକତାକୁ ଘୋଷଣା କରି ଆସୁଛି; ଅନେକ ପୁରୁଣା ଗଣ୍ଡି, ପୁରୁଣା ଅର୍ଦ୍ଧସତ୍ୟ ଓ ପୁରୁଣା ଅହମାନଙ୍କୁ ପଦାରେ ପକାଇ ଦେବାକୁ ଆସୁଛି ।

ଆମେ ଯେଉଁଠିକୁ ଆପଣାର ବାଟ ବୋଲି କେତେ ଖୁସୀ ହୋଇ କହୁଛେ,

ସେହି ବାଟଟିକୁ କ'ଣ ଆମେ ସତକୁ ସତ ସ୍ୱୟଂ ବାଛୁନେଁ ? ଅବା କେଉଁଠାରୁ ମାଡ଼ି ଖାଇ, ଖଣ୍ଡିଆ ଓ କାତର ହୋଇ ଆମେ ପ୍ରାଣକଳରେ ଏଇଟି ଭିତରକୁ ପଳାଇ ଆସି ନାହେଁ ତ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ଆମେ ନିଜକୁ ପଚାରିବା ଏବଂ ତା'ପରେ ଯାଇ ନିଜର ଅନୁଭବଗୁଡ଼ାକର ସତରମଙ୍ଗଳକୁ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ତେଣୁ କରିକି ହୋଇ ଏପାଖକୁ ପଳାଇ ଆସିଥିବା ମଣିଷ ଏହି ଜଗତ ଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ହୁଏତ ଆଦୌ ଖୁବ୍ ବେଶୀ କାମରେ ଲାଗି ପାରିବ ନାହିଁ । ସିଏ ହୁଏତ ସ୍ୱୟଂ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାର ଆଳରେ ଏଠୁ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିବ । ଦୂରରୁ କେତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖା ଯାଉଥିବ । ମା'ଙ୍କ ଭାଷାରେ, "Do not try to be among the pure." ଏବଂ, "Those who want to remain great, lumionous, strong, powerful and so on and so forth, well, let them stay up there, they cannot do anything for the earth.', (Mother's Cent. Vol.–X, Page–122-214).

ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୧୯୮୫

ବିପଥାରୁ ବିନୟ

ବିନୟକୁ ଅନେକ ମଣିଷ ସତେଅବା ଏକ ଗୁଣ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଗୁଣକୁ ଅର୍ଜନ କରିଯାଏ । ସାଧୁମାନେ ବିନମ୍ରୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ବୋଲି ଆମ ସଂସାରରେ ଏକ ଅପବାଦ ହୁଏତ ଅବହମାନ କାଳରୁ ରହିଛି । ତେଣୁ, ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ସାଧୁ ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଇବା ସକାଶେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ବିନୟରୂପୀ ଗୁଣଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ବିନୟର ଶିକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ହୁଏତ କେତେକ ବିଶେଷ ବିଧିକୁ ମାନିବାକୁ ପଡ଼େ । ବିନୟର ବିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ମାନିବା ଓ ତାହାର ଉପକାରିତା ସମ୍ପର୍କରେ ପୃଥିବୀରେ କେତେ କେତେ ଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖାହୋଇ ରହିଛି । ବିନୟର ବିଶେଷ ମାର୍ଗଟିକୁ ବତାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ସଂସାରରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଗୁରୁଜନମାନେ ଉଭା ଅସିଛନ୍ତି । ଅନେକ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଆଚାରର ଅର୍ଜିତ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୁଖା ପରି ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ସତକୁ ସତ ଅଉ କ'ଣ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଉପରକୁ ମୁଖାଗୁଡ଼ାକୁ ପିନ୍ଧି ନିଜକୁ ସତେଅବା ଅଉ କ'ଣ ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ମନ କରନ୍ତି । ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିନମ୍ର ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉପରଟାକୁ ବିନମ୍ର ଗୁଣରେ ଭୂଷିତ କରି

ରହିଥାନ୍ତି । କୃଷକ ପିଲା ସଜ୍ଜନ ହୁଅନ୍ତୁ, ସଜ୍ଜନ ବୋଲନ୍ତୁ । ଆପଣା ବଞ୍ଚିବାର ଅସଲ ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ସଭ୍ୟତାର ମୁଖା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ଭବ୍ୟତା ଏବଂ ଭଦ୍ରତା କହିଲେ ହୁଏତ କେବଳ ଏତିକିହିଁ ବୁଝାଏ । ଉପର ଗୁଣଗୁଡ଼ାକର ପରିପାଟୀରୁ ମଣିଷମାନଙ୍କର ବିଚାର କରାଯାଏ ।

ଆହୁରି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର, ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ସ୍ତରର ଓ ଅନ୍ୟ ଭୂମିର ବିନୟ ରହିଛି, ଯାହାକି ବିଦ୍ୟାରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ଏଠାରେ ବିଦ୍ୟା କହିଲେ ବହି ପଢ଼ି ପଣ୍ଡିତ ହେବାର ସେହି ଅଳ୍ପ କଥାଟିକୁ ଆଦୌ ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟା ବଣି ଦିଶାଇଦିଏ, ବିଦ୍ୟାବନ୍ତ ମଣିଷ ସଂସାରରେ ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ଅସଲ ବିଦ୍ୟା ଆମେ ନାନା ପ୍ରୟୋଜନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପିନ୍ଧିଥିବା ମୁଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଖସାଇ ପକାଏ । ଆମଜୀବନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ କରାଏ । ଆହୁରି ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କହିଲେ, ଭିତରର ଅପେକ୍ଷମାଣ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ନେଇ ବାହାରର ପରିପ୍ରକାଶମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଟି ସହିତ ଭେଟ କରାଇ ଦିଏ । ସେହି ଭେଟ ଆମର ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଅନୁଭବ ଏବଂ ନୂତନ ଉନ୍ମୋଚନଟିର ଅବତାରଣା କରାଏ, ତାହାହିଁ ବିନୟ । ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଏହି ବିରାଟ ଆକାଶ,— ସେହି ଆକାଶର ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ମୁଁ ତାହାର ତୁଳନାରେ ସତକୁ ସତ କେତେ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୋଲି ଆଦୌ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ପଡ଼ୁନାହିଁ, ମାତ୍ର ଆପଣାକୁ ଏହି ଆକାଶ ରୂପୀ ଭୂମାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରୁଛି, ମୋ'ର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ଯାବତୀୟ ବାସନା ଏବଂ ଦ୍ୟୋତନାର ମୂଳରେ ମୁଁ ସେହି ଭୂମାର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ସେହି ସ୍ପର୍ଶ ମୋତେ ଏକ ବିରାଟର, ଏକ ଅନ୍ୟ ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ପ୍ରେରଣା ଆଣି ଦେଉଛି,— ମୋତେ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ କରି ଆଣୁଛି, ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣୁଛି, ମୋର ସକଳ ଅହଂମନ୍ୟତା ଏବଂ ଔଦ୍ଧତ୍ୟକୁ ପ୍ରଶମିତ କରି ଆଣୁଛି ସତେଅବା ଅତି ଆପଣାର କେଉଁ ଅଳଟିକୁ ଅବଶ'ର କରିଥିବା ପରି ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ତାହାର ହୋଇଯାଉଛି, ତାହାର ହୋଇ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ନିଜ ଜୀବନର ଅସଲ ବୈଭବ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି, ସେହି ପ୍ରେରଣାଟି ହେଉଛି ବିନୟର ପ୍ରେରଣା । ସେହି ବିନୟ ମଣିଷକୁ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅହଂସନ୍ଧିଳତାରୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି ନେଇଆସେ, ଆମ ଜୀବନରେ ତାହା ଅନେକ ମୁକ୍ତିର କାରଣ ହୁଏ । ଆମକୁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ବୃତ୍ତର ସଙ୍ଗତ କରାଇ ତାହା ଆମର ଯାବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃତ୍ତର ବାଡ଼ରେ ସତକୁ ସତ ଏକ ଉନ୍ମୋଚନ ଆଣି ଦେଇଥାଏ ।

ଆପଣାକୁ ଗୋଟାହୁଡ଼ା ମୁକୁଳା କରିଦେଇ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱକୁ ପ୍ରାଣମୟ ଓ ଜୀବନୋଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ରଖିଥିବା ଅନେକ ଭିତରେ ଠିଆହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ନିଜ ଭିତରେ ନାନା କାରଣରୁ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥିବା ଅନ୍ଧକାରଗୁଡ଼ାକର ଅହଂକାର ସତେଅବା କୁଆଡ଼େ ମିଳାଇ ଯାଉଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ସେହିପରି, ନିଜକୁ ଆମର ଚାରିପାଖରେ ଆମକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ଏହି ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀର ଏକ ଅଂଶରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରିନେଇ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ବିନୟହିଁ ଆମ ଜୀବନର ସର୍ବବୃହତ୍ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଅହଂକାରମାନେ ଆମକୁ ଖାଲି ଏକୁଟିଆ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି ; ଅହଂକାର ଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ଜୀବନଦେବତାର ଅସଲ ଆଶ୍ରୟ ବୋଲି ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ସତେ ଯେପରି ମାଳ ମାଳ ଶତ୍ରୁଦୁର୍ଗ ଭିତରେ ଏକ ସତତ ଲଢ଼େଇରେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥାଉ । ବେଳେ ବେଳେ ସେହି ଦୁର୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆପାତ ବିଜୟ ମାନ · ହାସଲ କରି କେଡ଼େ ପୁଲକିତ ହୋଇଯାଉ, ସଂସାରର ସବୁ ପାଜିଙ୍କୁ ସତେଅବା ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ଆଣି କେଡ଼େ ଦର୍ପରେ ନସ୍ୱଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁ ; ପୁଣି, ଆଉ ବେଳେ ବେଳେ ହାରିଯାଇ ଅପମାନିତ ବୋଧ କରୁ, ନାନାଗ୍ଲାନି ଏବଂ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ନାନା କୋପନର କବଳରେ ପଡ଼ି କେତେ ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ୁ, ଆପଣାକୁ କେତେ ଧିକ୍କାର ଦେଉ,— ସଂସାରଯାକକୁ ଗୋଟାଏ ମାଡ଼ରେ ସାବାଡ଼ କରି ରଖିବାର ବଳ ଓ ବର ସେମାନେ ଆମକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଉପରେ ଥାଇ ଆମ ସୁକୃଷ୍ଟ ଦେଖୁଥିବା ଅପଦେବତାମାନଙ୍କ ପାଖରେ କେତେ ଗୁହାରି ଓ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ଭିତରେ ବିନୟ ନଥିଲେହିଁ ମଣିଷ ଭିତରେ ଆପଣା ପାଖରେ ତଥା ବାହାରେ ସାରା ସଂସାର ପାଖରେ ଏହିପରି ଅନୁଗ୍ରହଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏବଂ, ତୁମେ ଯେତେ ବଡ଼ ସିଂହାସନ ଉପରେ ଯାଇ ବସିଥାଅ ପଛକେ, ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଅନୁଗ୍ରହଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମକୁ ତୁମର ଏହି ଯାବତୀୟ ଧନ୍ଦା ସତ୍ତ୍ୱେ କେବଳ ଦରିଦ୍ର ବୋଲିହିଁ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣା ଅଭିମାନରୁ ପ୍ରସୂତ,- ସ୍ଥାନାଭିମାନ, ଜ୍ଞାନାଭିମାନ; ଈର୍ଷାଭିମାନ ପ୍ରଭୃତି ସବୁକିଛି,—ଏକାବେଳକେ ନାନା ସିଂହାସନ ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦର୍ପଜର୍ଜର ହୋଇ ବସି ରହିଥିବା କେତେ ଦରିଦ୍ର ଲୋକ ଆମର ଏହି ସଂସାରରେ ଦେଖିବାକୁ ନମିଳିବେ ! ସେମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ ଅସଲ ବିନୟଟିର, ଅସଲ ନମନୀୟତାଟିର ସନ୍ଧାନ ପାଇନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ଗଡ଼ କୁଡ଼ ସମ୍ପଦ ଓ ସାଜସଜା ସତ୍ତ୍ୱେ, ତଥାପି କେଡ଼େ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି !

ଅସଲ ବିଦ୍ୟା ଆମକୁ ଏହି ନମନୀୟତା ଆଣିଦିଏ । ଆନ୍ତର ନମନୀୟତା ଆମକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରାଏ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ କରାଏ, ଆମକୁ

ଅସଲ ସ୍ୱଦନ ସୂତ୍ରକ ଅଡ଼କୁ ଆମର ସମ୍ପଥ ସହିତ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଇ ଯାଉଥାଏ । ଅନମନୀୟମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ସତେଅବା ଅନେକ ଅଲଙ୍କାର କଂସା ତଳାଇ ଦେଇ ମୃତ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ତାହାରି ପାଖରେ ମୋଟେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣା ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ୱଚ୍ଛ ହେବାକୁ ଭୟ କରନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାହିଁ ଆମକୁ ସେହି ଭୟରୁ ମୁକ୍ତ କରାଏ । ଭୟମୁକ୍ତ ମଣିଷହିଁ ନମନୀୟ ହୁଏ ଏବଂ, ନମନୀୟ ମଣିଷକୁ ଯେଉଁ ଅସଲ ଉତ୍ସ ସ୍ରବେଣୀଟି ରସରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ ରହି ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣାର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ତଥା ବାହାରେ ଏହି ବୃହତ୍ତର ବିଶ୍ୱସାନ୍ନିଧ୍ୟର ବିବିଧ ବିତରଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେରିତ କରି ରଖିଥାଏ, ମନୁଷ୍ୟର ସେହି ସମ୍ପଦଟିକୁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରେ ବିନୟ ବୋଲି କହିପାରିବା । ବିଦ୍ୟାହିଁ ଆମ ଅଜ୍ଞାନ ଗୁଡ଼ିକର ଯାବତୀୟ ଅସଙ୍ଗ ବନ୍ଧଗୁଡ଼ାକୁ ସ୍ପର୍ଶ ଦେବାକୁ ଆସେ । ମୁଁ ଯେତିକି ଜାଣିଛି, ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଜାଣିବାକୁ ବାକି ରହିଛି; ମୁଁ ଯେତିକି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି, ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ବାକି ରହିଛି; ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସଖ୍ୟ ଓ ସମ୍ମିଳନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ସତେଅବା ବନ୍ଧୁ ପରି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା ଲାଗି ଆହ୍ୱାନ ଦେଉଥିବା ଯେତିକି ଅବସରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛି, ତା'ଠାରୁ ଅତୁଳ ଅଧିକ ସଖ୍ୟ ତଥା ସମ୍ମିଳନର ଅବସର ମୋ'ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି; ମୋ'ସ୍ୱର ପାଖରେ ମୋତେ ସମ୍ମୁଖ ଧରିଥିବା ଦୃଶ୍ୟ ଏବଂ ଅଦୃଶ୍ୟ ଏହି ଅବଲମ୍ବନ ଏବଂ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ମୁଁ ଯେତିକି ମର୍ମଭେଦ କରି ପାରିଛି, ତାଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଆହ୍ୱାନ ଏବଂ ଅବଲମ୍ବନ ମୋ'ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, କେବଳ ବିନୟହିଁ ଆମକୁ ଏହିସବୁ ଅନୁଭୂତ ଓ ଉପଲବ୍ଧିର ଉପଯୁକ୍ତ କରାଇ ଆମକୁ ଜୀବନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଇ ରଖିପାରେ । ଏହି ବିନୟ ଆମର ଅଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଅପଚ ଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକର ମନ କରିବାର, ଅଧିକ ହେବାର ଓ ଅଧିକ ସଙ୍ଗଲାଭର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାର ନୂତନ, ନିତ୍ୟନୂତନ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଯାଉଥାଏ ।

ବିନୟୀ ମଣିଷ ଅନୁରାଗୀ ହୁଏ;—ସତ୍ୟାନୁରାଗୀ ହୁଏ, ଜୀବନାନୁରାଗୀ ହୁଏ । ମନୁଷ୍ୟାନୁରାଗୀ ହେବାକୁ ତାକୁ ମୋଟେ କୌଣସି ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟାନୁରାଗୀ ମଣିଷ କେବେହେଲେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ମନ କରେ ନାହିଁ । ଆମ ଭିତରେ, ଏହି ଅନୁରାଗହୀନ ଓ ବିନୟବର୍ଜିତ ସମାଜରେ କେତେ କେତେ ମଣିଷ ନାହାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଆପଣାକୁ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ମାଛ ବୋଲି ବିଚାରି ସାନମାଛମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ଦେବା ପାଇଁ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହେଉ ନଥାନ୍ତି ! ଆମର ଏହି ଅବଶିଷ୍ଟ ସଂସାରରେ ତଥାକଥିତ କେତେକେତେ

ଶିକାର ନାହାନ୍ତି, ସେଉଁମାନେ କି ସେମାନଙ୍କର ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବା ସକାଶେ ଧାଇଁ ନଥାନ୍ତି ! ମନୁଷ୍ୟର ନାନା ଅନୁସରଣକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ନିଷ୍ପକ୍ଷ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ବିଦ୍ୟା କହିବ ଯେ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ-ବେଳେ ନାନା କାରଣରୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଥାଏ, ସେତିକି-ବେଳେହିଁ ସିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଖୁବ ମନ କରେ । ଗିଳି ପକାଇ, ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ସେତେବେଳେ ମଣିଷ ଅନ୍ୟଜଣେ ମଣିଷକୁ ପାଇଲି ବୋଲି, ତା' ଉପରେ ଆପଣାର ଅଧିକାରକୁ ବିସ୍ତାର କରି ପାରିଲି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଜଣେ କର୍ମୀ ତା'ର ସହକର୍ମୀକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ମନ କରୁଥାଏ, ଜଣେ ଭକ୍ତ ଆଉ ଜଣେ ଭକ୍ତକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଥାଏ, ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ଆଉ ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀକୁ ମଧ୍ୟ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଯନ୍ତା ସଜ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ସଂସାରରେ ବଡ଼ ଉପଦ୍ରବୀ ହୁଅନ୍ତି, ଅସଲ ମୁହୂର୍ତ୍ତ-ଗୁଡ଼ିକୁ ପଣ୍ଡ କରିଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ବିନମ୍ରବୁଦ୍ଧି ଜୀବନର ଅସଲ ଗ୍ରହଣଦ୍ୱାରା କରି ରଖି ପାରିଥିଲେ ଏସବୁ ଉପଦ୍ରବ କରିବା ସକାଶେ କୌଣସି ଅବସରହିଁ ହୁଏନାହିଁ । ବିନମ୍ର ରହିଥିଲେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠକୁ ସଙ୍ଗୀ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିନିଏ; ତା'ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଏ, ଆନ ଛାଡ଼ିଦିଏ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ସାହାସୀ ଯାତ୍ରାଟି ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିଥିବା ଆମେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରର ଯେତିକି ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥିବା, ଆମେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ସେତିକି ବିନମ୍ରୀ ହେବା, ପରସ୍ପରକୁ ଆମର ସଙ୍ଗୀ ବୋଲି ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା । ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ହୃଦୟରେ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନ ରହିଥିବ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ମତର ହୋଇ ନପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଆମ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ଲାଗି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସେହି ସ୍ଥାନଟି ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ରହିଥିବ । କେବଳ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନମନୀୟତା ଦ୍ୱାରାହିଁ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ । ମୋ' ନିଜର ଆହୁରି ଅନେକ ବାଟ ଚାଲିବାର ଅଛି, ଏହିକଥାଟିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ପ୍ରାଣୀଟି ଆଉ ଜଣେ ମୋ' ପରି ବାଟ ଚାଲି ପାରିଲା ନାହିଁ ଅଥବା ମୋ' ପରି ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ତାକୁ ବର୍ଜନ କରି ପଳାଇ ଆସିବ ନାହିଁ, ତାକୁ ହତବଳ କରି ପକାଇ ମୁଁ କଦାପି ତାକୁ କୌଣସି ଉତ୍ସାହରେ ମାତି ରହିଥିବା ସମୟରେ ଅଜ୍ଞାନ ସହିତ ନ ଲଢ଼ି ଅନ୍ୟ ମଣିଷମାନଙ୍କ ସହିତ ଲଢ଼ିବାରେହିଁ ଖୁବ ମଗ୍ନ ହୋଇପଡ଼ୁ; ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ବେଳେ ବେଳେ ଆମେ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହୋଇ ଏକା ତିଷ୍ଠି ରହିବାର ଓ ଏକା ସବୁକିଛି କରିବାର ଏକ ଆସୁରିକ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁ ସତ, ମାତ୍ର ଅଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ାକ ପାଖରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ହତବଳ ହୋଇ ରହିଯାଉ । ଆମର ଅନମନୀୟତା କେବଳ ଅଜ୍ଞାନକୁହିଁ ଅଧିକ ବଳ ଦିଏ ।

ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କର ରକ୍ଷକ । ଯଥାର୍ଥ ବିନୟ ସହିତ ପରିସ୍ଥିତି ଅବଲୋକନ କରି ପାରୁଥିଲେ ଯାଇ ଆମେ ସେହି ଉତ୍ଥାପିତ୍ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱରୂପରେହି ବୁଝିପାରିବା । ଯଥାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଜନ୍ମ ଦିଏ ଏବଂ ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳାରୁହିଁ ଆବଶ୍ୟକ ନମନୀୟତାଟି ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ଅଧିକ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ଶୃଙ୍ଖଳାଶୀଳ କରେ, ଅଧିକ ନମନୀୟ କରେ । ମାତ୍ର, ନିଜର ମଣ୍ଡ ଭିତରେ ଯିଏ ଅଳ୍ପ ସବୁ କିଛିର ସେପାଖକୁ ସବାଆଗ କ୍ଷମତାକୁହିଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ଓ ତେଣୁ ସଂସାରଯାକକୁ ଗିଳି ପକାଇବ ବୋଲି ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିଥାଏ, ସିଏ ବିଚରା ସଙ୍ଗ ଓ ସମୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଯାଏ । ପୋଖରୀଟା ଯାକର ପାଣିରେ ସିଏ ସତେଅବା ଏକୁଟିଆ ମାଛ ହୋଇ ପହଁରିବ ବୋଲି ଆଶା ରଖିଥାଏ । ବିଦ୍ୟାର ପରିବେଶଟି ପାଇଁ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ବଇଗ ହୋଇ ରହେ । ତେଣୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ନମନୀୟତା ଦରକାର, ଆହୁରି ଅଧିକ ବିନୟ ଦରକାର,— ଆହୁରି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରିବା ଦରକାର ।

ନଭେମ୍ବର, ୧୯୮୫

କଳି ଯାଉ କାଲି ବସିବ

"......When brothers hate, they hate much more than others. Sri Aurobindo has said : 'Hate is the indication of the possibility of a much greater love. "

(Collected Works of the Mother, Birth Centenary Edition, Vol. XIII, 1980, P-390)

ପ୍ରାଚୀନ ଇତିହାସର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁସାରେ ଇସାକ୍ ଓ ଯ୍ୟାକବ୍ ହେଉଛନ୍ତି ଗୋଟିଏ ମାଆର ସନ୍ତାନ । ଇହୁଦୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ସେହି ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣଙ୍କର ବଂଶଧର ଏବଂ ଆରବମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଭାଇର ବଂଶଧର । ଏହି ହିସାବରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ଆରବ ଓ ଇହୁଦୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ପରସ୍ପରର ଭାଇ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଇହୁଦୀମାନେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି ଓ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ଚାରି ସ୍ଥଳସୀମାରେ ଯେତେ ଦେଶ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଆରବମାନେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଗତ ବହୁ ଦଶକ ଧରି ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଓ ଆରବ ଦେଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ଲାଗିଛି । ଇତିହାସର କେଉଁ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଦୁଇ ଜନଗୋଷ୍ଠୀ

ମଧ୍ୟରେ ବଦଳି ଲାଗି ଆସିଛି । ସେହି ବଦଳ ଆଧୁନିକ ହିଂସା — ରାଜନୀତି ଏବଂ ଧର୍ମ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକତା ଭିତରେ ପଡ଼ି ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜଟିଳ ହୋଇଛି, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ପାରସ୍ପରିକ ହତ୍ୟାହିଁ ମଧ୍ୟପ୍ରାଚ୍ୟର ସେହି ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଏକ ନିତ୍ୟଧାରାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଛି । ଇହୁଦୀ ଓ ଆରବ ହେଉଛନ୍ତି ପରସ୍ପରର ଭାଇ, ତେବେ ଦୁଇ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ତୀବ୍ର ଘୃଣା କାହିଁକି ରହିଛି ଓ ସେହି ଘୃଣା ଫଳରେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି କାହିଁକି ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରକ୍ତମୁହାଁ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଥରେ ମାଆଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରା ଯାଇଥିଲା । ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ମାଆ ଯାହା କହିଥିଲେ, ଉପରେ ତାହାକୁହିଁ ଉଦ୍ଧୃତରୂପେ ଦିଆଯାଇଛି । ମାଆ କହିଥିଲେ ଯେତେବେଳେ ଭାଇ ଭାଇ ପରସ୍ପରକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଘୃଣା କରନ୍ତି ।

ଖାଲି ଗୋଟିଏ ମାଆର ପେଟରୁ ଜନ୍ମ ହେଲେ ଯେ ଜଣେ ମଣିଷ ଆଉ ଜଣଙ୍କର ଭାଇ ହୁଏ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଏକା ମାଆର ପେଟରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ଭାଇମାନେ ହେଉଛନ୍ତି କେବଳ ସଂସାରସୂତ୍ରରେ ଭାଇ । ଏହି ସୂତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମେ ପରସ୍ପରର ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ ବୋଲି ସଂସାର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବୋଧିତ ହେଉ; — ଆମେ ଏକାଠି ବଢ଼ୁ, ଏକାଠି ଖାଉ, ଏକାଠି ଶୋଉ, ଏକାଠି ଗେହ୍ଲା ହେଉ ଓ ଏକାଠି ଖେଳୁ । ମାତ୍ର ନିଜ ନିଜର ହେବୁ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ନିଜର ରୁଚି, ପ୍ରବୃତ୍ତି ଏବଂ ବାସନା ଅନୁସାରେ ଆମେ ଆପଣା ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାର୍ଗରେ ବିକଶିତ ହେଉ, ଆପଣା ଆପଣାର ଅଲଗା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ନିଜ ନିଜର ଅଲଗା ସଂସାରମାନ ଥାପି ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଉ । ମାତ୍ର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆହୁରି ଏପରି ଅନେକ ମନୁଷ୍ୟ ରହି ଆସିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଗୋଟିଏ ଘରେ ମୋଟେ ଏକାଠି ଜନ୍ମ ହୋଇ ନଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଏକାଠି ଖେଳି ନ ଥାନ୍ତି କି ଏକାଠି ମୋଟେ ଗେହ୍ଲା ହୋଇ ନଥାନ୍ତି । ବାଟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟନ୍ତି । ଆପଣାର ସିଦ୍ଧି ଖୋଜି ସଂସାର ଭିତରକୁ ବାହାରିଥିଲେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ପରସ୍ପରକୁ ଅବଜ୍ଞା କରି ଆଗକୁ ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ପରସ୍ପରକୁ ତଳେ ପକାଇ ଦେଇ ତାହାରି ଉପରେ ନିଜ ନିଜ ସିଦ୍ଧିର ଉଚ୍ଚ କାମନାରେ କେତେ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଆଗକୁ ବାହାରି ଯାଉଥାନ୍ତି. ଆହୁରି ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ହୁଏତ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଗିଳି ମଧ୍ୟ ପକାଉ ଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟାକୁଳତାଟିଏ ନେଇ ସଂସାରକୁ ବାହାରିଥାନ୍ତି,

—ସେହି ଏକାଭଳି ବ୍ୟାକୁଳତା ରହିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସଂସାର ପଥରେ ଭେଟନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ସେହି ବ୍ୟାକୁଳତାହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ତଥାକଥିତ ଘରମାନଙ୍କରୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି ଆଣିଥାଏ, କୌଣସି ଏକ ବୃହତ୍ତର ଅନୁଭୂତିର ଆକର୍ଷଣରେ ଚରାଚରର ସଂସାରର ବିଧାନ ତଥା ବିହିତଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଓ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ଅନେକ ସ୍ଥାନ ବୁଲିବୁଲି ଏହିପରି ଭାବରେ ଘରୁ ବାହାରି ଆସିଥାନ୍ତି । ହୁଏତ ଏପରି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଏହି ସଂସାରର ଯାବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଅଳୀକ ଉପରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅତିକ୍ରମ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ତର ଇଚ୍ଛା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କୁ ନିଜର ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବ ବୋଲି ନିର୍ବାଚିତ କରିଥାଏ ଓ ସେହି ଅଭିପ୍ରାୟରେହିଁ ଏହି ସଂସାରରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଭେଟ କରାଇଦିଏ ।

ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟାକୁଳତାର ତାଡ଼ନାରେ ଘରୁ ବାହାରି ଆସନ୍ତି । ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ସମଧର୍ମୀରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ମନେହୁଏ, ସତେଯେପରି ଖାସ ଏହିପରି ଭାବରେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବେ ଓ ଆବିଷ୍କାର କରିବେ ବୋଲି ଆଗରୁ ସୁଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ବୋଲି ଏପରି ଘଟିଲା । ଏହି ଆବିଷ୍କାର ଓ ଏହି ଭେଟିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା । ବ୍ୟାକୁଳତାଗୁଡ଼ିକ କରୁଣାରସ୍ପର୍ଶ ପାଆନ୍ତି ଓ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ନୂତନ କୁଟୁମ୍ବ ଓ ନୂତନ ପରିବାରର ସୂତ୍ରପାତ ହୁଏ । ବିଶ୍ୱକର୍ମୀର ଗୃହରେ ସତେଅବା ଏକ ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ନିମିତ୍ତମାନେ ଆଉ ପୁରୁଣା ପଇତାଗୁଡ଼ାକୁ ମୋଟେ ମନ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏକ ନୂତନ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ନୂତନ ଉଦ୍ୟମ ନୂଆ ଆଖି ଯୋଗାଇଦିଏ । ତା’ପରେ ଆଉ ସାନ ବଡ଼ ବାରି ହୁଏ ନାହିଁ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବାରି ହୁଏ ନାହିଁ, କାହାକୁ ଖଣ୍ଡିଆ ବୋଲି କହି ପଛରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆଗକୁ ବାହାରି ଯିବାକୁ ମୋଟେ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ । କାହାର ଗୋଡ଼ ଅଟକି ଗଲେ, କେହି ଉତ୍ସାହ ହରାଇ ବସିଲେ କିଂବା କେହି ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ୁଛି ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଲେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ କେତେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି, ଉତ୍ସାହ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଯେତେ ଯାହାହେଉ ପଛକେ ; କଦାପି ପାଶ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ନୈତିକତା ଏବଂ କେବଳ ମାନସିକତା ଦେଇ ଦେଖୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ଆପଣା ଠାରୁ ଅଧିକ ବୋଲି ଦିଶିଲେ ତାକୁ ଈର୍ଷା କରିବାକୁ ମନ ହୁଏ ଏବଂ କେହି ଅଳପ ବୋଲି ଦିଶିଲେ ତାହାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଯିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ଆସେ । ସତେ ଯେପରି ସଂସାରରେ ଏପରି ଏକ ଦୌଡ଼ ଚାଲିଛି, ଯେଉଁଥିରେକି ଯଦି ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇ ସବାଆଗ ଯାଇ

ପୁରସ୍କାର ବଣ୍ଟା ହେଉଥିବା ଜାଗାରେ ପଚ୍ଛପଟରେ କେବେ ମୋତେ ସବାବନ୍ଧ ଆସନଟି ମିଳିଯିବ, — ସେତେବେଳେ ସେହିପରି ଗୋଟାଏ ଆତ୍ମସର୍ବସ୍ୱତା ପୋକ ହୋଇ ଆମକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସବଳମାନେ ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କୁ ଉପହାସ କରନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧମାନେ ଅଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଡରନ୍ତି, ତେଣୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁହିଁ ବୁଦ୍ଧି ବୋଲି ମଣନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଭିତରେ କେଉଁଠି କେଉଁ ଅଶୁଦ୍ଧ ଉପାଦାନଟିଏ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ଅଥବା ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ କି କ'ଣ କେଜାଣି, ବାହାରୁ ଅଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କର ସଂସର୍ଗ ବାଜିଲେ କାଳେ ପୁନର୍ବାର ସେଇଟି ପ୍ରସକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିବ ଏବଂ ଫଳରେ ଶୁଦ୍ଧତାର ଖୋଳଗୁଡ଼ାକ ପଦାରେ ପଡ଼ିଯିବ, ସମ୍ଭବତଃ ସେଇଥିପାଇଁ ତଥା କଥିତ ଶୁଦ୍ଧତାମାନେ ଧରାପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଅଶୁଦ୍ଧତା-ମାନଙ୍କୁ ଭୟ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଅଶୁଦ୍ଧତାକୁ ଭେଦକରି ଭିତରେ ଗର୍ଭ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ଜୁଗୁପ୍‌ସାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ଦେଇ ତାହାର ପରିତ୍ରାଣ — ବିଧାନ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯେ କେବଳ ଶୁଦ୍ଧତାରହିଁ ରହିଛି ଓ ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ଅଶୁଦ୍ଧତା ଯେ ସେହି ଅନନ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି, କୌଣସି କାରଣରୁ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ହରାଇ ବସିଲେହିଁ ଶୁଦ୍ଧତା ସେହି ଭୟର ଗ୍ରାସରେ ଯାଇ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । ତା' ନହେଲେ, ଅଶୁଦ୍ଧତାକୁ ଡରିବା ଲାଗି ଶୁଦ୍ଧତାର ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କେଉଁ କାରଣ ରହିଛି ?

ଆମ ପାଠଚକ୍ରଟି ବା ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ କେହି କାହାରକୁ ଚିହ୍ନି ନଥିଲୁ । ଆମେ ଯିଏ ଯେଉଁଠାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛୁ, ସେହିଠାରେହିଁ ମୁହାଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିଥିଲୁ । ଯାହାର କରୁଣା ଆମ ଭିତରେ ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତା ହୋଇ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା ଏବଂ ଆମ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ଆକୁଳତା ତଥା ଆତୁରତା ଉପରେ ନିଜକୁ ବିଜୟୀ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲା ; ତାହାହିଁ ଆମକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକତ୍ର କରାଇଲା । ସେହି ଏକାଧ କରାଇବାରୁହିଁ ଆମକୁ ନେଇ ଏକ ପାଠଚକ୍ର ଜନ୍ମଲାଭ କଲା, ପାଠଚକ୍ରରୁ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲା । ସେହିଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମ ଜୀବନରେ ଏକ ନୂତନ ଆସ୍ପୃହା ଏବଂ ନୂତନ ଉଦ୍ୟମର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଗଲା । ଆମେ ସନ୍ତାନ ହେଲୁ, ନମିତ୍ର ହେଲୁ, ଏକ ନୂତନ କୁଟୁମ୍ବ ମଧ୍ୟକୁ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଆସିଲୁ । ପରସ୍ପର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାଖାପାଖି ହୋଇ ବସି ଏବେ ଅବା ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କଲାପରି ଅନୁଭବ କଲୁ । ସାନବଡ଼ ଭୁଲିଲୁ, ଏବଂ ସ୍ୱ-ଉଦ୍ୟମର ମଧ୍ୟଦେଇ ଏପରି ଏକ ଅନ୍ୟ ସଂସାରର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲୁ, ଯେଉଁଥିରେ କି ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କୌଣସି ସାନବଡ଼ ନଥିବ, ଯେଉଁଠି ସନ୍ତାନର ପରିଚୟହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବମୀମାଂସକ ପରିଚୟ ହୋଇଥିବ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନମିତ୍ର ହୋଇଥିବେ, କେହି

ତାହାରକୁ ଚିହ୍ନି ପକାଉ ନଥିବେ କିଂବା କେହି ତାହାରକୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଉ ନଥିବେ । ପାରସ୍ପରିକତା ନହେଲେ ଆମେ ସତେଅବା ଏକ ଡୋରକୁ ଛୁଇଁଲୁ, ଯାହାକି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ଏକ ଅତ୍ୟାସନ୍ନ ଅଭୁତପୂର୍ବ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆହ୍ୱାନ ଦ୍ୱାରା ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଛି, ଆମକୁ କେତେ ସହଜରେ କେତେ କେତେ ବାଡ଼ ଡିଆଁଇ ନେଇ ଯୋଗ୍ୟରୁ ଯୋଗ୍ୟତର କରିନେଉଛି, ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା କେତେ କେତେ ଅସମ୍ଭବକୁ କେତେ ସୁନ୍ଦର ସହଜ ଅଥଚ କେତେ କୋଳାହଳ-ଶୂନ୍ୟ ସ୍ୱରରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ଭବ କରାଇ ଆଣୁଛି । ଭିତରେ ଏହିପରି ଏକ ଅକୁପଣ ସମ୍ମତି ଓ ଉତ୍କର୍ଷରୁ ଅମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆନତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଅକୁପଣ କରୁଣାର ସର୍ବବିମୋଚନକ ସ୍ପର୍ଶ, — ଏଇ ଦୁଇଟିଯାକ ମହାଭାଗ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ଉଦ୍ବେଳିତ କରି ଧରି ଆମେ ଏକ ନୂତନ ପାରସ୍ପରିକତାକୁ ଅନୁଭବ କଲୁ । ଏହି ପାରସ୍ପରିକତା ଦ୍ୱାରାହିଁ ଯେ ସବୁ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବ, ଆମ ଭିତରେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ତଥାପି, ଏହି ନୂଆ ଘରଟି ଭିତରେ ଆସି ପଶିସାରିବା ପରେ ଆମକୁ ଆମେ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ସେହି ପୁରୁଣା ଘରଗୁଡ଼ାକର କପଟ ବେଳେବେଳେ ପୁନର୍ବାର ଏପରି ପଛକୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ମନ କରୁଛି କି ? ଅସଲ ବସ୍ତୁଟି ଭିତରେ ସ୍ୱୟଂ ଆସି ଧରା ଦେଇସାରିବା ପରେ ତଥାପି ଆମେ ବେଳେବେଳେ ମୋହରେ ପଡ଼ି ପୁନର୍ବାର ସେହି ପୁରୁଣା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ାକୁ ହାତରେ ମୁଠେଇ ଧରି ଆପଣାକୁହିଁ ଏହି ରଥର ସବାରଙ୍କ ମାଲିକ ବୋଲି ମନେ କରୁଛୁ କି ? ବାହାରେ, ପୁରୁଣା ସଂସାରରେ ଆମେ ଯେଉଁ ମିଛ ଆସନଗୁଡ଼ାକରେ ବସିଥିଲୁ ଅଥବା ଏବେ ମଧ୍ୟ ବସିଛୁ, ବେଳେ ବେଳେ ସେହିସବୁ ଆସନର ମାୟାକୁ ଆଣି ଆମେ ଏହି ନୂଆଘରଟି ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଭର୍ତ୍ତି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ କି ? ଆମର ସେହି ପୁରାତନ ଚତୁରତା, ସେହି ପୁରାତନ ଅହଂକାର ଏବଂ ପୁରୁଣା ଦର୍ପଗୁଡ଼ାକ ହୁଏତ ଆମର ଭିତରେ କେଉଁ ଅଧଃସ୍ତରସ୍ଥିତ ଗାତ ଭିତରେ ତଥାପି ବସି ରହିଛନ୍ତି ଓ ବେଳେବେଳେ ଆମ ଭିତରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିଥିବା କପଟାଚାର ଅନୁମୋଦନ ଲଭି କରି ଏହି ନୂତନ ବୃକ୍ଷଟିର ଡାଳଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଏହି ଘରଟିକୁ ଛାରଖାର କରିଦେବାକୁ ମନ କରୁଛନ୍ତି । ଭାଇକୁ ଘୃଣା କଲେ ମଣିଷ ଯେ କେତେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବରେ ଘୃଣା କରେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିବାର ବେଳଗୁଡ଼ିକ ତୁଳନାରେ ସିଏ ସେତେବେଳେ ଯେ କେତେ ଅଧିକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ହୁଏତ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯାଉଛି । ଏହି ଘରଟା କୋଠାସୁଧା ଭାଙ୍ଗିଯାଉ ପଛକେ, ତଥାପି ମୁଁ ଏଠି ସବୁକାହାର ନିୟାମକ ହୋଇ ରହିବି, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଦାରେ ପକାଇଦେଇ ଏକା ମୁଁ ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ସବୁଯାକ ପଙ୍କକୁ ପିଇ ମୋଟା ହେବି ଓ ଏଠି ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚଉକ ହୋଇ ରହିବି, ସେତେ-

ବେଳେ ସେହି ପିଶାଚଟା ମୋତେ ହୁଏତ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଗ୍ରାସକରି ପକାଉଛି । ତଦ୍ଵାରା ମୁଁ ଆପଣା ଗୋଡ଼ରେ ବେଣ୍ଟ ପକାଇ ରଖୁଛି, ଝୁମୁଛି, ଅଭିମାନରେ ଫୁଲି ବଡ଼ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହରେ ଗୁହ ଲାଗିଛି ବୋଲି ପାଟିକରି ଆପଣାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଶୁଦ୍ଧ କରି ଦେଖାଇବାର କେତେ ବାହାଦୁରି କରୁଛି, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଯୋଗ୍ୟତାଗୁଡ଼ାକୁ କେଡ଼େ ଅଶିଷ୍ଟ ଫୁଲକରି ସହିତ ହୁଙ୍କାର ଦେଖାଇ କେବଳ ମୁହିଁ ଉଚିତରେ ଅଛି ବୋଲି କେତେ ପ୍ରକାରେ ଖଳ ଓ ମୁଖର ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ମାତ୍ର, ପ୍ରକୃତରେ ଏହାହିଁ କ'ଣ ସର୍ବଶେଷ କଥା ?

ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉକ୍ତିର ଉଦ୍ଧାର କରି ମାଆ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା କଦାପି ଶେଷକଥା ନୁହେଁ । ଆମର ଭିତରେ ଏକ ବୃହତ୍ତର ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳତା ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି । ତାହା ଏକ ସମ୍ଭାବନା ରୂପେ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଜୀବନରେ ମୁକୁଳିତ କରାଇ ଆଣିବା ହେଉଛି ଆମର ସର୍ବବୃହତ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜ ଭିତରେ ନିଜ ହାତରେ ନାନାବିଧ ଜାଲ ଓ ଫାଶ ଛନ୍ଦିକରି ରଖିଥିବାରୁ ଆମେ ହୁଏତ ସ୍ଵୟଂ ସେହି ମୁକୁଳିତ ହେବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ନିଜ ଲାଗି ବାଧା ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛୁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକୁଳିତ ହେବାକୁ ମନ କରିବା ଲାଗି ବିଶ୍ଵାସ ସେତିକି ଦୃଢ଼ ହେବାର କଥା, ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଋଜୁଟିକୁ ସେତିକି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଚହ୍ନିବା କଥା ଆମେ ହୁଏତ ସେତିକି ବିଶ୍ଵାସର ଭାଜନ ହୋଇପାରୁ ନାହୁଁ, ସେତିକି ନିବିଡ଼ତା ଲାଗି ସାହସ କରିପାରୁନାହୁଁ, ତେଣୁ ଆପଣା ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେଉଛୁ, ଆପଣା ବିଷୟରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ପକାଉଛୁ ଓ ଆପଣା ପାଖରେ ବୈରାଗୀ ହେଉଛୁ । ସେହି ଆତ୍ମରକ୍ତି ଆପଣାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଯାଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ, ଯେଉଁମାନେ ମୋର ସବୁଠାରୁ ନିକଟତର ଅଛନ୍ତି ଓ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ବାଟ ଚାଲୁଛି, ସେହିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ଏବଂ ଘୃଣାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଛି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକତ୍ର ଭେଟ କରାଇ ଆମକୁ ତାଙ୍କର କାମରେ ଲଗାଇବା ସକାଶେ ଏହି ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମଭୂମିଟିକୁ ପ୍ରସାରି ଧରିଥିବା ବିଧାତା ଆମର ଏହି କୋପ ଓ କ୍ରୋଧଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି ହସୁଥିବେ ସିନା, ମାତ୍ର ଆମକୁ କଦାପି ବର୍ଜନ ଓ ଅସ୍ଵୀକାର କରୁନଥିବେ । ଆମ ଉପରେ ସିଏ ତଥାପି ବିଶ୍ଵାସ ରଖିଥିବେ । ପରସ୍ପର ସହିତ ଧକ୍କା ଖାଇ ଆମଭିତରେ ହୋଇଥିବା କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ କେଡ଼େ ସ୍ନେହରେ ମଲମ ଲଗାଇ ଭଲ କରି ଆଣୁଥିବେ । ଜନନୀ ହୋଇ ଆମକୁ ସତତ ସ୍ଵୀକାର କରି ନେଉଥିବେ । ଆମର ମାର୍ଜନା କରି ନେଉଥିବେ । କେବଳ ଅପୂର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କରହିଁ ସେହି ସତତ ମାର୍ଜନା ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ କରିବାର ଅଧିକାର ରହିଛି । ଆମେ ସେହି ଅଧିକାରଟି ବିଷୟରେ ଯେତେ ଅଧିକ ସଚେତନ ହେବା, ଆମକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି

ରହିଥିବା ସୃଜନୀକୁ ଆମେ ସେତେକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ପାରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା ।

୮ଡ଼ିସେମ୍ବର, ୧୯୮ —

ପୂର୍ଣ୍ଣଶ୍ରଦ୍ଧା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା

ଆଗେ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଗି ଯେତେ ଆୟୋଜନ ହେଉଥିଲା, ଏବେ ହୁଏତ ତାହାର ହଜାରେ ଗୁଣ ଅଧିକ ଆୟୋଜନ ହେଉଛି । ଆଗେ ଶିକ୍ଷର ପସରା ବସିବ ବୋଲି ଯେତେ ସରଞ୍ଜାମର ଯୋଗାଡ଼ ହେଉଥିଲା, ଏବେ ତାହାର ହୁଏତ କେତେ ହଜାର ଗୁଣ ଅଧିକ ଯୋଗାଡ଼ ହେଉଛି । ଆଗେ ପ୍ରଧାନତଃ ପରିବାରରେ ଅଥବା ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନ ସମାଜ ଭିତରେହିଁ ଶିକ୍ଷାର ଯୋଗାଡ଼ ହେଉଥିଲା, ଏବେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ବୃହତ ଶକ୍ତି ଶିକ୍ଷା-ଉପକରଣର ପ୍ରାୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ରାଷ୍ଟ୍ର ନମୁନା ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି, ବିଶାରଦମାନଙ୍କୁ ବସାଇ ମଡେଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଦେଉଛି, — ତାହାରି ଅନୁସାରେ ସ୍କୁଲ ବସୁଛି, କଲେଜମାନ ବସୁଛି ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକରେ କ'ଣ ପଢ଼ାହେବ, କେତେ ପଢ଼ାହେବ ଓ କିପରି ପଢ଼ାହେବ, ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ସେହି ରାଷ୍ଟ୍ର ଠିକ୍ କରି ଦେଉଛି । ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିବା ଅଡ୍ଡାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରକୁ ତୁମ ପିଲାକୁ ପାଠପଢ଼ିବା ଲାଗି ପଠାଅ ଅଥବା ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଡ୍ଡାଟିଏ କରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ତାହା ଭିତରେ ସ୍ଥିତ ପଢ଼ାଅ, ତୁମକୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ତରଫରୁ ତିଆରି କରି ଦିଆଯାଇଥିବା ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ମାନିବାକୁହିଁ ପଡ଼ିବ, ତାହାର ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକରେ ମଣ୍ଡ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, — ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ ଯାଇ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ସିଝି ପାରିଲ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବ ।

ଯୁଗ ଓ ଯୁଗର ଅଗ୍ରହ ଗୁଡ଼ାକ ଯେତିକି ଅଧିକ ଆଧୁନିକ ହୋଇ ଆସୁଛି, ମଣିଷ ଉପରେ ତଥା ତା'ର ଜୀବନ ଉପରେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଅଧିକ ହୋଇଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରହିଁ ଆପଣାର ମତଲବ ଅନୁସାରେ ମଣିଷ ଲାଗି ବୃଦ୍ଧି ତଥା ବିକାଶର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ କରିଦେଇଛି । ସେହି ଅଧିକାର ଓ ସେହି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ମଣିଷର ବିବେକ କହିଲେ କ୍ରମେଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆଉ କେତିମାନେ ବସି ତୁମ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରି ଦେଇଥିବା ନିୟମଗୁଡ଼ାକୁ ବୁଝାଉଛି । ବିଧାନ କହିଲେ ଆଇନ-ଆବିଷ୍କାର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ କୌଣସି ସତ୍ୟ ଅଥବା ତାହାର ଆଚରଣକୁ ନବୁଝାଇ କ୍ରମେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଯେତେଯେପରି ଆମଲାଗି ଆଉ କେଉଁ-ମାନେ ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିବା ବୋଲଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ମାନିବାକୁ ବୁଝାଉଛି । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ

ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି ଖାଲି ଗୋଟିଏ ଦେଶର କିଂବା ରାଷ୍ଟ୍ରର ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ହୁଏତ ସବୁକଥା ଅନ୍ୟପ୍ରକାରର ହୁଅନ୍ତା । ଅବଶ୍ୟ ପୃଥିବୀର ଅଧିକାଂଶ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରଯନ୍ତ୍ର ଏବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଏହିପରିହିଁ ଚିନ୍ତା କରିଥାନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ସତ୍ୟ ରହିଛି, ଯାହାକୁ ଏକ ରାଷ୍ଟ୍ର ଭିତରେ ଅଥବା ଦେଶ ଭିତରେ କଦାପି ବନ୍ଦ ରଖା ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ-ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଏପରି ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତା ରହିଛି, କୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ର ଯାହାର କି ଆଦୌ କୌଣସି କଳନା କରି ପାରିବ ନାହିଁ, ତାହାର ପରିତୁଳନା କରି ପାରିବାତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା । ମନୁଷ୍ୟର ନିଜସ୍ୱ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତତର ଆକାଶ ଦ୍ୱାରା ସମାବିଷ୍ଟ ଓ ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇରହିଛି ଯାହାକୁକି କୌଣସି ଦେଶ ଅଥବା ରାଷ୍ଟ୍ରର ଗାର ଭିତରେ ଆଣି ସୀମାଙ୍କିତ କରି ଦେଇ ହେବ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଏତିକ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ନଥାଏ, ତାହା ଆମ ପୃଥିବୀରେ କେବଳ ନାନାବିଧ ବର୍ବରତା ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେହିଁ ସହାୟତା କରିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତା ସାମୂହିକ ଜୀବନ ତଥା ସମ୍ବନ୍ଧର ଯେତିକି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିଜର ଅକ୍ତିଆର ଭିତରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଇ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛି, ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ତାହା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବର୍ବରତା ସହିତ ସହଯୋଗ କରି-ବାକୁହିଁ ଅଧିକରୁଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସମ୍ମତକରାଇ ରଖିପାରିଛି । ଆମର ପୃଥିବୀରେ ଏବେ ଯେଉଁସବୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଖଣ୍ଡ-ଆଦର୍ଶମାନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସିଂହାସନାରୂଢ଼ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖାଯାଉଛି, ସେସବୁ ମଣିଷର ଅସଲ ଆଦର୍ଶ ପାଖରୁ ତାକୁ ହଟାଇ ନେଇଯିବାରେ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରର ବୋଲମାନ, ରାଷ୍ଟ୍ରର ବୋଲ ଅନୁସାରେ ନିଜକୁ ମଣ କରି ରଖ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ର ତରଫରୁ ତୁମକୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆ-ଯାଉଥିବା ସୁଖଗୁଡ଼ିକୁ ଭୋଗକର ଓ ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଯାହାକିଛି ରହିଲା, ତୁମେ ସେସବୁକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଭୁଲିଯାଅ । ନିଜକୁ ଶୀତଳ କରି ରଖ, ଗାର ସେପାଖକୁ ଅନାଅ ନାହିଁ, ଗାର ସେପାଖକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାର ନାହିଁ, —ଆମ ପୃଥିବୀର କ୍ଷମତାସୀନ ଯାନ୍ତ୍ରିକତାମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କୁଶଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆମକୁ ଏହି ପରାମର୍ଶ ଦେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ଏକ ଶକ୍ତିହରଣକାରୀ ସମ୍ମୋହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ଜୁଆ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମେ ପୃଥିବୀଯାକ ସେହି ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବଶ ହୋଇ ସୁଖରେ ରହିଛୁ, —ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଆଉକିଛି କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ଅଫିମ ଖାଇ ବସିଛୁ । ଏଣେ, ଏତେ ସରଞ୍ଜାମ ଏବଂ ଆଡ଼ମ୍ବର ସତ୍ତ୍ୱେ ପୃଥିବୀରେ ହିଂସ୍ରତା ବଢ଼ୁଛି, ନୃଶଂସତା ବଢ଼ୁଛି, ଦୂରତାଗୁଡ଼ାକ ହୁ' ହୁ' ହୋଇ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛନ୍ତି ; ଛିଦ୍ରାମାନେ, ସଂଖ୍ୟାମାନେ ସତେଅବା ମିଥ୍ୟାସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ ଯାଇ ରହିଲେଣି,

ଭଗବାନ୍‌ମାନେ ମୂର୍ତ୍ତି ପାଲଟି ଗଲେଣି । ପୃଥିବୀର ହିସାବ ସବୁ ବଙ୍କରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଛି ।

ମଣିଷମାନେ ଭଲ ଖାଇଲେ, ଭଲ ପିନ୍ଧିଲେ ଓ ବଡ଼ଲୋକ ହେଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼େ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ମୂର୍ଖମାନେ ପାଠ ପଢ଼ି ଶିଖିଲେ ଓ ପାଠୁଆମାନେ ଅଧିକ ପାଠୁଆ ହେଲେ ଯେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଧିକ ହୁଏ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସଂସାରର ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ୱେତମର୍ମର ପଥରରେ ତିଆରି ହେଲେ ଓ ଠାକୁରମାନଙ୍କୁ ବହୁ ଟଙ୍କାର ବେଶ କରାଗଲେହିଁ ତାହାର ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରଦ୍ଧା କଦାପି ବଢ଼େ ନାହିଁ । ଦରିଦ୍ରମାନେ ଧନୀ ହେଲେ, କ୍ଷମତାକାଙ୍କ୍ଷୀମାନେ ଅଧିକ କ୍ଷମତାର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଦ୍ୱାରାହିଁ ପୃଥିବୀରେ କଦାପି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ି ଯାଏ ନାହିଁ । ଆମ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପିଲାଏ ଆମର ଦିଗ୍‌ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ସଫା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ମନୋହର ଭାବରେ ଡ୍ରିଲ୍ କଲେ, ମନୋହର କ୍ରୀଡ଼ାକୌଶଳ ଦେଖାଇଲେ, ଗୀତ ଗାଇ, ନାଚ ନାଚି, ନାଟକ ଦେଖାଇ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ କଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାଘରେ ଗୁଣ୍ଡାଏଁ ଗୁଣ୍ଡାଏଁ ତୋଳପ ଜିଣିଯାଏ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆମ ସ୍କୁଲର କଚ୍ଚା ଘରମାନ ପକ୍କା ହୋଇଗଲେ, ଆମ ନଡ଼ିଆଗଛଗୁଡ଼ିକରେ ନଡ଼ିଆ ଫଳିଲେ ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସ୍କୁଲର ଆୟ ବଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାଦ୍ୱାରାହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋଟେ ବଢ଼ି ଯାଏ ନାହିଁ । ଆମେ ଅଧିକ ଓ ଅଧିକ ଦରମା ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ହୁଏ ନାହିଁ । ଅସଲ ଜାଗାରେ କବାଟ ଫିଟିଲେ ଯାଇ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼େ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ପରିଚାଳକ, ପରିଚାଳକ ଓ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅସଲ ଯୋଗଟି ଲାଗିବା ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଯାଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ଚଉକି, ଟେବୁଲ, ନଡ଼ିଆଗଛ, ପକ୍କା ଘର, ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାର୍ଥନା-କକ୍ଷ ଓ ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ଯାନବାହାନ,—ଏସବୁ କିଛି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅସଲ ଯୋଗଟି ଲାଗି ରହିଥିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼େ, ସଖ୍ୟ ବଢ଼େ, ଆତ୍ମୀୟତା ବଢ଼େ ଏବଂ ବର୍ବର ହେବାର ପ୍ରମାଦରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିଯାଏ । ଭଗବାନ ଆମକୁ ଘୋଡ଼ା, ମୋଟର, ଚଉକି, ଟେବୁଲ କିଛି ନଦିଅନ୍ତୁ ପଛକେ, ଆମକୁ ବର୍ବର ନକରନ୍ତୁ ; ସେ ଆମକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦିଅନ୍ତୁ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦିଅନ୍ତୁ, ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ବଳବାନ୍ କରନ୍ତୁ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପରକୁ ପାଖକୁ ଟାଣିଆଣି ପାରିବାର ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତୁ । ଆମକୁ ସେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ଧନୀ କରି ରଖିଥା'ନ୍ତୁ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ୍ୟ କରି ରଖିଥା'ନ୍ତୁ, ଶକ୍ତିମାନ୍ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତୁ । ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଚୈତନ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରଟି ମଧ୍ୟରେ ସିଏ କାଳ କାଳରୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛନ୍ତି, ସିଏ ଆମକୁ ତାହାର ସ୍ୱରୂପଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ବଳ ଦିଅନ୍ତୁ,

ବ୍ୟାକୁଳତା ଦିଅନ୍ତୁ, ସେହି ଚୈତ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରର ଅସଲ ଦର୍ପଣଟି ଉପରେ ଆମେ ଯେପରି ପରସ୍ପରକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ, ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା, ଏବଂ ଆମକୁ ସେଇ ଶକ୍ତି ଦିଅନ୍ତୁ, ଠିକ୍ ସେହି ଅଗ୍ନିଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।

ଆମର ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୁଶୃଙ୍ଖଳ କରି ପାରିବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଆମେ ଚଉକି, ଟେବୁଲ, ବାରବଗିଚା ବଢ଼ାଇବାକୁ କେତେ ମେହେନତ ନ କରୁଛୁ ! ଏଠୁ ବଞ୍ଚାଇ ସେଠୁ କାଟି ଆମେ ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କାକୁ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା କରି ସ୍କୁଲଘରକୁ ଟାଇଲ୍ ଘର କରୁଛୁ, ଦୁଇ ବଖରାକୁ ବଢ଼ାଇ ଛଅ ବଖରା କରୁଛୁ,— ଆମ ପିଲାଙ୍କ ଖାଲି ଗୋଡ଼ମାନେ ଧୋବ ଜୋତା ଓ ମୋଜା ପିନ୍ଧି ଆମ ବାଜା ମୁତାବକ ପ୍ୟାରେଡ୍ କରି ବାହାରିଲେ ଆମ ଗାଆଁକୁ ସତେଅବା ସତ୍ୟଯୁଗ ଆସିଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛୁ । ମାତ୍ର, ହୁଏତ ଯେତିକି ବର୍ବର ଥିଲୁ, ଠିକ୍ ସେତିକି ବର୍ବର ହୋଇ ରହିଛୁ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯେମିତି ଗୋଡ଼ମାଟି କିଂବା ଖୁବ୍ ବେଶୀହେଲେ ଆମ ଜିହ୍ୱମାନଙ୍କରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ବଢ଼ୁଥିବା ଶସିଆଳ ପାନବରଜ ପରି ଦେଖୁଥିଲୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ତଥାପି ଠିକ୍ ସେହିପରି ଦେଖୁଛୁ । ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ଭିତରେ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ପରିଚାଳକମାନଙ୍କ ଭିତରେ, ଆମର କେନ୍ଦ୍ର ଓ ଆମର ବହୁବ୍ୟୟସନ ମଣ୍ଡିତ ପରିଧିଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଦୂରତାମାନ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି; ଆମେ ବାହାରକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭଦ୍ର, ଭବ୍ୟ ଏବଂ ସଂସ୍କାରଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୂରତାମାନେହିଁ ତଥାପି ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଟରାଣୀ ଓ ପାଟଶାଣୀ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ଆମର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦିନୁଁ ଦିନ ଅଧିକ ପୃଥୁଳ ଏବଂ ବସ୍ତୁଯୁକ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମାଡ଼ ଖାଇ ଯାଉଛି । ଆମେ ଏହି ସବୁ କିଛି ନୂଆ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି, ନୂଆ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଓ ନୂଆ ଉପକରଣ ବଢ଼ାଇ ତଥାପି ସେହି ପୁରୁଣା ଅଶ୍ରଦ୍ଧାର ସଉଦା ବଜାରରେ ଜଣେ ଜଣେ ମାମଲତ୍କାର ହୋଇ ରହିବାକୁ ମନ ରଖିଛୁ କି ? ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜକୁ ଯାହା ପଚାରିବା, ହୁଏତ ତାହା ପଚାରିବାର ବେଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସିଛି ।

ଜାନୁୟାରୀ, ୧୯୮୭

ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ-ସତ୍ୟଗ୍ରାହୀ

ଯେଉଁଠାରେ ଯାହା କିଛି ସତ୍ୟ ରହିଛି, ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା ହେଉଛି ସତ୍ୟଲାଗି ଆମର ରହିଥିବା ଯଥାର୍ଥ ଆଗ୍ରହ । ଆମେ ଯେତିକି ଜାଣିଛୁ, କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ପୃଥିବୀର ସବୁଯାକ ଅଥବା ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଆପଣାକୁ କଳ କରି ରଖିଥିବା— ଏହା ମଣିଷକୁ ସତ୍ୟଠାରୁ ସର୍ବଦା ବହୁଦୂର କରି

ରଖିଥାଏ । ସତ୍ୟଠାରୁ ଏହିପରି ବହୁଦୂରରେ ରହୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଢ଼ନ୍ତି, କୌଣସି ନା କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭିତରେ ମାର୍କାମରା ହୋଇ ରହିବାକୁ ସେମାନେ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଥାନ୍ତି । ଭେକଟିଏ ନହେଲେ ଏମାନଙ୍କର ମୋଟେ ପେଟ ପୂରେ ନାହିଁ । ମନ୍ଦିରଟିଏ ଗଢ଼ା ନ ହେଲେ ଏମାନଙ୍କୁ ଭଗବାନ ସତକୁ ସତ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଦୌ ପରତେ ହୁଏନାହିଁ ।

ଆପଣାକୁ ସତତ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ରଖିଥିବା, ଖାଲି ଉପରସ୍ତରରେ ବୁଦ୍ଧିର ସ୍ତରରେ ଅଥବା ସ୍ୱଳ୍ପକିଛି ଗୁଡ଼ାକର ସ୍ତରରେ ନୁହେଁ, ହୃଦୟ ଭିତରୁ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ରଖିଥିବା—ଆମ ଜୀବନରେ ତାହାହିଁ ଅସଲ ବିଶ୍ୱାସ । ସତ୍ୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଆମ ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଆମ ଜୀବନରେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପ୍ରକାଶ ଦେବାଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଆମର ପରମ ଆପଣାର ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ । ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଆସିଗଲେ ଉନ୍ମୋଚନ ବିଷୟରେ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ସଙ୍କୋଚ ଆପେ ଆପେ ଦୂର ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁ ଫୁଲଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଡରୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ପାଖୁଡ଼ା ପାଖୁଡ଼ା ହୋଇ ଏମିତି ଖୋଲି ଯାଉଥାନ୍ତା କିପରି ? ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭିତରେ ଫୁଲ ନିଜକୁ ସ୍ୱୟଂବତଃ ଏକାବେଳକେ ଭଲ ଭଲ କରି ଦେଖିପାରେ, ସଙ୍କୋଚରହିତ ହୋଇ ଦେଖିପାରେ, ସେଇଥିପାଇଁ ଏପରି ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ ଖୋଲି ମଧ୍ୟ ଯାଇପାରେ । ଆପଣାକୁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଖିବା, ଏହାହିଁ ସକଳ ବିଶ୍ୱାସର ମୂଳ କଥା ।

ସତ୍ୟର ଗ୍ରହଣ ଲାଗି ଆଗ୍ରହ ରଖିବା—ତାହାହିଁ ଗ୍ରହଣଶୀଳତା । ଗ୍ରହଣଶୀଳତାର ଅଯୋଗ୍ୟ ମଣିଷ ଅନ୍ୟ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, କେବେହେଲେ ଆପଣା ପାଖରେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ସେ ଆପଣାର ଗ୍ରହଣ ପାତ୍ରଟି ଉପରେ ସର୍ବଦା ସନ୍ଦେହ କରୁଥାଏ । ତେଣୁ ସେଇଟିକୁ ଅନେକ ଆଡ଼କୁ, ପ୍ରେମ ଆଡ଼କୁ କରୁଣା ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ କରି ରଖିପାରେନାହିଁ । ସିଏ ବସ୍ତୁର ଭେକ ପାଖରେ ଅଟକି ରହିଯାଏ, ପାଦୁକ ପାଖରେ ରହିଯାଏ । ସିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପାଖରେ ଅଟକି ରହିଯାଏ । ଆପଣାର ସତ୍ୟଟାକୁ ସତେଅବା ଗଦା ପରି କରି ଅଥବା ତ୍ରିଶୂଳଟାଏ ପରି କରି ବୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ ସିନା, ତଥାପି ଅସଲ ସତ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କରୁଣାର ଆମନ୍ତ୍ରଣ ଆସୁଥାଏ, କିଳା ହୋଇ ରହିଥିବା ତା ଦୁଆର ଉପରେ ବାଜି ବାରବାର ଲେଉଟି ଯାଉଥାଏ । ଏଣେ ସେ କରୁଣାକୁ ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ କରି ପୂଜା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତା'ର ବେଳ କେବେହେଲେ ଆସେନାହିଁ ।

୧୫ । ୮ । ୮୮

ଆଗ ସାଧନା, ତା'ପରେ ସନ୍ତକ । ଆଗ ସାଧନା ଲଗି ମନ କରାଯାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ସବାଆଗ କିଛି ଲୋଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ, ଆପଣାଠାରୁ ବୃହତ୍ତର ଓ ବସ୍ତୁତର ହୋଇ କିଛି ଅଛିବୋଲି ଆଗ ଏକ ଆଘ୍ରାଣ ହୁଏ,— ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଯିବାଲଗି ଅନୁରାଗ ହୁଏ । ତା'ପରେ ପାଦ ଆଗକୁ ପଡ଼େ;— ଆମେ ଯେଉଁଠାରେ ଥାଉ, ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ସେଠାରେ ମୋଟେ ଥୟ ହୋଇ ରହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବୃତ୍ତର ପରିଧିଗୁଡ଼ିକ ଆହୁରି ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯିବାଲଗି ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ସକଳ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାକୁ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ସମ୍ମତ ହୃଦୟର ଭୂମି ଉପରେ ମିଶାଇ ଅନୁମାନରେ ଯେଉଁ ମେରୁଦଣ୍ଡଟିକୁ ଅନୁଭବ କରାଯାଏ, ସେଇଟି ହେଉଛି ସାଧନା ।